

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ В УКРАЇНІ: СВІТОВІ СТАНДАРТИ І НАЦІОНАЛЬНІ ЦІННОСТІ

*Дайджест стендових доповідей
III всеукраїнського науково-практичного заходу
у формі круглого столу*

3 квітня 2025 року, м. Харків

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗЛОЧИННОСТІ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
Відділ дослідження проблем кримінально-виконавчого права

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ В УКРАЇНІ: СВІТОВІ СТАНДАРТИ І НАЦІОНАЛЬНІ ЦІННОСТІ

Дайджест стендових доповідей
III всеукраїнського науково-практичного заходу
у формі круглого столу

3 квітня 2025 року, м. Харків

Електронне наукове видання

Харків 2025

DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178617042>
УДК 343.8:343:81/851
К68

Головний редактор: *В. В. Пивоваров* – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач відділу дослідження проблем кримінально-виконавчого права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України.

Редакційна колегія: *В. В. Ворожбіт-Горбатюк, Ю. В. Кернякевич-Танасійчук, О. О. Осадько, М. В. Романов.*

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
вченою радою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії
правових наук України (протокол № 4 від 30 квітня 2025 року)*

Концептуальні засади виконання кримінальних покарань в
К68 Україні: світові стандарти і національні цінності : Дайджест стэнд.
доп. III всеукр. наук.-практ. заходу у формі круглого столу, 3 квіт.
2025 р., м. Харків : електрон. наук. вид. / [голов. ред.: В. В. Пивоваров ;
редкол.: В. В. Ворожбіт-Горбатюк, Ю. В. Кернякевич-Танасійчук,
О. О. Осадько, М. В. Романов] ; НДІ вивч. проблем злочинності
ім. акад. В. В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України, Від. дослідж.
проблем кримін.-виконав. права. – Харків : [Право], 2025. – 81 с.
– DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178617042>.

ISBN 978-617-8617-04-2

У науковому виданні представлено стендові доповіді учасників науково-практичного заходу, проведеного у формі круглого столу з використанням інтерактивної платформи Padlet. У доповідях містяться науково систематизовані матеріали, що відображають сучасний стан наукового знання в галузі кримінології, кримінально-виконавчого права, поширення світових стандартів і утвердження національних цінностей забезпечення прав людини.

Матеріали призначені для поширення в колі зацікавлених дослідників, наукових, науково-педагогічних працівників, фахівців установ виконання кримінальних покарань, адвокатів і практикуючих юристів, представників громадських організацій, моніторів Національного превентивного механізму.

УДК 343.8:343:81/851

Оргкомітет конференції не завжди поділяє думку учасників. У дайджесті точно збережено орфографію та пунктуацію, які були запропоновані авторами стендових доповідей. Повну відповідальність за достовірність інформації та дотримання академічної доброчесності несуть учасники та їх наукові керівники. При будь-якому використанні матеріалів дайджесту посилання на джерело є обов'язковим.

ISBN 978-617-8617-04-2

© Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса НАПРН України, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
ПРАВА ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ, ГУМАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ	7
Нікулін В. Оцінка реалістичних можливостей підвищення ефективності – базис стратегічного планування НПМ України...	8
Василець Ю. Права людини в місцях несвободи, гуманізація виконання кримінальних покарань.....	9
Ворожбіт-Горбатюк В. Конструкти Правил Ради Європи для стратегій розвитку пенітенціарної пробації країни.....	10
Іваницька О. Звільнення обвинуваченого від покарання або від подальшого його відбуття, у випадках наявності захворювання, що перешкоджає відбуванню покарання.....	11
Коваленко О. Чинники імплементації правил Ради Європи про пробацію.....	12
Пашковська Ю. Захист права на свободу віросповідання у місцях несвободи: основи нормативно-правового забезпечення	13
Романов М. Виконання кримінальних покарань: яким шляхом рухається Україна.....	14
Савицька А. Забезпечення прав людини в місцях несвободи в умовах воєнного стану.....	15
Сітнікова В. Проблеми забезпечення прав на охорону здоров'я громадян, що перебувають у місцях позбавлення волі.....	16
Якубовський В. Права людини в місцях несвободи, гуманізація виконання кримінальних покарань.....	17
БЕЗПЕКА СУСПІЛЬСТВА ТА СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ПРАВОПОРУШНИКІВ В ШИРОКОМУ КРИМІНОЛОГІЧНОМУ РОЗУМІННІ	18
Глинська Н. Безпека і попередження ризиків під час цифровізації кримінальних проваджень – пріоритетний напрям державної політики.....	19
Голіна В. Криміногенні фактори, їх значення для запобігання і прогнозування злочинності у трансвоєнній Україні.....	20
Голубош А. Гуманізація покарань: сучасні тенденції та перспективи.....	21
Калініна А. Кримінологічна оцінка професійних ризиків, що виникають під час розслідування злочинів військової агресії рф	22
Кернякевич-Танасійчук Ю. Напрями цифровізації кримінально-виконавчої системи в умовах інтеграції України в ЄС.....	23
Колодяжний М. Форсайт дослідження злочинності в Україні у повоєнний період: межі кримінологічного пізнання.....	24
Пашенко О. Національна безпека та обороноздатність як об'єкти злочину, передбаченого ст. 114 ¹ КК України.....	25
Стрипа Ю. Специфіка виконання покарань щодо військовослужбовців рф.....	26
Торб'як А. Проблеми виконання покарання у вигляді довічного позбавлення волі.....	27
Шинкарьов Ю. Спеціальні засади призначення покарання.....	28
БЕЗПЕКОВІ, ПРОЦЕСУАЛЬНІ, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ЗАХОДИ, ЗАХОДИ ПРАВООСВІТНЬОГО І ВІКТИМОЛОГІЧНОГО ЗМІСТУ В КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАДАХ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	29
Блага А. Примусові заходи виховного характеру: сучасний стан та проблеми застосування.....	30
Васильєв А. Кримінально-правові проблеми протидії порушенню встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини.....	31
Зінченко Д. Особливості віктимологічного профілю неповнолітніх учасників злочинів.....	32
Кириленко С., Чурсінов Д. Цифрова компетентність та ШІ-грамотність сучасного фахівця як складові готовності до неперервного професійного розвитку.....	33

Кучер І. Роль Офісу Міжнародного Кримінального Суду в Україні для забезпечення ефективного співробітництва із Міжнародним Кримінальним Судом.....	34
Мицька О. Превентивний компонент діяльності ювенальної пробації.....	35
Негребецький В. Інтеграція технологій у кримінальне судочинство: шлях до оптимізації та підвищення ефективності діяльності системи кримінальної юстиції.....	36
Оболенцев М. Зарубіжний досвід порядку здійснення кримінального провадження щодо кримінальних проступків.....	37
Разуменко Д. Профілактика правопорушень серед здобувачів вищої освіти.....	38
Циркуненко О. Диспозитивні методи медіації.....	39
КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ ВМОТИВОВАНОГО ТА ВИСОКОПРОФЕСІЙНОГО ПЕРСОНАЛУ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	40
Мельниченко В.С. Люди в місцях несвободи. Дослідження та моніторинг, нові виклики.....	41
Осадько О. Ціннісний аспект у роботі персоналу пенітенціарної системи України для реалізації засудженими права на допуск до військової служби.....	42
Пивоваров В. Міжвідомча співпраця: дорожня карта підвищення вмотивованості і професіоналізму працівників пенітенціарної системи.....	43
ДОПОВІДІ ЗДОБУВАЧІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО.....	44
Бедарев Д. Суспільство без рецидиву: соціальна адаптація як інструмент безпеки.....	45
Білодід С. Гуманізація кримінальних покарань в умовах воєнного стану: баланс між безпекою суспільства та правами засуджених.....	46
Брагіна А. Співучасть у кримінальному правопорушенні.....	47
Буракова А. Форми множинності кримінальних правопорушень: критерії розмежування та їх правове значення.....	48
Вежновець В. Механізми забезпечення прав осіб, що перебувають у місцях несвободи.....	49
Вовк Д. Відмінність виправданого ризику від інших обставин, що виключають злочинність діяння.....	50
Гангур І. Призначення покарання.....	51
Гахов А. Кримінальні правопорушення у сфері охорони довкілля.....	52
Герасименко А. Гуманізація системи виконання кримінальних покарань як умова дотримання міжнародних стандартів прав людини.....	53
Гета К. Віктимологічний підхід у роботі з особами, які відбувають покарання.....	54
Глушко С. Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності, суб'єкт кримінального правопорушення.....	55
Гроховська К. Забезпечення прав людини в місцях несвободи як умова ефективної соціальної адаптації правопорушників: кримінологічний, процесуальний та безпековий аспекти кримінально-виконавчої діяльності.....	56
Дем'яненко К. Кримінальні правопорушення у сфері медичної діяльності.....	57
Дерман К. Кримінальні правопорушення у сфері кібербезпеки.....	58
Заярська К. Права ув'язнених на медичну допомогу: виклики та шляхи забезпечення прав людини в пенітенціарних установах.....	59

Ісіченко В. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення.....	60
Кваша М. Компетентнісні підходи у формуванні професіоналів пенітенціарної системи України: актуальні питання та виклики	61
Ковальчук Р. Примусова праця та тогівля людьми: практика притягнення до відповідальності.....	62
Козоріз І. Права людини в місцях несвободи: сучасний стан та виклики в Україні.....	63
Котляр А. Кримінальне правопорушення в сфері охорони громадського порядку.....	64
Куштан А. Кримінально-правовий захист журналістів та працівників ЗМІ в умовах збройного конфлікту.....	65
Московітін А. Юридично-правові гарантії прав і свобод засуджених у місцях позбавлення волі.....	66
Пенц А. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності.....	67
Петруха М. Помилка, її види і значення для кримінальної відповідальності.....	68
Подколзіна С. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання: передумова, підстава, умова, кримінально-правові наслідки.....	69
Саєнко С. Актуальна проблема гуманізації виконання кримінальних покарань і способи її вирішення.....	70
Стицюк Д. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки.....	71
Телушкін І. Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень.....	72
Хлистов В. Забезпечення прав людини в місцях несвободи: проблеми та шляхи гуманізації кримінально-виконавчої системи України.....	74
Хмельницька А. Забезпечення прав людини як елемент демократичного контролю за місцями несвободи.....	75
Чміль О. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність.....	76
Шиманський А. Проблеми забезпечення безпеки засуджених у місцях несвободи України в умовах воєнного стану.....	77
Юрковська А. Соціальна адаптація правопорушників як складова безпеки суспільства: виклики та перспективи.....	78
Якименко С. Ефективність програм соціальної реабілітації засуджених в Україні.....	79
РЕЗЮМЕ	80

ПЕРЕДМОВА

Науково-практичний захід у формі круглого столу на тему «**Концептуальні засади виконання кримінальних покарань в Україні: світові стандарти і національні цінності**» відбувся 3 квітня 2025 р. Захід було організовано у межах дослідження фундаментальної теми «Євроінтеграційний напрям формування концепції кримінально-виконавчої діяльності в Україні» (№0124U005234), що виконується у відділі дослідження проблем кримінально-виконавчого права у Науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України.

Мета науково-практичного заходу передбачала обговорення актуальної проблематики забезпечення прав людини в місцях несвободи, гуманізації виконання кримінальних покарань, нагальних питань безпеки суспільства, соціальної адаптації правопорушників в широкому кримінологічному розумінні, організації безпекових, процесуальних, оперативно-розшукових заходів, заходів право-просвітницького і віктимологічного змісту, реалізації компетентнісного підходу у процесах формування вмотивованого та високопрофесійного персоналу пенітенціарної системи України.

Круглий стіл було проведено із використанням інтерактивної платформи Padlet для обговорення учасниками презентованих доповідей у режимі реального часу і асинхронно. Учасники науково-практичного заходу мали змогу взаємодіяти із авторами стендових доповідей, оцінювати презентовані матеріали, коментувати, задавати питання. Найбільшу увагу учасників привернули стендові доповіді Д. Зінченка «Особливості віктимологічного профілю неповнолітніх учасників злочинів», В. Якубовського «Права людини в місцях несвободи, гуманізація виконання кримінальних покарань», Г. Голубош «Гуманізація покарань: сучасні тенденції та перспективи», Н. Глинської «Безпека і попередження ризиків під час цифровізації кримінальних проваджень – пріоритетний напрям державної політики», М. Романова «Виконання кримінальних покарань: яким шляхом рухається Україна», В. Голіни «Криміногенні фактори та запобігання для прогнозу злочинності у трансвоєнній Україні».

Пропозиції, міркування і висновки, сформульовані учасниками круглого столу, можуть стати в нагоді під час розроблення соціальних проєктів, програм євроінтеграційного напрямку кримінально-виконавчої діяльності в Україні, концептуальних положень кримінології на етапі відновлення і відбудови України.

ПРАВА ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ, ГУМАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ

Додаткова інформація:

НМП. Щорічні доповіді Уповноваженого ВР з прав людини.

<https://ombudsman.gov.ua/>

Дотримання прав людини при виконанні покарань і поводженні із засудженими в Україні: виклики, завдання, рішення в умовах воєнного стану : монографія наук. ред. В. Пивоваров. Харків : Право, 2024. 331 с.

DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178602321>

Оцінка реалістичних можливостей підвищення ефективності – базис стратегічного планування НПМ України

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

НИКУЛІН Віталій, [nikulin@ombudsman.gov.ua](mailto:nikulini@ombudsman.gov.ua)

Представник Уповноваженого з прав людини в місцях несвободи

Департамент з питань реалізації національного превентивного механізму забезпечує реалізацію завдань національного превентивного механізму у форматі “Омбудсмен +”, який передбачає здійснення моніторингових візитів до місць несвободи працівниками офісу Омбудсмана спільно з представниками громадських організацій, ученими, експертами, фахівцями, у тому числі іноземними [1]. Розроблення Стратегічного плану НПМ здійснено на засадах міжвідомчої і громадської колегіальності за підтримки проекту Ради Європи «Підтримка впровадження європейських стандартів прав людини в Україні: Фаза II».

Функціональна спрямованість

- ✓ Моніторинг місць несвободи для фактичного встановлення поведінки з особами, позбавленими волі, з метою посилення їхнього захисту від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки чи покарання.
- ✓ Надання рекомендацій для органів влади, пропозицій та зауважень до чинного законодавства та законопроектів.

Умови досягнення мети

- ✓ Гнучкість оперативного плану.
- ✓ Управління ризиками.
- ✓ Моніторинг і звітність заходів, результатів.
- ✓ Облік фактичних наслідків діяльності, на їх основі - поточні рекомендації щодо забезпечення ефективності НПМ, методик і форм роботи.

Використані джерела

1. ПРАВО ЛЮДИНИ НЕ БУТИ ПІДДАНОЮ КАТУВАННЮ, ЖОРСТОКОМУ, НЕЛЮДСЬКОМУ АБО ТАКОМУ, ЩО ПРИНИЖУЄ ЇЇ ГІДНІСТЬ, ПОВЕДЖЕННЮ ЧИ ПОКАРАННЮ. 2025. [HTTPS://OMBUDSMAN.GOV.UA/UK/PRAVO-LYUDINI-NE-BUTI-PIDANOJU-KATUVANNJU-ABO-TAKOMU-SHO-PRINIZHUYE-YIYI-GIDNIST-POVODZHENNYU-CHI-POKARANNJU](https://ombudsman.gov.ua/uk/pravo-lyudini-ne-but-piddanoju-katuvannju-abo-takomu-scho-prinizhuje-ii-gidnist-поводженню-чи-покаранню)

Права людини в місцях несвободи, гуманізація виконання кримінальних покарань

Національний авіаційний університет

Авторка : Василюк Юлія, juliavasilets77@gmail.com

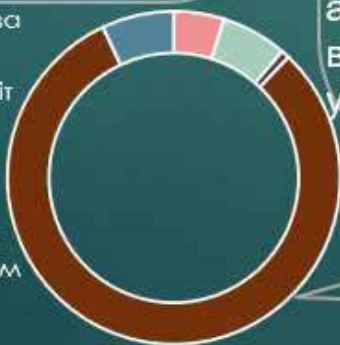
Керівник : Лесь Ірина, доцент кафедри конституційного права

Вступ та актуальність

Гострим та проблемним питанням сьогодення є забезпечення прав в місцях несвободи під час воєнного стану. Згідно з офіційними джерелами, станом на 1 січня 2023 року, на підконтрольній Україні території залишилася лише 91 установа пенітенціарної системи. На додаток до цього, маємо велику кількість задокументованих злочинів щодо осіб, які перебувають у даних установах на тимчасово окупованій території.

- 4,9 % у виді позбавлення права обіймати певні посади
- 6,4 % у виді громадських робіт
- 0,8 % у виді виправних робіт
- 80,9 % звільнені від відбування покарання з випробуванням
- 7,0 % у виді штрафу

Дослідження даної тематики

Наразі Україна перебуває в процесі імплементації Стамбульського протоколу, відповідно до якого містяться рекомендації щодо протидії катуванням.

Великою перешкодою у протидії нелюдському поводженню є те, що медичні працівники у місцях несвободи фактично підпорядковані Міністерству юстиції (адміністрації СІЗО), а не МОЗ, тому їхні дії можуть бути упередженими. Головною та важливою альтернативою позбавлення волі є **пробація**. Її переваги полягають в підтриманні стосунків у сім'ї, а також громаді без застосування ізоляції від суспільства, оптимізації витрат на утримання засуджених осіб.

Станом на 1 січня 2023 р. на обліку в органах пробації перебували 61897 чол.:

Висновки та пропозиції

Принцип гуманізму повинен мати насамперед вектор євроінтеграційних факторів та міжнародних конвенцій, зокрема, затвердження законопроектів щодо запровадження компенсаційного, превентивного механізму у контексті неналежного поводження щодо осіб, які відбувають кримінальне покарання.

Потрібно забезпечувати контроль наповненості СІЗО, умов утримання осіб, що там перебувають, створення додаткових місць з поліпшеними умовами та будівництво нових пенітенціарних закладів.

Конструкти Правил Ради Європи для стратегій розвитку пенітенціарної пробації України

ВОРОЖБИТ-ГОРБАТЮК Вікторія, gorbatykvv@ukr.net

НДІ ВПЗ ім. акад. В.В.Сташиса НАПрН України

Анотація

Реалізація завдань пробації, у тому числі – пенітенціарної – корелюється із завданнями євроатлантичної інтеграції України. Розроблення відповідних стратегій є чинником ефективності виконання покарань і гуманізації пенітенціарної системи в Україні.

Вступ

У 2025 році відзначено 10-річчя пробації в Україні. Є потреба аналізу досвіду і визначення найближчих перспектив з урахуванням реальних запитів фахівців пробації в умовах воєнного стану і у період відновлення України, вирішення наявних суперечностей узгодження національних і міжнародних стандартів щодо виховного впливу і відповідних заходів у роботі з правопорушником – суб'єктом пробації.

Ключові аспекти імплементаційних практик:

- Відноситься до «до процесу виконання в суспільстві покарань і заходів, передбачених законом і призначених правопорушникові»;
- Диференціація допомоги в соціальній адаптації і постпенітенціарного супроводу;
- Зменшення рецидиву злочинності в цілях пробації через 1) нагляд в необхідних випадках, 2) позитивні взаємини із правопорушником на основі керівництва і допомоги, 3) залучення правопорушника в соціально корисну діяльність;
- Сертифікація фахівців, які здійснюють виховну дію на правопорушника у межах цілей і завдань пробації, диверсифікація пробаційних програм;
- Забезпечення відновного правосуддя, роботи з потерпілими, міжвідомчої співпраці для профілактики злочинності.
- Прозорий державний контроль і громадський моніторинг. Розширення сфери діяльності моніторів Національного превентивного механізму для контролю за дотриманням основоположних прав суб'єктів пробації.

Найближчі перспективи

Піднесення репутації і обізнаності суспільства у сфері пробації. Якнайповніше забезпечення пробації необхідними ресурсами. Розроблення національних стандартів, їх кореляція із міжнародними стандартами. Розроблення і реалізація цифрового супроводу виховних впливів на правопорушника, відповідні імплементаційні практики.

Використані джерела і сервіси

1. Рекомендація CM/Rec(2010)1 Комітету Міністрів державам-членам про Правила Ради Європи про пробації. Прийнята Комітетом Міністрів 20 січня 2010 року на 105-му засіданні заступників Міністрів. URL : <https://rm.coe.int/16806f4097>

ОБСТАВИНАМИ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ДОКАЗУВАННЮ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ, ЗОКРЕМА Є ОБСТАВИНИ, ЩО Є ПІДСТАВОЮ ДЛЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АБО ПОКАРАННЯ (п. 5 ч. 1 ст. 91 КПК).

Ч.2 СТ. 84 КК ОСОБА, ЯКА ПІСЛЯ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ АБО ПОСТАНОВЛЕННЯ ВИРОКУ ЗАХВОРИЛА НА ІНШУ ТЯЖКУ ХВОРОБУ, ЩО ПЕРЕШКОДЖАЄ ВІДБУВАННЮ ПОКАРАННЯ, МОЖЕ БУТИ ЗВІЛЬНЕНА ВІД ПОКАРАННЯ АБО ВІД ПОДАЛЬШОГО ЙОГО ВІДБУВАННЯ. ПРИ ВИРІШЕННІ ЦЬОГО ПИТАННЯ СУД ВРАХОВУЄ ТЯЖКІСТЬ ВЧИНЕНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ХАРАКТЕР ЗАХВОРЮВАННЯ, ОСОБУ ЗАСУДЖЕНОГО ТА ІНШІ ОБСТАВИНИ СПРАВИ.

АКТУАЛЬНІСТЬ

ВІДПОВІДНО ДО СТ.35 КК ПОВТОРНІСТЬ, СУКУПНІСТЬ ТА РЕЦИДИВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ВРАХОВУЮТЬСЯ ПРИ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТА ПРИЗНАЧЕННІ ПОКАРАННЯ, ПРИ ВИРІШЕННІ ПИТАННЯ ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ У ВИПАДКАХ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ КК.

ОТЖЕ, ОДНІЄЮ З ОБСТАВИН, ЯКА ПІДЛЯГАЄ ДОКАЗУВАННЮ ДО НАБРАННЯ ВИРОКУ ЗАКОННОЇ СИЛИ Є ВСТАНОВЛЕННЯ ОБСТАВИН, ЩО Є ПІДСТАВОЮ ДЛЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ОСОБИ ВІД ПОКАРАННЯ ЗА ХВОРОБОЮ, ЗА НАЯВНОСТІ ТАКОЇ.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

1. В судовій практиці в виключних випадках застосовується ч. 2 ст. 84 КК;
2. Не застосування ч. 2 ст. 84 КК, призводить до порушень статті 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у зв'язку із незабезпеченням органами державної влади прав на життя та належних умов тримання під вартою;
3. Підстава відмови у задоволенні клопотання сторони захисту про звільнення від покарання за хворобою є те, що суду не надано доказів наявності в обвинуваченого захворювання, передбаченого у Переліку хвороб, які є підставою для подання до суду матеріалів про звільнення засуджених від подальшого відбування покарання Додатку 13 до Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі, зат.Наказом № 1348/5/572 від 15 серпня 2014 року із змінами, а тому відсутні підстави для звільнення його як від кримінальної відповідальності;
4. Призначення судово-медичної експертизи на підставі Порядку можливе на стадії виконання вироку, тобто після набуття вироком законної сили. Порядок передбачає чітку процедуру призначення таких експертиз коли особа набуває статус засудженого та відбуває покарання.
Однак суд не позбавлений права застосувати аналогію права та закону, з метою дотримання вимог ст. 91 КПК та ст. 84 КК, які покладають на суд вирішення питань на стадії до набуття вироком законної сили;
5. Слідчі ізолятори не можуть забезпечити проведення експертизу стану здоров'я обвинуваченого для подання до суду матеріалів про звільнення від відбування покарання так як відповідно до статей 11 та 18 Кримінально-виконавчого кодексу України слідчі ізолятори не являються установами виконання покарань.

СУДОВА ПРАКТИКА

1. Вирок Надвірнянського районного суду Івано-Франківської області від 18.12.2023 у справі № 348/127/23.
Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115701262>
2. Вирок Овруцького районного суду Житомирської області від 26.04.2016 у справі № 286/2996/14-к.
Доступ за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57374226>

НОРМАТИВНЕ ОБГРУНТУВАННЯ

1. Додаток 13 до Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі (пункт 1 розділу VI) Перелік хвороб, які є підставою для подання до суду матеріалів про звільнення засуджених від подальшого відбування покарання);
2. ЗУ від 18.12.2024 № 4093-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо заходів, спрямованих на поновлення прав засуджених осіб та осіб, взятих під варту, у зв'язку з неналежними умовами тримання».

ivanitsolga@gmail.com
+38 096 891 86 00

ЧИННИКИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРАВИЛ РАДИ ЄВРОПИ ПРО ПРОБАЦІЮ

КОВАЛЕНКО О.О.,

trudkonf.hnpu@gmail.com

ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Нагляд,
контроль

Виховний
вплив, робота
з найближчим
оточенням,
допомога

Виправлення і
ресоціалізація
правопорушника
без ізоляції

- **Правові:** узгодження національного законодавства з Рекомендацією СМ/Rec(2010)1 Комітету Міністрів державам-членам про Правила Ради Європи про пробації, формування нормативно-правового поля для імплементаційної практики, розширення сфери діяльності моніторів Національного превентивного механізму,
- **Інституційні:** формування і розвиток відповідних служб, алгоритмів міжвідомчої співпраці для вирішення завдань пробації, неперервної фахової підготовки і підвищення кваліфікації працівників і вроолонтерів пробації,
- **Соціокультурні:** програми соціальної підтримки і абілітації суб'єктів пробації, інформування громадськості про переваги пробації, активізація участі громади, в якій проживає суб'єкт пробації, в постпробаційному контролі і скринінгу соціально прийнятної діяльності суб'єкта пробації, формування позитивного ставлення до пробації у суспільстві, створення майданчиків для обміну досвідом, міжнародного і міжвідомчого партнерства, інформаційно-методичних хабів чи репозитаріїв методичних ресурсів з доведеною ефективністю,
- **Економічні:** матеріально-технічне забезпечення, розширення спектру участі у фінансуванні приватного сектора, регулярний моніторинг ефективності використання виділених ресурсів за прозорими і чіткими критеріями.

Захист права на свободу віросповідання у місцях несвободи:

ПАШКОВСЬКА Юлія

основи нормативно-правового забезпечення

yuliia.pashkovska.22@pnu.edu.ua

ПНУ ім. В. Стефаника Навчально-науковий юридичний

АНОТАЦІЯ

У цій статті розглядається питання захисту права на свободу совісті та віросповідання осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі, відповідно до національного законодавства України. Аналізуються норми національного законодавства.

ВСТУП

Національне законодавство України містить ряд положень, що регулюють захист права на релігію в місцях несвободи. Проте, на практиці виникають численні проблеми, пов'язані з обмеженнями, які накладаються на осіб, позбавлених волі.

У зв'язку з цим, актуальним є дослідження національного законодавства у сфері захисту права на релігію в місцях несвободи, аналіз проблемних аспектів та пошук шляхів їх вирішення.

ст. 35 КУ- право на свободу світогляду і віросповідання.

ст. 180 ККУ- покарання за перешкоджання здійсненню релігійного обряду.

ч. 5 ст. 7 КВКУ- дискримінація за різними ознаками, в тому числі релігійних та інших переконань.

ст. 8 КВКУ- засуджені мають право на здійснення свободи сповідувати будь-яку релігію або виражати переконання, пов'язані із ставленням до релігії...

ст. 9 КВКУ- особи, взяті під варту, мають право на душпастирську опіку...; відправляти в індивідуальному порядку релігійні обряди і користуватися релігійною літературою

Практика ЄСПЛ “Неагу проти Румунії”- порушення ст. 9 Європейської Конвенції з прав людини

Забезпеченням прав людини в місцях несвободи займаються

Відділ забезпечення прав людини в місцях несвободи і Уповноважений ВР з прав людини

ВИСНОВОК

Враховуючи міжнародні стандарти та практику Європейського суду з прав людини, необхідно продовжувати роботу над гармонізацією національного законодавства з міжнародними нормами. Це сприятиме забезпеченню належного захисту права на релігію для всіх осіб, які перебувають у місцях несвободи в Україні.

ДЖЕРЕЛА, МАТЕРІАЛ

Михайло Романов, к.ю.н., с.н.с.,

відділу дослідження проблем кримінально-виконавчого права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності ім. Академіка В.В. Сташиса

ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ: ЯКИМ ШЛЯХОМ РУХАЄТЬСЯ УКРАЇНА

- **ВСТУП** Стан пенітенціарної системи України сьогодні викликає значне занепокоєння. Як зазначено у Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках, зміна соціальних пріоритетів, усунення надмірних обмежень у сфері виконання кримінальних покарань, застосування сучасних інженерно-технічних засобів охорони та нагляду, співпраця з органами державної влади та органами місцевого самоврядування повинні сприяти впровадженню динамічної безпеки, розвитку прогресивної системи виконання кримінальних покарань, формуванню безпечного середовища та гарантування безпеки громадян.
- Виконання завдань у сфері виконання кримінальних покарань нерозривно пов'язане з мотивацією, розумінням цілей реформування пенітенціарної системи та відповідним рівнем компетентності персоналу органів та установ виконання покарань і пробації..
- **ВИКЛАД** Як вбачається з наведеного абзацу зі Стратегії, нормотворець розуміє важливість визначення цілей покарання і засобів їх досягнення.
- В той же час перелічені заходи, які потребують запровадження і вдосконалення вказують на те, що це усвідомлення має обмежений характер. Справа в тому, що такі заходи, як динамічна безпека та прогресивна система відбування покарання сьогодні є беззмістовними. Перша кожним розуміється по своєму бо не має інструментального визначення та наповнення, а друга взагалі є елементом радянської системи виконання покарань, яка як за радянських часів, так і зараз не мала практичного втілення і необхідних для того умов.
- В Кримінально-виконавчому кодексі цілі та мета покарання визначені у статті 1, а також доповнюються положеннями ст. 6. Але очевидним є, що сформульовані цілі не виконуються. Відомо, що ніякого виправлення і ресоціалізації покарання в Україні не досягають, що ж до запобігання рецидивам, то при реалізації цієї цілі дуже красномовно свідчить пілотне Рішення ЄСПЛ «Сукачов проти України».
- У зв'язку з цим постає питання яку ж ціль насправді переслідує українська пенітенціарна система, навіщо вона працює і чого від неї очікує суспільство. На жаль досліджень цього питання
- Дослідження цього питання в Європі демонструють, що там це питання також є проблемним. Порушення прав людини в багатьох європейських країнах є сталою практикою, а цілі покарання залишаються туманними.
- Прикладом можуть слугувати узагальнюючі описи, які містяться у книзі Тома Вандер Бекена «Роль тюрми в Європі».
- Виходячи з неї європейські тюремні системи використовують наступні підходи у своїх пенітенціарних системах:
 1. Прагматичний - Британський - коли основне питання полягає в тому, як ефективно використовувати тих, хто вчинив злочин, для того, щоб вони не завдавали шкоди та приносили користь. Звідси рішення, пов'язані з приватизацією, трудовим використанням засуджених. У цих алгоритмах немає завдання дотримуватися прав та інтересів засуджених. Вони - лише дешева робоча сила або просто енергія, яку потрібно перенаправити.
 2. Гуманістичний - Західноєвропейський - алгоритм, що ґрунтується на пошуку балансу між інтересами суспільства, як системи, що породила злочинність, та злочинцем, як суб'єктом, який несе «обов'язок» бути злочинцем. Звідси спроби дотримуватися прав засуджених, водночас орієнтуючи їх на те, що вони мають інтегруватися в суспільство, але вже в іншій ролі (гуманітарна рольова гра).
 3. Північний - Скандинавський - алгоритм, заснований на необхідності об'єднання зусиль для спільного виживання. Остання фраза, зрозуміло, метафорична. Але скандинавська пенітенціарна система має подібні ознаки. Вона методична, монотонна, дуже інституційна. Усе, що створено і функціонує у суспільстві (в тому числі й пенітенціарна система), зроблено з чіткою і конкретною метою і підпорядковується єдиному задуму.
- До речі, в США питання цілей покарання так само вирішується не на користь захисту прав людини. Розгляду цього питання присвячено роботу дослідника Лоїка Вокана «Покарання бідних»
- Наведене, з одного боку, має обнадійливий зміст бо це свідчить про те, що Україна не є самотньою у питаннях реформування та вдосконалення пенітенціарної системи. Але з іншого боку, напевно чи це можна вважати тим фактором, який дозволяє розслабитися і уникати вирішення цього питання. Певно ця обставина повинна змусити нас замислитися над тим, яку ціль переслідуємо ми у своїй пенітенціарній політиці і чого ми прагнемо, коли реформуємо українські тюрми.
- **ВИСНОВОК** арсенал зрозумілих цілей та завдань, які стоять перед покаранням є обмеженим і ми повинні це визнати. Другий момент, який є вкрай важливим це те, що пенітенціарна система України не повинна зловживати практикою копіювання впровадження якихось реформістських практик, бо як свідчить досвід, нажалі дуже на часто такі практики мали значний успіх.
- І третій момент, який можливо повинен стати вирішальним, це те, що реформування повинно починатися з визначення цілей покарання та формулювання концепції не лише реформування, а й функціонування пенітенціарної системи.
- Стосовно останнього фактору, мені здається, що пенітенціарна система повинна перетворитися на службу соціальної підтримки та адаптування тих, хто вчинив злочин. Причому таке адаптування повинне мати два зустрічних вектори – корегування поведінки засудженого і створення окремих соціальних просторів, де люди, які сприйняли корекційні настанови, зможуть жити та працювати.

Забезпечення прав людини в місцях несвободи в умовах воєнного стану

САВІЦЬКА Ангеліна,

anhelina.savitska.22@pnu.edu.ua

Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника

Анотація

В умовах сучасної війни в Україні тема прав людини є надзвичайно актуальною. Військова агресія значно ускладнила дотримання прав осіб, які перебувають у місцях несвободи, оскільки вони стикаються з жорстоким поводженням, неналежними умовами тримання та обмеженого доступу до правової допомоги, що робить їх захист важливим для забезпечення справедливості та гуманності, та збереження правової держави в часи збройного конфлікту.

Вступ

Із 24 лютого 2022 року внаслідок збройної агресії росії на всій території України було введено воєнний стан. 19 березня 2022 року Верховною Радою України було затверджено Постанову, яка визначає Тимчасовий порядок тримання осіб, засуджених до обмеження волі, у виправних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України, яка діє з моменту введення воєнного стану (охоплює період воєнного часу і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій). Дана Постанова була затверджена, оскільки з моменту повномасштабного вторгнення росії на територію незалежної і суверенної України установи виконання покарання (УВП), ізолятори тимчасового тримання (ІТТ) та слідчі ізолятори (СІЗО), безумовно, опинилися у скрутному становищі, а особливо у тих районах, де ведуться активні бойові дії.

Результати

Розглядаючи права засуджених осіб в умовах воєнного стану слід диференціювати їх за обставин місцезнаходження установ виконання покарань на підконтрольній частині України у тилу та у зонах активних бойових дій та на тимчасово окупованих територіях.

Так, в першому випадку ключовим є особиста безпека як засуджених, так і персоналу у зв'язку з високим ризиком завдання ракетних ударів з боку рф по об'єктам цивільної інфраструктури та режимним об'єктам щодо облаштування укріплень та захисних споруд на території установ виконання покарань.

В другому випадку гострим постає питання:

- вбивство, негуманне ставлення до засуджених та приниження їх людської гідності;
- порушення права засуджених на охорону здоров'я та належне медичне обслуговування;
- порушення права на оплачувану працю у зв'язку з безоплатним примусовим залученням до робіт;
- неналежне матеріально-побутове забезпечення;
- примусове залучення та вербування засуджених до військових формувань окупаційних військ рф, використання в ролі «живого щиту»;
- переміщення ув'язнених у невідомому напрямку;
- примушування до отримання громадянства;
- звільнення окремих категорій ув'язнених від відбування кримінального покарання або звільнення їх з-під варті;
- використання матеріально-технічної бази та території УВП для розміщення особового складу військових рф, військової техніки, обладнання та боєприпасів.

Висновки

Варто зазначити, що забезпечення безпеки життя та здоров'я осіб в місцях несвободи потребує значно більшої уваги, ніж є в даний час, оскільки ризик проявів військової агресії рф доволі високий, і ці особи теж мають невід'ємне право на життя, тому важливо забезпечити їх захист. Крім того, важливим засобом гарантування прав засуджених на особисту безпеку під час воєнного стану є створення та дотримання правового механізму, який на практиці гарантував би гідний захист прав та свобод засуджених відповідно до європейських стандартів.

Використані джерела і сервіси

1. Івчук Ю. Ю. Забезпечення правового статусу засуджених до позбавлення волі в умовах виконання покарань під час воєнного стану: проблемні аспекти. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2023. №1 (45). С. 11-20. URL: <https://dspace.snu.edu.ua/handle/123456789/1490>
2. Іванова М.А. Деякі актуальні проблеми дотримання прав засуджених в умовах воєнного стану. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти 2023: матеріали VII міжн. наук.-практ. конф., м.Дніпро, 17 бер. 2023 р. Дніпро, 2023. С.343-345. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/11307/1/149.pdf>
3. Шкута О. О. Проблеми забезпечення безпеки засуджених у місцях несвободи України в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2022. № 2. С.35-38. URL: <https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/article/view/354/329>

Проблеми забезпечення прав на охорону здоров'я громадян, що перебувають у місцях позбавлення волі

Валерія СІТНИКОВА

Національна академія внутрішніх справ

Науковий керівник: Ірина ЛЕСЬ, доцент кафедри конституційного права НАВС

Попри значну увагу науковців до питань формулювання та законодавчого закріплення прав і свобод людини і громадянина в Україні, складність адміністративно-правового забезпечення та створення гарантій реалізації права на охорону здоров'я для осіб, засуджених до позбавлення волі, вимагає глибшого вивчення цієї проблематики.

Дана робота має на меті дослідити питання забезпечення права на охорону здоров'я для громадян, засуджених до позбавлення волі. Це включає загальну характеристику змісту цього права, визначення його особливостей з огляду на правовий статус засуджених, а також аналіз сучасного стану адміністративно-правового регулювання та реалізації права на охорону здоров'я цієї категорії осіб в Україні.

Регулювання медико-санітарного забезпечення осіб, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі в Україні, базується на нормах законодавства про охорону здоров'я, положеннях Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», Кримінально-виконавчого кодексу України, а також на нормативних актах Кабінету Міністрів України, Міністерства охорони здоров'я та Міністерства юстиції України.

Експерти наголошують, що неналежні умови утримання та низька якість медичного обслуговування у пенітенціарних установах України є глибокою структурною проблемою, яка потребує термінового вирішення. Вона спричиняє поширення різних захворювань, що часто призводить до смертельних випадків серед ув'язнених, а також до суїцидів. Недостатній рівень медичної допомоги у виправних закладах тягне за собою серйозні наслідки, оскільки засуджені, позбавлені можливості отримати своєчасне та професійне лікування, стикаються зі зростанням захворюваності та летальності.

Таким чином, система медико-санітарних та оздоровчо-профілактичних заходів, закріплених у чинному законодавстві України, забезпечують охорону здоров'я осіб, засуджених до позбавлення волі. Однак якість медичних послуг у пенітенціарних установах залишається на низькому рівні: спостерігається дефіцит ресурсів, медичного обладнання, лікарських засобів і кваліфікованого персоналу. Для подолання проблем у сфері правового регулювання та організації медичного забезпечення засуджених Концепція подальшого реформування пенітенціарної системи України передбачає вдосконалення кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення медичної служби Державної кримінально-виконавчої служби. Це сприятиме реформуванню медичної системи пенітенціарних закладів, забезпеченню незалежності лікарів від адміністрації установ, що, своєю чергою, дозволить об'єктивно встановлювати діагнози та надавати якісну медичну допомогу засудженим в Україні.

Використані джерела:

1. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями : Міжнародний документ ООН : від 30.08.1955 р. [Електронний документ]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_212.
2. Річко О. О. Право на життя / О. О. Річко // Право на життя. Українська Гельсінська спілка з прав людини. — 2017. — 7 березня [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://helsinki.org.ua/pravo-nazhyttya-o-richko/>.

Права людини в місцях несвободи, гуманізація виконання кримінальних покарань.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

АВТОР : ЯКУБОВСЬКИЙ ВЛАДИСЛАВ , MRVLADYSLAV@GMAIL.COM

КЕРІВНИК : ЛЕСЬ ІРИНА, ДОЦЕНТ КАФЕДРИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

Актуальність

В місцях несвободи права людини піддаються різним чинникам уразливості, зокрема, можуть бути порушені з боку представників пенітенціарної системи та правоохоронних установ.

Проблемні аспекти даного питання

При відбуванні покарання люди стикаються з труднощами в захистити своїх інтересів, оскільки не володіють нормативно-правовою базою щодо своїх прав. Таким чином, адміністрація не завжди вважає за доцільне проводити інформування прав людини.

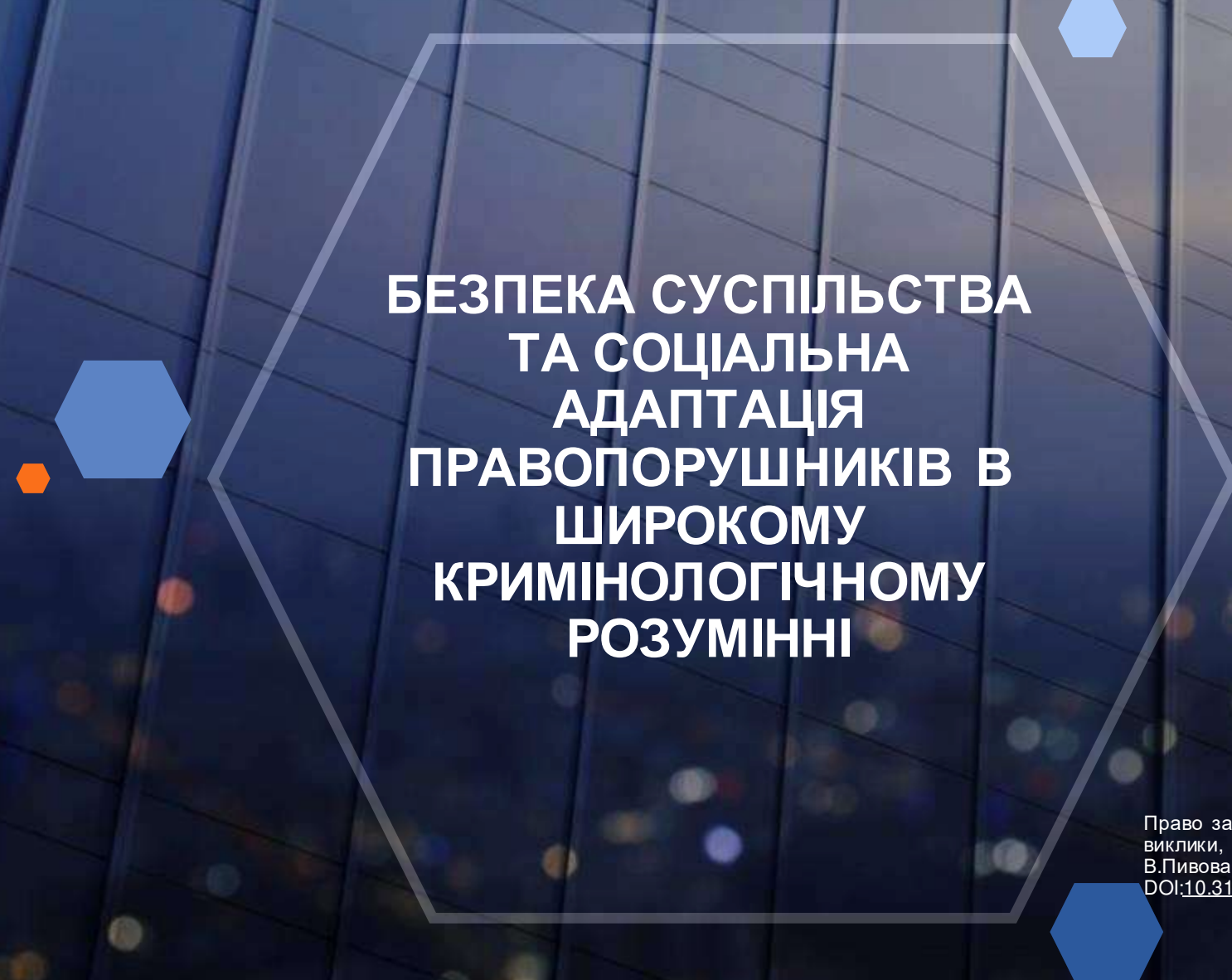
Гуманізація покарань та дотримання прав людини в місцях несвободи

Важливе місце в гуманізації виконання певних видів кримінальних покарань виступає **пробація**. Насамперед це сприяє виправленню особи без ізоляції від суспільства та надалі підтримувати позитивні стосунки у соціумі, громаді, зберегти житло та роботу.

Наразі для недопущення порушення прав людини у даних місцях в Україні діє Національний превентивний механізм. Цим механізмом передбачено здійснення регулярного контролю та моніторингу місць несвободи без їх попередження.

Пропозиції

Підтримувати вектор забезпечення гідних умов відбування кримінальних покарань у місцях несвободи шляхом впровадження та підтримки іноваційних механізмів гарантування прав, інтересів та основоположних свобод, зокрема, керуючись Факультативним протоколом до Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання.

**БЕЗПЕКА СУСПІЛЬСТВА
ТА СОЦІАЛЬНА
АДАПТАЦІЯ
ПРАВOPУШНИКІВ В
ШИРОКОМУ
КРИМІНОЛОГІЧНОМУ
РОЗУМІННІ**

Додаткова інформація:

Право засуджених на освіту в установах виконання покарань:
виклики, рішення, перспективи : монографія ; наук. ред.
В.Пивоваров. Харків : Право, 2023. 110 с.
DOI:[10.31359/9789669986801](https://doi.org/10.31359/9789669986801)

Безпека і попередження ризиків під час цифровізації кримінальних проваджень – пріоритетний напрям державної політики

Глинська Наталія, Науково-дослідний інститут

вивчення проблем злочинності імені академіка В.В.Сташиса НАПрН України

У найближчі 25 років світ стане відображенням Інтернету.

Крістофер Альберг,
співзасновник *Recorded Future*

Актуальність

Ідентифікація можливих ризиків на кожному з виділених векторів цифровізації кримінальних проваджень є необхідною умовою системного управління такими ризиками як на правотворчому, так й правозастосовному рівнях [1].

Використані джерела

1. Глинська Н. В., Клепка Д. І. ПРИНЦИПИ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗУМНИХ МЕЖ ЦИФРОВІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ УКРАЇНИ. Питання боротьби зі злочинністю, 2024. №47. DOI: 10.31359/2079-6242-2024-47-30
2. Монітор ЄС. 2025. <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vlyd919u5qzo>

Ризики для безпеки даних

- Конфіденційність, цілісність і доступність інформації, збереження даних (кіберзлочинність, втрата даних, витік даних, некоректне збереження і знищення даних, кібербезпека інформаційних систем, захист мережевої інфраструктури, фізична безпека користувачів, збереження обладнання та інфраструктури.

Ризики для прав людини і процесуальних гарантій

- Процедури оброблення, зберігання і використання персональних даних, правомірність використання цифрових технологій, баланс цифрової грамотності і технічного забезпечення із вимогами доступності до правосуддя, сумісність інформаційних систем на міжвідомчому рівні, практики використання сугестивних технологій, упередженість алгоритмів, стереотипізація і галюцинізація даних і структури сервісів із системами штучного інтелекту.

Ризики організаційно-управлінські для ефективності кримінального провадження

- Орієнтування стратегій цифровізації на економію коштів, часу, кадрів, зменшення адміністративного тягаря, стійкість до форс-мажорних обставин; оптимізація каналів цифрової взаємодії систем правосуддя на транскордонному рівні, ефективне управління оцифруванням письмової комунікації та іншими процесами цифровізації кримінальних проваджень відповідно до теорії змін; регулярний аудит і моніторинг безпеки інформаційних систем для запобігання інцидентам безпеки учасників, даних і процедур кримінального провадження [2].

КРИМІНОГЕННІ ФАКТОРИ, ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОГНОЗУВАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У ТРАНСВОЄННІЙ УКРАЇНІ

ГОЛІНА Володимир,

НДІ ВПЗ імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України

Потреба переосмислення і наукової перевірки логіки і повноти визначень деяких кримінологічних понять, їх суті, змісту, значення і базових положень відповідно до реальних криміногенних тенденцій у післявоєнний період визначена у колі завдань дослідження фундаментальної теми «Злочинність в Україні у повоєнний період: кримінологічні прогнози та заходи запобігання».

Кримінологічне прогнозування

Кримінологічний прогноз є не лише сухою цифровою, графічною, словесною констатацією стану саме злочинності. Припускаємо, своєрідність такого прогнозу полягає у виявленні масштабів і глибини криміналізації суспільства, ступеня втрати її елітарним домінуючим прошарком патріотичної пасіонарності, рівня зануреності громадян у кримінальну практику.

Культуро відповідність

• **Зниження загального рівня культури посилює користолюбство і проковує корупцію**

Поліознаковість

• **Ідейна насиченість детермінант злочинності**

Специфічність

• **Оновлення методології психіатричної діагностики**

Пропозиція

Параментально-визначальні ознаки поняття злочинності мають спрямовувати наукові розвідки на вирішення практичних завдань кримінологічного прогнозу і теорії запобігання злочинності.

Злочинність – кримінологічне поняття, яким узагальнюється відносно масовий і стійкий різновид вияву людської протиправності у вигляді статистичної множинності всіх кримінальних правопорушень, узятих у просторово-часовому вимірі.

ГУМАНІЗАЦІЯ ПОКАРАНЬ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ГОЛУБОШ ГАННА ВОЛОДИМИРІВНА

hanna.holubosh.21@pnu.edu.ua

Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника та НДІ імені

академіка В.В. Сташиса

ВСТУП

У світлі трансформаційних змін, які відбуваються у сфері кримінально-виконавчої політики, питання гуманізації покарань набуває особливої актуальності. Сучасні концепції реформування юстиції в Україні акцентують увагу на забезпеченні балансу між покаранням та повагою до прав людини.

Гуманізація не означає скасування покарання як такого, а передбачає переосмислення його цілей, форм і засобів відповідно до принципів праведливості, доцільності та соціальної реінтеграції. Такий підхід передбачає зменшення ролі ізоляційних заходів і активне впровадження альтернативних санкцій.

РЕЗУЛЬТАТИ

Аналіз сучасної практики дозволяє виокремити низку тенденцій у напрямі гуманізації покарань:

Переорієнтація з репресивної на реабілітаційну модель – ключовим стає не стільки покарання, скільки формування у правопорушника мотивації до законослухняної поведінки.

Розвиток пробації – як дієвої альтернативи ув'язненню, що дозволяє контролювати поведінку особи у спільноті, надаючи їй підтримку.

Забезпечення права на освіту, працю, охорону здоров'я та соціальний захист осіб, які відбувають покарання.

Активізація програм ресоціалізації – психологічна допомога, професійна підготовка, участь у волонтерських проєктах.

Підвищення стандартів тримання в установах виконання покарань відповідно до міжнародних норм (зокрема, Мінімальні стандартні правила ООН щодо поводження з ув'язненими).

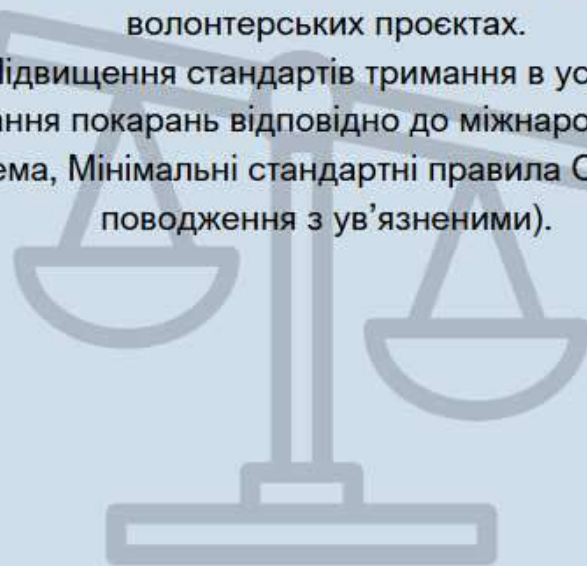

ВИСНОВКИ

Отже, гуманізація покарань — це не лише прагнення пом'якшити умови відбування покарання, а цілісна політика, що спрямована на зменшення рівня рецидиву, захист прав людини та інтеграцію правопорушників у суспільство. Цей процес потребує системного підходу, фінансового забезпечення та політичної волі. Перехід до сучасної моделі покарання неможливий без перегляду ціннісних орієнтирів у суспільстві.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

- Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 груд. 2022 р. № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 30.03.2023).
- United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules) : Adopted by the General Assembly resolution 70/175 of 17 December 2015. URL: <https://www.unodc.org> (дата звернення: 30.03.2023).
- Міністерство юстиції України. Офіційний вебсайт [Електронний ресурс]. URL: <https://minjust.gov.ua> (дата звернення: 30.03.2023).

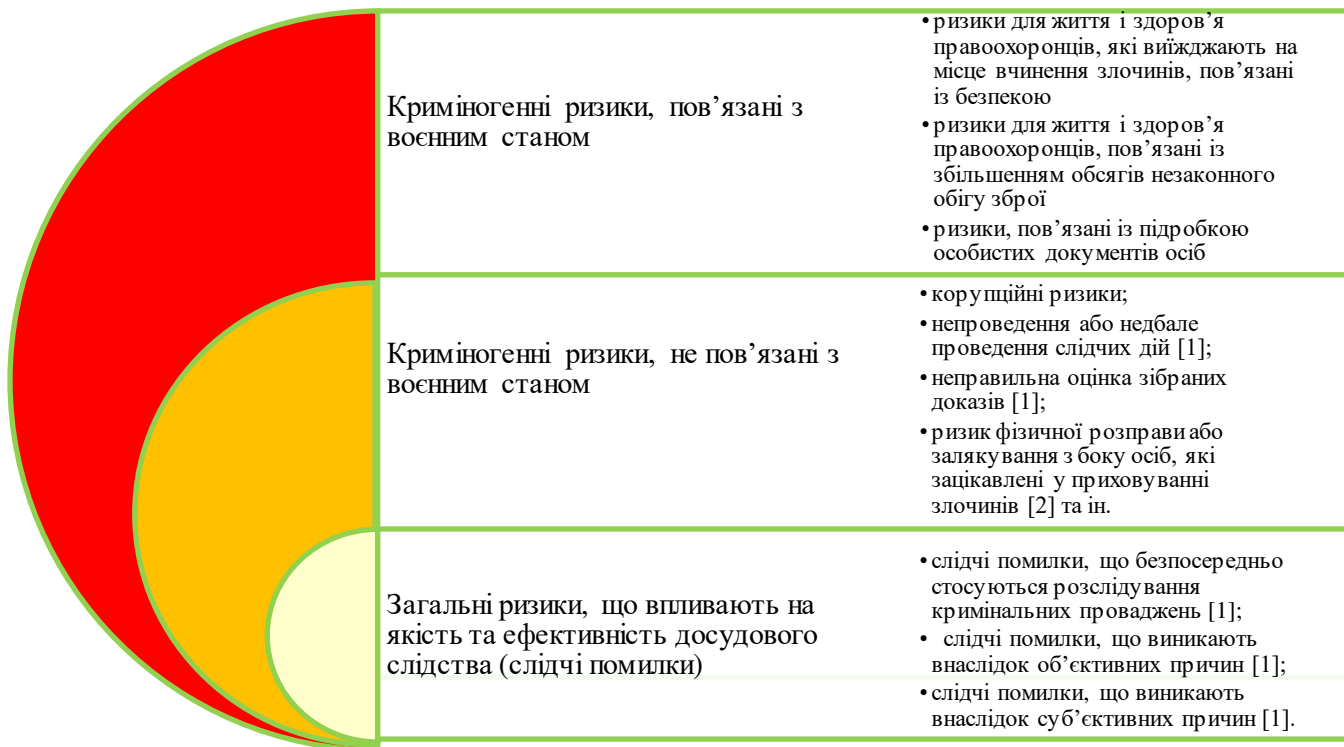
Кримінологічна оцінка професійних ризиків, що виникають під час розслідування злочинів військової агресії рф*

КАЛІНІНА Аліна, alina.kalinina@ukr.net

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

Одним із найголовніших завдань правоохоронних органів України на сучасному етапі є фіксація та розслідування злочинів військової агресії рф, оскільки по завершенню військового конфлікту для нашої держави почнеться стадія реалізації процесів перехідного правосуддя. Проте для професійної діяльності правоохоронних органів є властивими ризики різного характеру, аналіз яких сприятиме розробленню заходів мінімізації їх негативного впливу на результативність їх роботи.

Висновки

Ризики, присутні в діяльності правоохоронних органів, в першу чергу – слідчих, можна групувати на загальні ризики; криміногенні ризики, не пов'язані з воєнним станом та криміногенні ризики, пов'язані з воєнним станом.

Використані джерела і сервіси

1. Макаренко Н. К. Актуальні проблеми виникнення ризиків під час кримінального провадження. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 1 (98). С. 134-142. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknvvs_2016_1_12
2. Лабенок А. О., Осипенко І. П. Досудове розслідування воєнних злочинів в Україні: стандарти, ризики для особистого життя і здоров'я. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Серія ПРАВО. Випуск 86. Ч. 5. С. 95-100. DOI : <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.5.13>.

НАПРЯМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄС КЕРНЯКЕВИЧ-ТАНАСІЙЧУК ЮЛІЯ

YULIA.KERNIAKEVYCH@PNU.EDU.UA

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗЛОЧИННОСТІ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА В.В. СТАШИСА НАПРН УКРАЇНИ

ВСТУП

Стратегія реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року до ключових її цілей відносить «розширення можливостей цифровізації пенітенціарної системи» [1], що дозволяє цифровізацію (діджиталізацію) кримінально-виконавчої системи розглядати в якості стратегічного напрямку її реформування, що особливо важливо в умовах інтеграції України у європейське співтовариство.

РЕЗУЛЬТАТИ

Аналіз Стратегії дозволяє зробити висновок, що у сфері цифровізації кримінально-виконавчої системи України за останні роки вдалося досягти певних результатів, зокрема:

- ✓ створено Єдиний реєстр засуджених та осіб, узятих під варту;
- ✓ створено додатковий модуль Єдиного реєстру осіб, засуджених за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності малолітньої особи;
- ✓ створено підсистему Кассандра, що призначена для обліку даних щодо оцінки ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення;
- ✓ забезпечено підключення органів та установ ДКВС України, органів пробації до системи електронного документообігу
- ✓ розширено можливості доступу засуджених до Інтернету;
- ✓ частково впроваджено систему ефективного відеомоніторингу (центри відеомоніторингу, GPS-трекери, портативні відеореєстратори);
- ✓ тощо.

ВИСНОВКИ

Напрями цифровізації кримінально-виконавчої системи України є різносторонні, стосуються не лише сфери управління її діяльністю, але й спрямовані на ефективну реалізацію таких прав засуджених осіб, як: на повагу до їх людської гідності; на освіту (у дистанційній, онлайн формі); на листування та дистанційну комунікацію із зовнішнім світом тощо.

Застосування елементів штучного інтелекту дає змогу, виявивши ризики вчинення повторних кримінальних правопорушень, підвищити якість соціально-виховної, психологічної роботи із засудженими особами, що позитивно впливає на їх виправлення та ресоціалізацію та свідчить про незмінний євроінтеграційний вектор руху України загалом та її кримінально-виконавчої системи зокрема.

Використане джерело:

1. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12. 2022 р. № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#n10> (дата звернення: 15.03.2025).

ФОРСАЙТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: МЕЖІ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ПІЗНАННЯ

Максим КОЛОДЯЖНИЙ, завідувач відділу кримінологічних досліджень
НДІ ВПЗ ім. акад. В.В. Сташиса НАПрН України

Соціальна значущість проблеми

Злочинність в Україні після завершення «гарячої» фази російсько-української війни характеризуватиметься негативною зміною традиційних кількісно-якісних параметрів. Зазначена теза доводиться історією та досвідом держав, які пережили війну та були вимушені боротись з новими постконфліктними криміногенними соціальними загрозами. .

Актуальність проблеми зумовлена:

- 1) значним збільшенням злочинності протягом 2021-2023 рр.;
- 2) глибокою соціально-економічною кризою в Україні, що має місце зараз й посилюватиметься з кожним роком затяжної війни;
- 3) зниженням результативності усієї правоохоронної системи, не здатної адекватно реагувати на нові криміногенні загрози;
- 4) потенційною демобілізацію сотень тисяч військовослужбовців ЗС України з посттравматичними стресовими розладами, бойовими психічними травмами, збільшенням порогу сприйняття агресії та насильства після завершення або часткового замороження гарячої фази війни;
- 5) втратою після війни сотнями тисяч військовослужбовців української армії постійного та легального доходу, складністю подальшого працевлаштування;
- 6) очевидним збільшенням найближчим часом рівня насильницьких, корисливих насильницьких кримінальних правопорушень, бандитизму, поєднаних із використанням вогнепальної зброї та вибухових речовин через їх слабкконтрольований державою незаконний обіг;
- 7) значним посиленням у повоєнній Україні корупційних ризиків унаслідок виділення західними країнами-партнерами значних коштів на відбудову нашої держави;
- 8) певною архаїчністю існуючої практики запобігання злочинності в Україні, що відзначається рефлексійним характером щодо реагування на більшість учинених правопорушень замість їх профілактики тощо.

Методи кримінологічного прогнозування:

- традиційні (експертне опитування, екстраполяція, математичне моделювання);
- нетрадиційні або «модерні» (технології штучного інтелекту).

Використані джерела :

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 2021–2023 роки (Форма № 1) / Офіс Генерального прокурора. Київ, 2024. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/prozareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.
2. Кримінологія: підручник / Б. М. Головкін, В. В. Голіна, О. В. Лисодєд та ін.; за заг. ред. Б. М. Головкіна. Харків: Право, 2020. 384 с.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ОБОРОНОЗДАТНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТИ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 114¹ КК УКРАЇНИ

ПАЩЕНКО Олександр, НДІ ВПЗ ім.акад.В.В.Сташиса НАПрН України,
opashchenko77@ukr.net

Доповідь виконана в межах фундаментальної теми «Теоретичні та правозастосовні проблеми кримінально-правового забезпечення основ національної безпеки та оборони України» (державний реєстраційний номер: 0124U005179; термін виконання: I кв. 2025 р. – IV кв. 2027 р.).

Актуалізація проблеми

В доктрині кримінального права загальновізнано, що у розділі I Особливої частини КК «Злочини проти основ національної безпеки України» зосереджено такі «безпекові» злочини, вчинення яких ставить під загрозу саме існування Української держави як гаранта захисту прав і свобод громадян України, іноземців та осіб без громадянства. При цьому сфери такої безпеки є найрізноманітнішими [1]. Однією з них є обороноздатність.

Позиція автора

Стаття 114¹ КК встановлює кримінальну відповідальність за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. Ці формування, на думку фахівців у відповідній галузі, складають систему обороноздатності держави, провідне місце серед основних функцій якої належить саме оборонній функції.

Категорії «національна безпека» і «оборона» є взаємопов'язаними і взаємозалежними, проте виконуючи оборонну функцію, держава забезпечує національну безпеку лише частково. Таким чином забезпечення останньої не зводиться суто до досягнення обороноздатності на належному рівні. Через це поняття «обороноздатність» є складовою частиною поняття «основи національної безпеки».

Зважаючи на викладене, національна безпека, а, точніше, її основи, – є родовим об'єктом злочинів, передбачених розділом I Особливої частини КК, у тому числі і перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань, а обороноздатність – основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 114¹ КК.

Використані джерела

1. Пащенко О. О. Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки нормами Розділу I Особливої частини КК України. *Питання боротьби зі злочинністю*. Харків. 2024. Вип. 47. С. 12.

Специфіка виконання покарань щодо військовослужбовців РФ

Стрипа Юлія. Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Вступ

У контексті збройного конфлікту між Російською Федерацією (РФ) та Україною, який триває з 2014 року і загострився після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року, питання виконання покарань щодо військовослужбовців РФ, які вчинили злочини на території України, набуває особливої актуальності. Ці злочини можуть включати воєнні злочини, злочини проти людяності, акти агресії та інші правопорушення.

Види покарань

- позбавлення волі на певний строк (найпоширеніше покарання за воєнні злочини,);
- довічне позбавлення волі (застосовується у випадках особливо тяжких злочинів,);
- конфіскація майна (як додаткове покарання за злочини, пов'язані з незаконним збагаченням чи використанням ресурсів на окупованих територіях).

Використані джерела

Специфіка виконання покарань

- згідно з Женевською конвенцією, військовополонені мають право на гуманне поводження, але це не звільняє їх від кримінальної відповідальності за злочини. Після засудження вони втрачають статус полонених і стають засудженими, що переводить їх під юрисдикцію пенітенціарної системи України;
- засуджені військовослужбовці РФ утримуються у виправних колоніях максимального або середнього рівня безпеки, залежно від тяжкості злочину. Умови утримання повинні відповідати міжнародним стандартам, хоча в умовах війни виникають труднощі з їх забезпеченням;
- процеси над військовослужбовцями РФ привертають увагу міжнародних організацій (ООН, Amnesty International, Human Rights Watch), що вимагає від України дотримання принципів справедливого судочинства та умов утримання;
- військовослужбовці РФ, навіть засуджені, можуть бути включені до списків обміну полоненими в рамках переговорів між Україною та РФ. Це створює унікальну ситуацію, коли виконання покарання може бути перервано через політичні домовленості;

Виклики та проблеми

- встановлення особи злочинця ускладнене через відсутність документів, використання псевдонімів або приховування інформації РФ про своїх військових;
- збір доказів у зонах бойових дій є проблематичним через руйнування інфраструктури та недоступність свідків;
- росія може чинити дипломатичний або пропагандистський тиск, стверджуючи, що її військовослужбовці є жертвами "політичних репресій";
- війна створює навантаження на пенітенціарну систему України, що ускладнює забезпечення належних умов утримання.

Висновки

Виконання покарань щодо військовослужбовців РФ в Україні є складним процесом, який поєднує національні правові норми з міжнародними зобов'язаннями. Специфіка полягає у врахуванні статусу таких осіб як військовополонених, необхідності дотримання гуманітарних стандартів і водночас забезпечення справедливості для жертв їхніх злочинів. Незважаючи на виклики, Україна демонструє прагнення до правосуддя, що є важливим кроком у боротьбі з безкарністю та утвердженні верховенства права в умовах війни. Подальший розвиток цього процесу залежить від стабілізації ситуації в країні, міжнародної підтримки та вдосконалення механізмів притягнення винних до відповідальності.

ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

ТОРБЯК А. М. ALINA.TORBIAK.23A@PNU.EDU.UA

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

ВСТУП

Довічне позбавлення волі є найсуворішим видом покарання. Воно передбачає позбавлення особи свободи на невизначений термін і фактично означає неможливість повернення до нормального життя в суспільстві. Питання виконання такого покарання має значну складність з юридичної, моральної та соціальної точок зору. Законодавство України регулює умови тримання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, але зберігаються проблеми, пов'язані з гуманністю, правами засуджених, їхньою реабілітацією та ресоціалізацією. Метою цієї роботи є дослідження проблем, що виникають при виконанні покарань у вигляді довічного позбавлення волі, а також визначення можливих шляхів удосконалення цього процесу.

Враховуючи відсутність чіткої стратегії щодо соціалізації та реабілітації осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, є необхідність удосконалення порядку виконання цього покарання. Запровадження можливості умовно-дострокового звільнення для таких осіб або заміна частини покарання більш м'яким повинно стати частиною реформи кримінально-виконавчої системи, що дозволить збалансувати покарання з можливістю ресоціалізації засуджених.

РЕЗУЛЬТАТ

Однією з основних проблем є постійне збільшення кількості осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, що є специфічною характеристикою цього покарання. Україна є однією з лідерів в Європі за кількістю засуджених до цього покарання, що вказує на серйозні системні проблеми. Зокрема, за період після введення мораторію на смертну кару в 1998 році не було створено належних умов для утримання таких засуджених. Умови утримання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, є однією з основних проблем. Як зазначено у дослідженнях, ці засуджені перебувають в умовах високої ізоляції, обмеженого контакту з зовнішнім світом, з мінімальними можливостями для морального очищення та реабілітації. Законодавчо, хоча й передбачено деякі права (як-от два короткострокових побачення на рік), на практиці ці засуджені фактично позбавлені значної частини соціальних контактів. Довічне позбавлення волі не лише спричиняє значну соціальну ізоляцію, але й має сумнівний вплив на моральне очищення та реабілітацію засуджених. Як показують дослідження, за умови тривалої ізоляції (понад 10 років) більшість засуджених починає відчувати сильну втрату свободи, що є ознакою того, що відсутність умов для реабілітації може мати негативні наслідки для їх подальшої адаптації.

ВИСНОВКИ

Довічне позбавлення волі є надзвичайно суворим покаранням, яке потребує глибокого перегляду умов виконання та можливостей для реабілітації засуджених. Сучасна система помилування та соціальних програм для засуджених до довічного позбавлення волі потребує вдосконалення. Необхідно розвивати більш гуманну систему виконання покарань, яка буде зорієнтована на ресоціалізацію засуджених до довічного позбавлення волі та дозволить їм реалізувати "право на надію" (умовно-дострокове звільнення від відбування покарання чи заміну невідбутої частини покарання більш м'яким).

СПЕЦІАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

Шинкарьов Ю. yurand_shin@ukr.net к.ю.н., доц. завідувач кафедри правового регулювання економіки ХНЕУ імені Семена Кузнеця

Ознаки і принципи

- Передбачені чинним КК України;
- Не входять до системи загальних засад;
- Уточнюють та доповнюють загальні засади;
- Застосовуються у чітко визначених випадках.

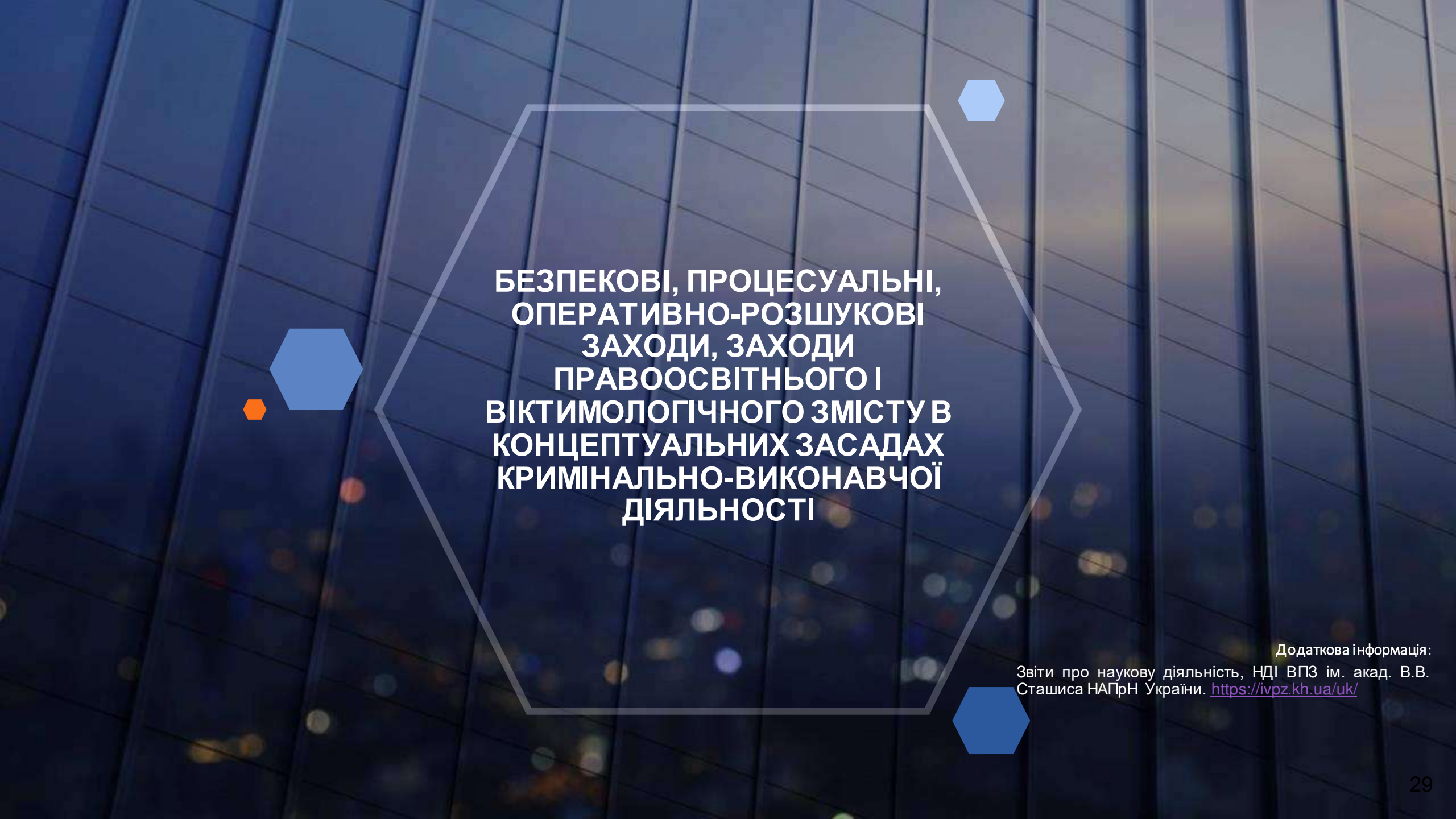
Питання дискурсу: чи встановлюють спеціальні засади призначення додаткові алгоритми (диференціали) його призначення чи можуть мати тільки додаткові обставини, що підлягають урахуванню?

Національні орієнтири мети покарання

- Кара, виправлення і ресоціалізація.
- Запобігання вчиненню повторних і нових злочинів.

Врахування світових стандартів

- Ратифіковані ВР України міжнародні угоди.
- Доведена ефективність імплементаційних практик.

**БЕЗПЕКОВІ, ПРОЦЕСУАЛЬНІ,
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ
ЗАХОДИ, ЗАХОДИ
ПРАВООСВІТНЬОГО І
ВІКТИМОЛОГІЧНОГО ЗМІСТУ В
КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАДАХ
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Додаткова інформація:
Звіти про наукову діяльність, НДІ ВПЗ ім. акад. В.В.
Сташиса НАПрН України. <https://ivpz.kh.ua/uk/>

ПРИМУСОВІ ЗАХОДИ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ

Блага Алла, allablagaya@gmail.com

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса

Примусові заходи виховного характеру (ПЗВХ), як окремих вид некаральних заходів, можуть бути застосовані виключно до дітей, і лише у трьох випадках, які передбачені ч.2 ст. 97 КК, ч. 1 ст. 97 КК та ст.105 КК. Протягом 2017-2024 рр. судами першої інстанції не було розглянуто від 14,7% (2017 р.) до 54,9% (2022 р.) проваджень за клопотанням про застосування примусових заходів виховного характеру. З числа проваджень, які все ж були розглянуті – позитивне рішення питання про застосування ПЗВХ було прийняте у 85 – 88% випадків.

Ч.2 ст. 105 КК містить наступний перелік ПЗВХ:

- 1) застереження;
- 2) обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього;
- 3) передача неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за його згодою, а також окремих громадян на їхнє прохання;
- 4) покладення на неповнолітнього, який досяг 15-річного віку і має майно, кошти або заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних майнових збитків;
- 5) направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків до його виправлення, але на строк, що не перевищує трьох років.

Розгляд судами першої інстанції справ кримінального провадження за клопотанням про застосування примусових заходів виховного характеру

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
усього	361	476	459	479	494	322	433	451
Щодо кількості осіб	595	580	548	598	615	401	453	492
розглянуто	308	326	306	282	294	181	255	259
% від загальної кількості справ	85,3 %	68,5%	66,7%	58,9%	59,5%	45,1%	58,9%	57,4%
У т.ч. із вирішенням питання щодо застосування ПЗВХ	264	282	261	239	255	154	219	228
% від кількості розглянутих	85,7 %	86,5%	85,3%	84,8%	86,7%	85,1%	85,9%	88,0%
Щодо кількості осіб	347	330	291	276	297	165	222	235

Діючий КК України не містить визначення як самого поняття примусових заходів виховного характеру, так і кожного з його видів, а також мети їх застосування, тобто кінцевого результату застосування. Тоді як норми, які визначають мету покарання і мету застосування примусових заходів медичного характеру в ньому закріплені (відповідно статті 50 і 92 КК України). Це, в свою чергу, не дозволяє визначити ефективність кожного виду ПЗВХ та чи була досягнута їх мета.

Використані джерела:

Звіти судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2017-2024 рр. URL : https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/
Шморгун В. О. Застосування примусових заходів виховного характеру у виді застереження: ефективність та доцільність застосування при звільненні від покарання. URL : <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/305247>

Важливо, щоб ПЗВХ реалізовувалися не формально, а дійсно були спрямовані на зміну дитиною поведінки, а також аби судді досліджували ефективність застосування ними ПЗВХ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЮ ВСТАНОВЛЕНОГО ЗАКОНОМ ПОРЯДКУ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ АНАТОМІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ЛЮДИНИ*

ВАСИЛЬЄВ Андрій, avasilievr@gmail.com

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

Актуальність теми дослідження

Порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини є багатоаспектним суспільно небезпечним явищем, що потребує комплексного дослідження. Правопорушення одночасно містить небезпеку для конкретної людини як через посягання на її життя та/або здоров'я, так і створює загрозу для системи охорони здоров'я в цілому із-за виникнення недовіри невизначеного кола осіб до сфери медичного обслуговування.

Результати дослідження

Проблема кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини досі залишається дискусійною, оскільки вона зачіпає не лише правовий, а й медичний аспекти.

Вказане діяння супроводжується низкою суміжних кримінальних правопорушень, які вчинюються медичними працівниками та супроводжується фальсифікацією документів. Ситуація загострюється ще і через повномасштабну війну з РФ, що унеможливило якісний контроль за дотриманням порядку трансплантації, прикладом цього є скандал, який вибухнув в ЗМІ влітку 2024 року, де фігурантами були ексзаступник МОЗ і 10 лікарів [1]. З метою попередження поширення практик порушення порядку трансплантації Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення організації надання медичної допомоги із застосуванням трансплантації, інших питань у сфері охорони здоров'я» від 9 січня 2025 року № 4203-IX введено мораторій на вилучення анатомічних матеріалів у окремих категорій осіб.

Висновки

Не зважаючи на державний контроль за трансплантацією анатомічних матеріалів через дію профільного Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині», досі уніфікації потребує понятійний апарат, на який спираються правоохоронні органи для визначення предмета кримінального правопорушення.

Не коректним вбачається зрівняння таких форм вчинення суспільно небезпечного діяння як примушування і обман. Так, примушування – це пригнічення волі винного, в той час як обман має ненасильницьку форму. Ми погоджуємося з позицією Ю.О. Ткач, що існує нагальна потреба у внесенні змін до ст. 143 КК України, яку доповнити нормою про відповідальність за насильницькі форми вилучення у людини анатомічного матеріалу [2]. Так, застосування психічного або фізичного насильства з метою трансплантації характеризується навіть більшою небезпекою ніж примушування в частині впливу на волю особи та можливості потерпілого чинити опір.

Джерела: 1. Лаб'як Ірина Скандал: в Україні продавали чергу на пересадку органів, затримано ексзаступника МОЗ і 10 лікарів. URL: <https://tsn.ua/exclusive/skandal-v-ukrayini-prodavali-chergu-na-peresadku-organiv-zatrimano-ekszastupnika-moz-i-10-likariv-2602488.html> (дата звернення: 19.03.2025); 2. Ткач Ю. О. Об'єктивна сторона порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини (ст. 143 КК України). *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування.* URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-12-01-04> (дата звернення: 19.03.2025).

Автор: Зінченко Даниїл Анатолійович

Харківський національний університет внутрішніх справ

E-mail: danil3008199@gmail.com

ВСТУП

Віктимологічний профіль неповнолітніх, які беруть участь у злочинах, є багатограним і відображає глибокі проблеми їхнього соціального середовища. Неповнолітній може водночас виступати як порушник закону та як жертва обставин, що сприяли його криміналізації. До основних чинників, які формують віктимність таких осіб, належать: психологічна нестійкість, відсутність позитивних моделей поведінки, травматичний досвід, емоційна депривація, насильство в сім'ї та соціальна ізоляція. Значний вплив мають і зовнішні фактори: деструктивне оточення, тиск з боку ровесників, байдужість дорослих до потреб дитини. Низький рівень правосвідомості, недовіра до інституцій, відчуття незахищеності створюють сприятливий ґрунт для участі у протиправних діях. Водночас відсутність підтримки, контролю та можливості конструктивного самовираження призводять до того, що дитина шукає визнання у кримінальному середовищі. Це обумовлює необхідність комплексного вивчення віктимологічного портрета неповнолітніх – з урахуванням індивідуально-психологічних характеристик, життєвого досвіду, сімейного контексту та впливу зовнішнього середовища. Актуальність такого дослідження полягає в тому, що розуміння віктимогенних чинників дає змогу не лише здійснювати ефективну профілактику правопорушень, а й впроваджувати моделі ювенальної юстиції, орієнтовані на відновлення, ресоціалізацію та захист прав дитини. Юридичні, соціальні та педагогічні заходи мають будуватися на індивідуалізованому підході, що визнає дитину не лише як правопорушника, а й як суб'єкта, що потребує допомоги, уваги й реабілітації.

РЕЗУЛЬТАТИ

У процесі дослідження було проаналізовано низку соціальних, психологічних та кримінологічних чинників, що формують віктимологічний профіль неповнолітніх, які беруть участь у злочинах. Такий аналіз дозволяє окреслити характерні риси, притаманні вразливим підліткам, що потрапляють у поле кримінального впливу. Отримані результати свідчать про тісний зв'язок між віктимністю неповнолітнього та його середовищем існування, рівнем соціальної підтримки, а також попереднім досвідом життєвих травм.

- ♦ Віктимологічний профіль неповнолітнього включає сукупність характеристик, які зумовлюють його підвищену вразливість до впливу злочинного середовища.
- ♦ Серед ключових ознак віктимності — порушення базових соціальних зв'язків (розлучення батьків, сирітство, насильство в сім'ї), відсутність доступу до якісної освіти, низький рівень правової обізнаності, емоційна нестабільність, досвід психологічного або фізичного насильства.
- ♦ Наявність негативних моделей поведінки в найближчому оточенні (старші правопорушники, агресивні ровесники) сприяє формуванню толерантного ставлення до злочинності.
- ♦ Вплив соціальних мереж та цифрових середовищ, які популяризують насильство або антисоціальні форми самореалізації, створює додаткову віктимогенну зону ризику.
- ♦ Також важливими є інституційні чинники — недовіра до правоохоронної системи, байдужість соціальних служб, відсутність ефективної профілактики на рівні громади.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи можемо зробити висновок, що дослідження віктимологічного профілю неповнолітніх учасників злочинів вказує на необхідність комплексного підходу до ювенальної політики. Зусилля мають бути зосереджені не лише на покаранні чи ресоціалізації, а передусім — на ранньому виявленні віктимних ознак, зміцненні родинних та освітніх інститутів, розвитку ювенальної пробації, соціальному супроводі та залученні молоді до позитивного соціального досвіду.

Формування та імплементація програм зниженої віктимності має стати одним із пріоритетів національної політики з питань захисту прав дитини в умовах як мирного часу, так і у період соціальних криз чи воєнного стану.

Список використаних джерел

- Музика В. В. Порівняльний аналіз кримінальної відповідальності неповнолітніх у деяких країнах Європи. Науковий вісник Сіверщини. Серія : Право. 2022. No 3. С. 113-123.
- Священна історія Старого та Нового Завіту. Наша Парафія. URL: <https://parafia.org.ua/biblioteka/hrystyianstvovirovchennya-ta-tradytsiji/zakon-bozhyy/chastyna-tretya-svyaschenna-istoriya-staroho-ta-novoho-zavitu/>.
- Тіточка Т. І. Зародження феномену ювенальної віктимності та кримінально-правового захисту неповнолітніх. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2021. Вип. 53. С. 106-110. С. 107.
- Сизоненко А. С. Жертви злочинності неповнолітніх: віктимологічні ознаки та властивості осіб. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2021. Вип. 53. С. 96-100.
- Вразливість: причини, як позбутися. 21 грудня 2017 р. Жіночий стиль : вебсайт. URL: <https://wlife.pp.ua/vrazilivist-prichini-yak-pozbutisya.html>.

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ШІ-ГРАМОТНІСТЬ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ ЯК СКЛАДОВІ ГОТОВНОСТІ ДО НЕПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

КИРИЛЕНКО Сергій

kirilenkos823@gmail.com

ЧУРСІНОВ Данило

chursinov2024@gmail.com

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

Анотація: Цифровізація та штучний інтелект є основними трендами сучасного світу та посідають провідні позиції в освіті. Основною умовою такого розвитку виступає модернізація національної освітньої системи, спрямована на підготовку майбутнього фахівця, готового до неперервного професійного зростання для здійснення своєї професійної діяльності у цифровому середовищі з урахуванням вимог до нових професій і ціннісних орієнтирів суспільства, що динамічно змінюються.

Література.

Цифрова трансформація у сфері освіти і науки відповідно Концепції цифрової трансформації освіти і науки (ред. 2021 р.) передбачає роботу у таких напрямках до 2026 року:

- побудова безпечного цифрового освітнього середовища;
- забезпечення закладів освіти необхідною цифровою інфраструктурою;
- підвищення рівня цифрової компетентності усіх учасників освітнього процесу;
- автоматизація збору та аналізу даних тощо.

1. Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 2 грудня 2020 р. № 1556-р «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

2. Концептуально-референтна Рамка цифрової компетентності педагогічних й науково-педагогічних працівників : Проект Міністерства цифрової трансформації України від 2021 р. URL: https://osvita.diiia.gov.ua/uploads/0/2629-frame_pedagogical.pdf

3. Концепція розвитку цифрових компетентностей (затверджено Кабінетом Міністрів України. 2021) [Електронний ресурс]. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/kabmin-skhvaliv-kontseptsiyu-rozvitku-tsifrovikh-kompetentnostey-do-2025-roku/Dodatok-2.pdf

4. МОН України. Концепція цифрової трансформації освіти і науки: МОН запрошує до громадського обговорення. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/koncepciya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-monzaprosuhye-dogromadskogo-obgovorennya>

РОЛЬ ОФІСУ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ В УКРАЇНІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ІЗ МІЖНАРОДНИМ КРИМІНАЛЬНИМ СУДОМ

КУЧЕР Іван

lawyer.ivankucher@gmail.com

адвокат, аспірант Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса

Україна 21.08.2024 ратифікувала Римський статут Міжнародного кримінального суду (далі – РС МКС), внаслідок чого набула статусу повноправної держави-учасниці РС МКС з 1.01.2025. Відтепер співробітництво переходить у площину прямих зобов'язань, передбачених Частиною 9 РС МКС, оскільки набуття статусу держави-учасниці тягне за собою низку важливих зобов'язань, у тому числі обов'язки щодо виконання прохань Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) про співробітництво (включаючи отримання доказів, проведення допитів, обшуків і накладення арешту, захист потерпілих та свідків та ін.).

Положення статті 624 КПК України визначають порядок проведення процесуальних дій на території України на підставі та на виконання прохань МКС.

У контексті названих положень КПК України, важливим кроком на шляху поглиблення співробітництва між Україною та МКС стало відкриття найбільшого за межами Гааги країнового (або польового) Офісу МКС у Києві, угоду щодо заснування якого підписано ще 23.03.2023.

Роль Офісу у співпраці з українськими органами влади є надзвичайно важливою – ключовою функцією є сприяння постійній координації між МКС та українськими національними органами влади, й ця координація необхідна для дотримання принципу комплементарності, тобто забезпечення того, щоб розслідування Офісу Прокурора МКС не дублювали національні провадження.

На польові офіси МКС покладається широкий спектр функцій, спрямованих на полегшення діяльності Суду безпосередньо «на місці», у тому числі надання технічної, логістичної та організаційної підтримки персоналу Секретаріату МКС та Офісу Прокурора МКС під час їхніх місій в Україну, підтримку потерпілих, розвиток та підтримку відносин з ключовими партнерами в Україні та ін.

Офіс у Києві слугує центром для обміну інформацією між Офісом Прокурора МКС та українськими органами влади, в першу чергу Офісом Генерального прокурора, що полегшує обмін доказами, результатами розслідувань та оновленнями щодо поточних проваджень.

Перехід до систематичного співробітництва об'єктивно підвищує інтенсивність взаємодії між Україною та МКС, й відтепер є обов'язком держави, що, з урахуванням ситуації, потенційно призведе до збільшення кількості та складності запитів від МКС. Це, у свою чергу, вимагає налагодження ефективних інституційних механізмів для забезпечення належного рівня співпраці між Україною та МКС у кримінальних провадженнях щодо злочинів що підпадають під юрисдикцію МКС.

- ДЖЕРЕЛА
1. Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього: Закон України від 21.08.2024 № 3909-IX. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3909-20#Text> (дата звернення: 28.03.2025).
 2. Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998 року. Офіційний вебпортал парламенту України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 28.03.2025).
 3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 28.03.2025).
 4. Задоя К. Польові офіси Міжнародного кримінального суду: запитання та відповіді. 74Р. 2023. URL: <https://t4pua.org/1983> (дата звернення: 28.03.2025).
 5. The ICC jurisdiction in Ukraine: challenges and opportunities in the fight against impunity / A. Lankevych et al. Amazonia Investiga Journal. 2024. Volume 13, Issue 77. P. 270–279. URL: <https://doi.org/10.34069/AIJ/2024.77.05.20> (дата звернення: 28.03.2025).
 6. У Києві розпочав роботу польовий офіс Міжнародного кримінального суду. Головна - Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/u-kijevi-rozposav-robotu-polyovii-ofis-miznarodnogo-kriminalnogo-sudu> (дата звернення: 28.03.2025).
 7. Угода між Кабінетом Міністрів України та Міжнародним кримінальним судом про створення Офісу Міжнародного кримінального суду в Україні. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/980_001-23?lang=uk#Text (дата звернення: 28.03.2025).

Превентивний компонент діяльності ювенальної пробації

Мицька Олександр

myckaaleksandr@gmail.com

Кафедра формування та розвитку професійної компетентності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України, Пенітенціарна академія України

Тезаурус

Превентивна діяльність - робота фахівців правоохоронних органів, органів пробації, що спрямована на охорону прав і свобод людини, протидію злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку до вчинення дій суб'єктом, на якого спрямовані такі дії. Превентивні дії можуть застосовуватися за наявності фактичних та юридичних умов і можуть обмежувати певні права і свободи неповнолітнього суб'єкта пробації в межах нормативно закріплених вимог їх вчинення.

Умови і ресурси конструктивної превенції ювенальної пробації

А) Унормована система заходів і засобів неперервного спостереження за перебуванням та поведінкою неповнолітніх у громадських місцях, закладах освіти, розважальних закладах, закладах громадського харчування. Ця умова забезпечить **ресурс** доступу фахівців ювенальної пробації до інформації стосовно поведінки неповнолітнього суб'єкта пробації в позаробочий час за необхідності професійно обґрунтованої потреби та наявності обов'язкового дозвільного документа.

Б) Спільна право-просвітницька, культурно-інформаційна та робота щодо популяризації громадянських цінностей органами пробації, поліцією, правозахисних та інших громадських організацій, службами у справах дітей та іншими інституціями. Це дасть **ресурс** за допомогою актуальних соціально-виховних технологій систематично формувати необхідні для соціального захисту і профілактики правопорушень доцільні когнітивні здатності неповнолітніх осіб із груп ризику.

В) Розроблення і регулярне оновлення програм превентивних заходів щодо недопущення протиправної поведінки серед молоді з урахуванням регіональної специфіки і фактичних даних про стан злочинності у конкретний період часу. Це сприятиме творенню **ресурсу** стійкості і позитивної динаміки превентивної діяльності ювенальної пробації на засадах аксіології права.

Використані джерела

1. Пробація: 10 років змін та досягнень : колективна монографія. В. О. Аніщенко, І. Г. Богатирьов, І. Б. Волеваха та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С. К. Гречанюка. Чернігів : Пенітенціарна академія України, 2025. 272 с.
2. Аніщенко В. О., Мицька О. І. Превентивна діяльність органів пробації в роботі з неповнолітніми правопорушниками Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра. 2024. № 1 (15). С.76–86.

Інтеграція технологій у кримінальне судочинство: шлях до оптимізації та підвищення ефективності діяльності системи кримінальної юстиції

Негребецький Владислав, vladislavnegrebetsky@gmail.com

НДІ ВПЗ ім. акад. В.В.Сташиса НАПрН України

Анотація. Розглянуто можливості впровадження сучасних інформаційних технологій у процес кримінального судочинства з метою покращення якості та обґрунтованості судових рішень, підвищення прозорості судових процедур та ефективності судового процесу, включаючи застосування автоматизованих систем, цифрових баз даних, технологій для аналізу доказів та інші інноваційні підходи.

Вступ

Україна знаходиться в центрі масштабної та неминучої цифрової трансформації у сфері кримінального судочинства, яка спрямована кардинально змінити підходи до можливостей забезпечення справедливості, прозорості та ефективності системи.

Результати

Необхідні поточні напрями впровадження новацій та сучасних цифрових технологій в систему кримінального судочинства:

- модернізація та удосконалення Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС);
- впровадження систем ситуаційного аналізу та управлінських рішень;
- необхідні законодавчі, інституційні та ІТ-зміни;
- впровадження нових стандартів безпеки даних, забезпечення ІТ-безпеки;
- створення зручних сервісів для користувачів;
- забезпечення взаємодії ЄСІТС з іншими відповідними державними установами та державними реєстрами.

Висновки

Цифровізація кримінального судочинства в Україні має критичне значення для підвищення ефективності, прозорості та доступності правосуддя.

Використані джерела і сервіси

1. Дуфенюк, О. М. Судові рішення у кримінальному провадженні: Інформаційно-аналітичні інструменти дослідження. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право, 2024. Т. 4, № 85. С. 86–94. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.4.12>.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПОРЯДКУ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

Михайло БОБОЛЕНЦЕВ

michaelobolentsev@gmail.com

Адвокат, аспірант 2 курсу Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса

Рекомендацією Міністрів Ради Європи № R (87) 18 (далі – Рекомендація) урядам держав-членів, з урахуванням власних конституційних принципів чи правових традицій, передбачено вжиття заходів щодо застосування, серед іншого, принципів використання спрощених процедур, у випадку коли доведення факту вчинення особою правопорушення не викликає сумніву, а обставини справи встановлені, а саме прийняття рівнозначних вирокам суду рішення – постанови про адміністративне покарання.

У свою чергу, прийняте за спрощеною процедурою рішення, повинно передбачати санкції у вигляді грошового штрафу та виключати тюремне ув'язнення.

З метою імплементації положень, які зазначені у Рекомендації, Верховною Радою України було прийнято Закон № 2617-VIII від. 22.11.2028 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій правопорушень», яким винесено зміни до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та низки інших нормативних актів в частині запровадження процедури розслідування кримінальних проступків та додано визначення підрозділів, які уповноважені здійснювати досудове розслідування у формі дізнання.

НАЗВА СЛІДЧОЇ ДІЇ:

Україна – дізнання;

Австрія – дізнання;

Чеська Республіка – пред-кримінальне розслідування;

СТРОК РОЗСЛІДУВАННЯ:

Україна – не більше 1 місяця з дня повідомлення особи про підозру, може бути продовжений;

Австрія – 15 дні / строк може бути продовжено до 30 днів;

Чеська Республіка – строк не визначений;

УПОВНОВАЖЕНІ СЛІДЧІ ОРГАНИ:

Україна – підрозділи дізнання або уповноважені особи інших підрозділів: органів Національної поліції? органів безпеки, органів Бюро економічної безпеки України, органів Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України.

Австрія – підрозділи поліції;

Чеська Республіка – підрозділи поліції, а також уповноважених підрозділів Пенітенціарної служби, митних органів, Військової служби правопорядку, Служби безпеки, Управління зовнішніх зносин та інформації у провадженнях, Генеральної інспекції сил безпеки.

ОБСЯГ ПОВНОВАЖЕНЬ:

Україна – підрозділи дізнання можуть використовувати під час здійснення дізнання слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, установлених Кримінальним процесуальним кодексом України.

Австрія – підрозділи дізнання можуть використовувати усі слідчі дії, що передбачені кримінальним процесуальним кодексом країни;

Чеська Республіка – загальні слідчі (розшукові) дії, передбачені Кримінальним процесуальним кодексом.

Профілактика правопорушень серед здобувачів вищої освіти

Разуменко Дмитро, dmitrorazumenko@gmail.com

ХНПУ імені Г.С. Сковороди

На виконання положень п. 2-1 стаття 1 Закону України «Про освіту» профілактика правопорушень серед здобувачів вищої освіти (на прикладі ХНПУ імені Г.С. Сковороди) передбачає стратегії: правоосвітню, технологізації заходів безпеки, у т.ч. освітнього середовища онлайн, інформаційної підтримки та міжвідомчої допомоги щодо реагування на випадки, контролю і моніторингу на внутрішньому і зовнішньому рівнях.

Актуальність пропонованої до розгляду теми обумовлена низкою новел національного законодавства, трансформаціями усіх суспільно-правових відносин і викликами, які породила збройна агресія проти України.

Мета доповіді: на прикладі практичного досвіду ХНПУ імені Г.С. Сковороди структурувати стратегії профілактики правопорушень серед здобувачів вищої освіти.

Послугуючись визначенням поняття «безпечне освітнє середовище» у [Законі України «Про освіту»](#) у ХНПУ імені Г.С. Сковороди профілактика правопорушень серед студентства, аспірантів і слухачів різноманітних курсів є елементом системної роботи кураторів академічних груп, супроводу здобувача в реалізації індивідуальної освітньої траєкторії, змістовим елементом виховної роботи в системах забезпечення якості освіти. Це чітко прослідковується у локальних документах університету, зокрема [Кодексі безпечного освітнього середовища](#).

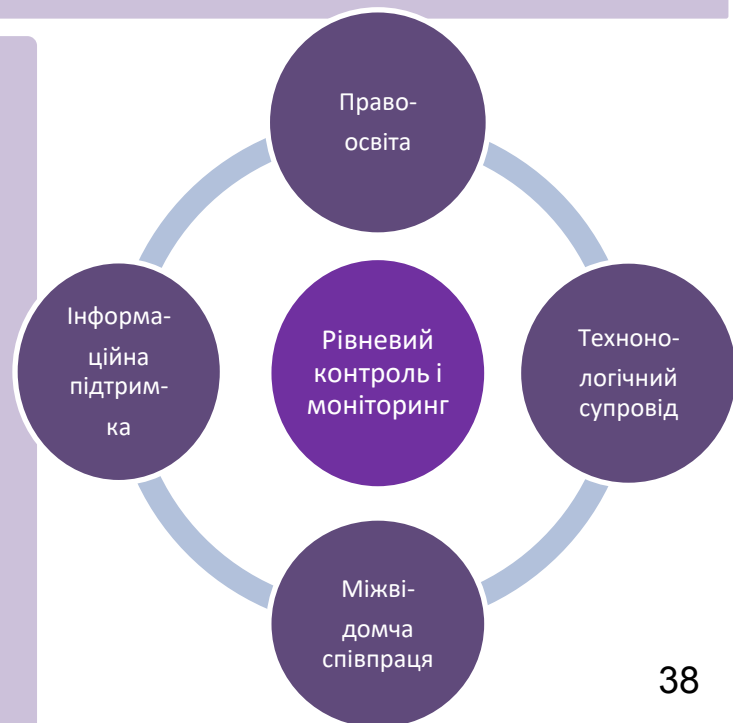
Напрями стратегій профілактики правопорушень у ХНПУ імені Г.С.Сковороди подано в діаграмі 1.

Акцентна увага в правоосвітніх стратегіях спрямовується на ознайомлення із нормативним супроводом під час реалізації ОП, ОНП, курсів ПК.

Технологічний супровід передусім передбачає формування безпечного навчального середовища онлайн, попередження будь-якої дискримінації, утвердження цінностей академічної доброчесності і професійної культури на засадах сквородинівських традицій.

Інформаційні стратегії мають практичну спрямованість і передбачають набуття нових чи розвиток набутих компетентностей за напрямом через тренінги, майстерки тощо.

Міжвідомча співпраця є базисом забезпечення системності контролю та об'єктивації моніторингу рівня безпеки освітнього середовища.

Диспозитивні методи медіації

ЦИРКУНЕНКО Олена, o.tsirkunenko@hnpu.edu.ua

ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Актуальність використання диспозитивних методів обумовлена розширенням теоретичного базису і практик відновного правосуддя. Медіація містить потенціал врегулювання конфліктів, що визначено пунктом 7 статті 49 [Цивільного процесуального кодексу України](#), є способом позасудового врегулювання спорів.

- ❑ Це низка підходів, у процесі реалізації яких успішно втілюються **техніки сприяння сторонам позасудового врегулювання конфлікту**.
- ❑ **Ключові приписи**: добровільність, самовизначення, конфіденційність.
- ❑ **Маркерні ознаки**: фокус на інтересах сторін, відкриті запитання, активне слухання, переформулювання і генерація варіантів рішення, підтримка переговорів, супровід алгоритмів практики втілення, взаємовигідність для кожної із сторін конфлікту, можливість зберегти чи відновити відносин між сторонами, зменшення негативного емоційного фону, можливість для сторін контролювати процеси прийняття рішень.

Алгоритмічність диспозитивних методів медіації
(оголошення порядку і правил, позиційні торги,
«кільце»)

Правила-
обмеження
дозволеної
поведінки /
субсидіарні
правила

Приписи
правового
врегулювання
певної сфери
відносин

Скринінг
процедур
примирення

**КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У
ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ
ВМОТИВОВАНОГО ТА
ВИСОКОПРОФЕСІЙНОГО
ПЕРСОНАЛУ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ
СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Додаткова інформація:

Стратегії суспільної безпеки і пробація: світові стандарти і національні цінності : дайджест стенд. доп. за результатами II всеукр. наук.-практ. заходу у формі круглого столу, (м. Харків, 4 квітня 2024 р.). Харків : Право, 2024. 48 с. DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178411527>

Люди у місцях несвободи. Дослідження та моніторинг, нові виклики

Владислав Мельниченко

vsm9516@gmail.com

Головний спеціаліст юридичного відділу комунальної власності та приватизації управління юридичного забезпечення Департаменту управління активами Запорізької міської ради (місто Запоріжжя, Україна)

Вступ

Експертне вивчення стану місць несвободи під час повномасштабної війни в Україні у 2022 та на початку 2023 року привернуло увагу наукової спільноти. Дослідники не лише аналізували законодавство та повідомлення у ЗМІ, а й здійснювали моніторингові візити у місця несвободи. Ретельне перехресне вивчення звітної документації спрямовує на пошук оптимальних ресурсів для забезпечення дотримання основоположних прав людини у місцях несвободи.

Основний текст

Станом на 1 січня 2023 року на непідконтрольній Україні території залишилося 24 інтернатних заклади та 7 закладів з надання психіатричної допомоги, ще 27 інтернатів та 11 психіатричних закладів охорони здоров'я знаходяться в зоні регулярних артилерійських обстрілів. Відсутній механізм повернення людей, які опинились в тимчасовій окупації, якщо вони є недієздатними або не мають рідних. Окрім того, не врегульовано межі повноважень персоналу, який має забезпечити догляд осіб з інвалідністю та людей старшого віку навіть в умовах тимчасової окупації [1; 2].

Польовий етап дослідження показав проблему відсутності належної системи цивільного захисту: окремі інтернатні установи не мають жодних захисних споруд, у більшості наявні лише споруди подвійного призначення та найпростіші укриття [1; 2].

Окремим викликом для системи стала відсутність додаткового фінансування на утримання переміщених людей, збільшення навантаження на персонал установ та закладів, до яких відбулася евакуація, забезпечення безперервного лікування тих осіб, які евакуйовані без медичної документації [1; 2].

Підводячи висновки, слід зазначити, що наразі спостерігається неможливість держави забезпечити належне дотримання прав людини, цивільний захист та безпроблемне функціонування закладів соціальної та медичної сфери, не лише через брак оновлення нормативно-правового регулювання, брак фінансів чи своєчасного прийняття рішень. Окремим викликом є кількість та розмір таких закладів, які унеможливають процеси швидкого реагування на небезпеку. На додаток, дослідження показало, що внаслідок збільшення кількості вимушено переміщених осіб збільшується кількість людей з інвалідністю та/або людей старшого віку у стаціонарних соціальних установах або створюються нові подібні інституції [1; 2].

Використані ресурси:

- 1) https://ffr.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/Analychnyj-zvit_Nevydymi-zhertvy-vijny_lyudy-v-mistsyah-nesvobody_web.pdf
- 2) <https://ombudsman.gov.ua/report-2023/rozdil-7-realizatsiia-npm-i-prava-liudyny-v-mistsiakh-nesvobody>

Ціннісний аспект у роботі персоналу пенітенціарної системи України для реалізації засудженими права на допуск до військової служби

ОСАДЬКО Олександр, a.osadko@gmail.com

НДІ ВПЗ ім. акад. В.В.Сташиса НАПрН України

Анотація

Надання можливості особам, які відбувають покарання у виді позбавлення волі, а також особам, які раніше були засуджені до позбавлення волі за вчинення тяжких чи особливо тяжких злочинів можливості долучитись до сил оборони України, не лише сприяє збільшенню кількості військовослужбовців але й реінтеграції та ресоціалізації цих осіб.

Вступ

Процес ресоціалізації та реінтеграції особи, яка отримала умовно-дестрокове звільнення від відбування покарання для проходження військової служби покладатиметься на командира військової частини або підрозділу де засуджена особа проходитиме військову службу. Тобто, командир фактично стає тією особою, яка не лише повинна слідкувати за тим, щоб такий військовослужбовець виконував військові обов'язки та військові статuti, але і контролювати його криміногенні потреби та мінімізувати загально-кримінальні ризики. Проте яким чином і якими заходами командир може впливати на особу з метою унеможливлення проявів таких потреб і ризиків – законодавством не визначено.

Результати

Надаючи можливість особам, які умовно-дестроково звільненні від відбування покарання для проходження військової служби можливості проходити військову службу у спеціалізованих підрозділах військової частини (спеціалізованих військових частинах) не зайвим було б і визначити окрім військового спрямування і «спеціалізованість» цих військових новоутворень. Зважаючи на «спеціалізованість» зазначеної категорії військовослужбовців у таких військових формуваннях за необхідне вбачається збільшити штатну кількість фахівців із соціально-виховної та психологічної роботи, а також, делегувати частину повноважень органу пробації, запровадити систему примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, з метою сприяння ресоціалізації та реінтеграції у суспільстві. Перелік дієвих та ефективних заходів соціально-виховного та наглядового характеру, які покликані на ресоціалізацію засудженої особи у громадянське суспільство визначено Законом України «Про пробацію», однак через воєнний стан не всі із запропонованих законом заходів можуть бути виконані. Зважаючи на реалії сьогодення, не останню роль у формуванні боєздатного військового підрозділу покладається на командира, який серед іншого повинен враховувати і психологічного стану, рівня громадянської ідентичності, наявний фах чи профіль спеціальності, стан здоров'я і рівень фізичного розвитку, інші показники, які мають значення для успішної служби в лавах ЗСУ.

Висновки

Надання можливості особам, які раніше були засуджені до позбавлення волі за вчинення тяжких чи особливо тяжких злочинів або яких умовно-дестроково звільнено від відбування покарання для проходження військової служби долучитись до сил оборони України. Зазначені заходи позитивно сприятимуть не лише на посилення обороноздатності країни у ці тяжкі часи, але і змінить ставлення громадян до такої категорії військовослужбовців.

Використані джерела і сервіси

1. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 р., №160-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. №13. стор. 745, стаття 93.
2. Дотримання прав людини при виконанні покарань і поведженні із засудженими в Україні: виклики, завдання, рішення в умовах воєнного стану : монографія, наук. ред. В.Пивоваров. Харків : Право, 2024. 331 с. DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178602321>

Міжвідомча співпраця: дорожня карта підвищення вмотивованості і професіоналізму працівників пенітенціарної системи

ПІВОВАРОВ Володимир, vpvovarov@gmail.com

НДІ ВПЗ ім. акад. В.В.Сташиса НАПрН України

Аспект міжвідомчої співпраці розробляється у межах фундаментальної теми «Євроінтеграційний напрям формування концепції кримінально-виконавчої діяльності в Україні» (№0124U005234), що виконується у відділі дослідження проблем кримінально-виконавчого права у Науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України.

Визначення цілей і очікуваних результатів на основі функціоналу міжвідомчої співпраці

- Сприяння покращенню умов утримання ув'язнених і засуджених.
- Підвищення ефективності виконання покарань.
- Актуалізація та результативність заходів і засобів ресоціалізації засуджених.
- Загальне зміцнення правопорядку.
- Забезпечення безпеки суспільства.

Напрями

Співпраця з органами державної влади
Співпраця з інститутами громадянського суспільства
Співпраця з закладами освіти і науковими установами

Рівні

Національний.
Місцевий, регіональний.
Міжнародний.
Галузевий.

Формат

Виконання положень меморандумів і угод про співпрацю.
Утворення і діяльність професійних спільнот, комісій.
Експертна робота. Наукові дослідження. Соціальні проєкти.
Обмін інформацією, статистичними даними.
Скринінг національного досвіду, імплементаційних практик, репутаційні та іміджеві заходи, неперервна професійна освіта.

Патерн Roadmap міжвідомчої співпраці

Пояснення цілей

Оприлюднення очікуваних результати у часовій шкалі

Координація в управлінні

Ефективна комунікація під час досягнення результатів, моніторинг ефективності партнерів і дорадчих представництв

**ДОПОВІДІ ЗДОБУВАЧІВ
НАЦІОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА
МУДРОГО, науковий керівник
студентських стендових доповідей –
професор кафедри кримінального права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого Р.С. Орловський**

На виконання угоди про співпрацю
Інституту з Національним
юридичним університетом імені
Ярослава Мудрого

СУСПІЛЬСТВО БЕЗ РЕЦИДИВУ: СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ БЕЗПЕКИ

БЕДАРЕВ ДАНИЛО. BEDAREVDANYA006@GMAIL.COM. СТУДЕНТ 2 КУРСУ ФАКУЛЬТЕТУ ПРОКУРАТУРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Анотація:

Тема соціальної адаптації осіб, які відбули покарання, є важливою складовою побудови безпечного суспільства. Ефективна адаптація допомагає знижувати рівень рецидивізму та інтегрувати колишніх правопорушників в активне громадське життя.

Вступ:

Соціальна адаптація осіб, які відбули покарання, є складовою кримінально-правової політики, спрямованої на реабілітацію правопорушників та запобігання рецидивізму. Вона охоплює комплекс заходів, що реалізуються через правові механізми, які забезпечують повернення колишніх ув'язнених до суспільства. Кримінальне право, поряд з покаранням, повинно передбачати не лише міри репресії, але й можливості для виправлення правопорушників, їхнього морального і соціального відновлення. Основна мета соціальної адаптації – це забезпечення ефективного виконання покарання та сприяння виправленню осіб, які вчинили злочини, через створення умов для їхнього повернення до суспільства без ризику скоєння повторних злочинів. На практиці адаптація ускладнена через стигматизацію, брак житла, працевлаштування та недостатню підтримку з боку держави й суспільства. Для підвищення безпеки необхідно розвивати систему пробації, підтримувати громадські ініціативи, впроваджувати освітні програми та забезпечити психологічний супровід звільнених осіб.

Актуалізація проблеми:

Психологічна підтримка: важлива для відновлення самоповаги та зменшення стресу.

Працевлаштування: надання можливості для економічної стабільності допомагає зменшити ризик повторних злочинів.

Освітні програми: розвиток нових навичок і знань сприяє зменшенню соціальної ізоляції та підвищує шанси на інтеграцію.

Висновки:

Соціальна адаптація є ефективним інструментом для створення безпечного суспільства. Вона знижує рівень рецидивізму та сприяє більш ефективній інтеграції осіб, які відбули покарання, у громадське життя.

Використані джерела

1. Закон України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» від 17.03.2011 № 3160-VI.
2. Проскура В. Соціальна адаптація осіб, які повернулися з місць позбавлення волі : за матеріалами соціального дослідження / В. Проскура. // Магістеріум. Вип. 15. Соціальна робота і охорона здоров'я / Національний університет «Києво-Могилянська академія». – 2004. – С. 65-71.
3. Закон України «Про пробацію» від 05.02.2015 р. № 160-VIII⁴⁵

Гуманізація кримінальних покарань в умовах воєнного стану: баланс між безпекою суспільства та правами засуджених

Білодід Софія, sfbeloded@gmail.com, студентка 2 курсу факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Актуальність теми зумовлена необхідністю забезпечення балансу між захистом суспільства від нових загроз і дотриманням прав засуджених навіть в умовах воєнного стану.

Висновки. Таким чином, гуманізація покарань не повинна суперечити інтересам суспільної безпеки, а має слугувати її зміцненню шляхом мінімізації повторних правопорушень. В умовах воєнного стану важливо запроваджувати диференційований підхід до засуджених з урахуванням ступеня суспільної небезпеки. Дотримання принципів гуманізму навіть у кризових ситуаціях формує довіру до системи правосуддя та сприяє утвердженню верховенства права.

1) Список джерел:

- Фріс П.Л. Ідеологія кримінально-правової політики: монографія. Івано-Франківськ: Супрун В.П., 2021. 389 с.
- Резнік Ю.С. Принцип гуманізму та його реалізація в кримінальному праві України: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ, 2016. 204 с.

СПІВУЧАСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВOPOPУШЕННІ

Співучасть у кримінальному правопорушенні є важливим інститутом кримінального права України, що регламентується Кримінальним кодексом України (далі – ККУ). Відповідно до статті 26 ККУ, співучастю визнається умисна спільна участь двох або більше осіб у вчиненні умисного кримінального правопорушення.

Види співучасників

Згідно зі статтею 27 ККУ, розрізняють такі види співучасників:

- **Виконавець** – особа, яка безпосередньо або через інших осіб вчиняє злочин;
- **Організатор** – особа, яка організувала злочин або керувала його виконанням;
- **Підбурювач** – особа, яка схилила іншого до вчинення злочину;
- **Пособник** – особа, яка сприяла злочину порадами, засобами чи усуненням перешкод.

Форми співучасті

Згідно зі статтею 28 ККУ, розрізняють такі форми співучасті:

- Група осіб без попередньої змови;
- Група осіб за попередньою змовою;
- Організована група;
- Злочинна організація.

Таким чином, інститут співучасті детально регулюється ККУ, визначаючи роль кожного співучасника, форми співучасті та особливості кримінальної відповідальності.

Кримінальна відповідальність співучасників

Відповідно до статті 29 ККУ, всі співучасники несуть відповідальність згідно з тією статтею Особливої частини ККУ, яка передбачає відповідне кримінальне правопорушення. Організатор, підбурювач та пособник караються за тією ж статтею, що й виконавець, але з урахуванням ролі кожного у злочині.

Добровільна відмова співучасника

Згідно зі статтею 31 ККУ, особа, яка добровільно відмовилася від участі у злочині та запобігла його вчиненню, звільняється від кримінальної відповідальності.

Брагіна Анастасія Володимирівна, anastasiabrahina1604@gmail.com,
студентка 2 курсу факультету прокуратури
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
науковий керівник д.ю.н. Орловський Р.С.

Форми множинності кримінальних правопорушень: критерії розмежування та їх правове значення.

Буракова Анна, науковий керівник Р.С. Орловський, anetmagnat@gmail.com, студентка 2 курсу факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Актуалізація проблеми

Ключові моменти:

Повторність, сукупність та рецидив мають схожі риси, однак відрізняються за юридичною природою, що потребує чіткого розмежування. Неправильна кваліфікація однієї форми як іншої призводить до суттєвих помилок у застосуванні кримінального закону, зокрема — до неправильного визначення меж відповідальності, призначення покарання та обрання (або необґрунтованого виключення) обтяжуючих обставин.

Особливої актуальності проблема набуває в умовах гуманізації кримінального законодавства та збільшення кількості злочинів повторного характеру, що створює додаткове навантаження на органи досудового розслідування, прокуратуру та суди.

Водночас, практика демонструє невизначеність у тлумаченні деяких понять, складнощі з оцінкою сукупності та відсутність єдиної методології встановлення рецидиву. Це ускладнює досягнення цілей кримінального провадження, а також знижує ефективність превентивного впливу норм кримінального права. Тому сьогодні актуальною є необхідність формування чітких і стабільних підходів до розмежування форм множинності, удосконалення теоретичної бази та підвищення якості правозастосовної практики через єдину інтерпретацію ключових понять.

Множинність кримінальних правопорушень — це вчинення однією особою двох або більше злочинів, кожен з яких підлягає окремій кримінально-правовій оцінці. Існують три основні форми множинності: повторність, сукупність і рецидив. Повторність полягає у вчиненні двох або більше однорідних злочинів до засудження або при непогашеній судимості. Сукупність означає наявність у діяч особи кількох самостійних складів злочину. Рецидив — це вчинення нового умисного злочину особою, яка має непогашену або незняту судимість за попередній. Критерії розмежування форм множинності включають час вчинення злочинів (до чи після вироку), наявність або відсутність судимості, однорідність або різнорідність діянь, кількість складів злочину та єдність або множинність умислу. Правове значення форм множинності полягає у визначенні правильної кримінально-правової кваліфікації, призначенні покарання за загальними або спеціальними правилами, урахуванні як обтяжуючої обставини (особливо рецидив) та впливі на можливість застосування звільнення від відповідальності або покарання.

Висновки:

Розмежування форм множинності кримінальних правопорушень має фундаментальне значення як для теорії кримінального права, так і для практики його застосування. Правильне розуміння критеріїв, які відокремлюють повторність від сукупності чи рецидиву, дозволяє забезпечити дотримання принципів законності, справедливості та індивідуалізації покарання. У зв'язку з цим актуальним залишається подальше вдосконалення законодавства та формування єдиної судової практики щодо застосування положень про множинність, а також розробка методичних рекомендацій для органів досудового розслідування, прокуратури та суду.

Джерела :

1. Грохольський Б. С. *Кримінальне право України. Загальна частина*. — К.: Юрінком Інтер, 2022.
2. Тютюгін В. І. *Множинність злочинів у кримінальному праві України: теорія і практика*. — Харків: Право, 2021.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України №7 від 23.12.2005 р. «Про практику призначення судами кримінального покарання».

Механізми забезпечення прав осіб, що перебувають у місцях несвободи

Вежновець Валерія Олексіївна leravezhnovets@gmail.com,
група 01-23-06 НІОУ імені Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Орловський Р.С.

Висновок

Узагальнюючи дослідження ситуації з правами осіб у місцях несвободи, можна зробити висновок, що, попри наявність численних правових норм, практика їх реалізації залишається недостатньою. Система захисту прав потребує вдосконалення, зокрема через посилення контролю та ефективність механізмів реалізації. Водночас позитивною тенденцією є запровадження національного превентивного механізму та ініціатива створення подвійної системи пенітенціарних інспекцій.

Актуальність теми зумовлена потребою зміцнення правового захисту людей, позбавлених волі, особливо в умовах реформування пенітенціарної системи України.

Позбавлення волі не має на меті скасування основних прав людини, а лише регламентує умови перебування, відповідно до національного та міжнародного законодавства. Згідно з Конституцією України, кожен має рівні права, і це стосується також ув'язнених. Незважаючи на наявність численних нормативно-правових актів, практика свідчить про постійні порушення — від ненадання медичної допомоги до примусової праці без належного оформлення. Водночас акцентуємо на важливості впровадження нової системи подвійного інспектування місць позбавлення волі задля кращого контролю за дотриманням прав. Європейський суд з прав людини неодноразово фіксував порушення прав ув'язнених в Україні, особливо за статтею 3 Європейської конвенції. У таких справах, як «Луценко проти України» та «Сукачов проти України», були визнані системні проблеми у дотриманні прав людей у місцях несвободи. Це свідчить про необхідність глибших реформ у сфері пенітенціарної політики. Незважаючи на наявність позитивних зрушень, система потребує подальших реформ і зміцнення гарантій прав людини у закритих установах.

Джерела:

1. Козуб О.О., Калнусенко І.С., Гнітій А.О. Удосконалення механізму забезпечення прав засуджених у контексті вступу України до ЄС. Юридичний науковий електронний журнал. No 4, 2024. С. 687-691.
2. Краснокутський О.В. Практика Європейського суду з прав людини як один з механізмів забезпечення прав засуджених. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Вип. 2. Том 2. С. 34–38.

ВІДМІННІСТЬ ВИПРАВДАНОГО РИЗИКУ ВІД ІНШИХ ОБСТАВИН, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ

Обставини що виключають кримінальну протиправність діяння

Ст.36 Необхідна оборона

Ст.37 Уявна оборона

Ст.38 Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення

Ст.39 Крайня необхідність

Ст.40 Фізичний або психічний примус

Ст.41 Виконання наказу або розпорядження

Ст.42 Діяння, пов'язане з ризиком

Ст.43 Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації

Ст.43-1 Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України

• Проактивний та добровільний характер

• Критерії оцінки правомірності

Головні відмінності виправданого ризику від інших обставин, що виключають злочинність діяння

• Момент виникнення загрози

• Мета

Дії, що мають ознаки злочину, але не тягнуть кримінальної відповідальності, є обставинами, що виключають злочинність діяння.

Виправданий ризик, передбачений статтею 42 КК України з 2001 року, є однією з таких обставин. Він полягає у прагненні досягти суспільно корисної мети, передбачаючи усвідомлене прийняття певного рівня ризику. На відміну від інших обставин, виправданий ризик не кореспондує захисту від протиправних посягань або усуненню безпосередньої небезпеки.

Українські науковці, такі як Ю.В. Баулін, О.Ф. Істомін, П.С. Матишевський, В.А. Звіряка, досліджували доктринальні підходи до обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, а також роботи, що вивчають виправданий ризик, включаючи його виокремлення (Г.М. Андрусак), теоретичні засади та зв'язок із суспільною безпекою (П.П. Андрушко, Є.С. Назимко, Є.Л. Стрельцов), визначення поняття та характеристик (М.В. Анчукова, О.А. Яланський), особливості в певних галузях (Г.В. Чеботарьова), порівняння з іноземними правовими системами (Л.Г. Гладкоскок, Д.В. Кравчук) та розмежування із суміжними інститутами, зокрема крайньою необхідністю (Н.В. Лісова).

Вовк Діана

студентка 2 курсу 6 групи факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник:

Орловський Р.С.

e-mail: dme144110@gmail.com

Ключові слова:

Обставини, що виключають кримінальну протиправність; виправданий ризик; оборона; крайня необхідність; КК України.

Тема: Призначення покарання

Гангур Ігор ,науковий керівник Орловський Руслан Семенович
gangurigor4@gmail.com ,студент 2 курсу факультету прокуратури
,Національного університету імені Ярослава Мудрого

Ключові моменти:

•Індивідуалізація покарання:

Кожен вирок має бути індивідуалізованим, тобто адаптованим до особи винного й конкретної ситуації злочину.

•Категорії злочинів:

Поділ злочинів за тяжкістю (ст. 12 КК) безпосередньо впливає на межі можливого покарання.

•Обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання (ст. 66–67 КК):

Наприклад, щире каяття, добровільне відшкодування збитків — пом'якшують; рецидив, вчинення злочину в стані сп'яніння — обтяжують.

•Види покарань (ст. 51 КК):

Від штрафу до довічного позбавлення волі — суд обирає вид покарання залежно від конкретного випадку.

Актуальність проблеми:

У контексті військового часу, соціальних викликів та реформування судової системи, тема справедливого призначення покарання набула особливої актуальності. Проблеми зловживання правом, вибіркової правосуддя, а також потреба у гуманізації кримінальної політики актуалізують необхідність дотримання принципів законності, пропорційності та справедливості при призначенні покарань.

Джерела:

- Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25–26, ст.131).
- Судова практика Верховного Суду України.
- Коментар до Кримінального кодексу України (науково-практичне видання).

Ключові аспекти:

1.Поняття покарання:

Відповідно до ст. 50 КК України, покарання є заходом примусу, який застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в обмеженні прав і свобод цієї особи.

2.Мета покарання:

Згідно зі ст. 50 КК України, покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення особи та запобігання вчиненню нових злочинів (як засіб загальної і спеціальної превенції).

3.Загальні засади призначення покарання (ст. 65 КК):

Суд враховує ступінь тяжкості злочину, особу винного, обставини, що пом'якшують чи обтяжують покарання, а також вплив покарання на виправлення особи.

Висновок:

Призначення покарання є однією з центральних інституцій кримінального права України. Її реалізація має базуватися на принципах гуманізму, справедливості, індивідуального підходу та дотримання закону. Ефективність кримінальної юстиції значною мірою залежить від правильного балансу між суворістю покарання та можливістю його виправного впливу. Питання удосконалення підходів до призначення покарання залишається відкритим і потребує постійного наукового й практичного осмислення.

Виклад основного матеріалу

Сутність злочинів проти довкілля полягає в тому, що вони виступають як однорідна сукупність кримінально-караних діянь, передбачені розділом VIII Особливої частини Кримінального кодексу України, що посягають на навколишнє природне середовище та його компоненти, характерними ознаками яких є однорідність і взаємообумовленість способів досягнення протиправної мети, наявності слідів екологічного спрямування.

Кримінальна відповідальність за злочини проти довкілля передбачена за: порушення правил екологічної безпеки (ст. 236 КК України); нежиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення (ст. 237); приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення (ст. 238); проектування чи експлуатацію споруд без систем захисту довкілля (ст. 253); порушення правил безпеки під час використання робіт із підвищеною небезпекою (ст. 272); порушення правил ядерної або радіаційної безпеки (ст. 274); заготівлю, перероблення або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції (ст. 327) тощо.

Актуальність теми

З кожним роком ситуація щодо якості стану довкілля на нашій планеті значно погіршується, що стає відчутним для всіх без виключення країн, адже таке погіршення автоматично зменшує рівень життя. У зв'язку з такими стрімкими темпами технічного розвитку людства в різних галузях, таких як промисловість, будівництва, тощо, формуються умови для збільшення злочинності у сфері охорони довкілля. Внаслідок чого виникає необхідність в посиленні контролю правоохоронних та контролюючих органів у галузі цих злочинів проти довкілля.

Використані джерела

1. Снітко, Д. І., and О. В. Золотарьова. "Аналіз статистичних показників кримінальних правопорушень проти довкілля за 2018–2022 роки).
2. Екологічне право : підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анімісова, А. К. Соколова]; за ред. А. П. Гетьмана. - Харків : Право, 2021 - 552 с.

Гуманізація системи виконання кримінальних покарань як умова дотримання міжнародних стандартів прав людини

Герасименко Анатолій, gerasimenkoanatolij2005@gmail.com, студент 2 курсу факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ВСТУП:

Із моменту здобуття незалежності Україна впевнено рухається в напрямку європейської інтеграції, що зумовлює потребу у приведенні національного законодавства й правозастосовної практики у відповідність до міжнародних стандартів. Однією з ключових сфер, яка потребує докорінної трансформації, є система виконання кримінальних покарань. Її реформування та гуманізація є не лише внутрішньополітичною потребою, а й зобов'язанням держави перед міжнародною спільнотою щодо забезпечення належного рівня прав людини.

ВИСНОВОК:

Гуманізація системи виконання кримінальних покарань — це не лише правовий чи політичний процес, а перш за все — цивілізаційний вибір. Дотримання міжнародних стандартів прав людини у пенітенціарній системі є індикатором реального рівня демократичності держави, її здатності забезпечити справедливість, рівність і гідність кожного. Україна, як держава, що прагне інтеграції до європейського правового простору, має впроваджувати глибокі зміни, які б не лише відповідали міжнародним стандартам, а й змінювали культуру кримінального правосуддя в цілому.

ОСНОВНИЙ МАТЕРІАЛ:

- Сутність гуманізації полягає у переході від каральної моделі покарання до моделі, що базується на повазі до людської гідності, ресоціалізації правопорушника та його поверненні до суспільства. Такий підхід відображає сучасне бачення мети покарання — не лише відплата, а й попередження нових злочинів, безпечна реінтеграція та захист суспільства без насильства. Гуманізація охоплює законодавчі зміни, поліпшення умов утримання, забезпечення доступу до медичної та правової допомоги, контактів із зовнішнім світом та поваги до гідності кожного засудженого.
- Міжнародні стандарти, зокрема Мінімальні стандартні правила ООН щодо поводження з в'язнями (Правила Нельсона Мандели), Європейські пенітенціарні правила та Європейська конвенція з прав людини, визначають базові вимоги до умов утримання, процедурного порядку, права на захист і медичне обслуговування. Рішення Європейського суду з прав людини неодноразово фіксували порушення Україною цих стандартів.
- Стан кримінально-виконавчої системи України залишається проблемним. До головних викликів належать: неналежні умови тримання, випадки насильства і катувань, брак програм ресоціалізації, обмежений доступ до правової допомоги, низький рівень фінансування. Це унеможливорює забезпечення прав людини в повному обсязі.

Віктимологічний підхід у роботі з особами, які відбувають покарання

Гета Карина, kgeta1022006@gmail.com, студентка 2 курсу факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, науковий керівник Орловський Р.С

Ключові моменти

Згідно з віктимологічною теорією, злочинність не лише результат особистісних характеристик індивіда, але й взаємодії соціальних факторів, що обумовлюють розвиток девіантної поведінки.

Інтервенції, спрямовані на формування у таких осіб критичного ставлення до своїх злочинних вчинків, зміну девіантних патернів поведінки, а також надання їм можливості для соціальної адаптації через психологічну допомогу є важливою частиною роботи.

Застосування віктимологічних методів у пенітенціарній системі сприяє створенню програм, які акцентують увагу на розумінні причин злочинної поведінки, інтервенціях, що зменшують ризик рецидиву, і підтримують моральне й емоційне здоров'я осіб, що відбувають покарання.

Засудженим надається можливість здобути професію та працювати, що сприяє їхній ресоціалізації та зменшує ризик віктимізації. Зокрема, в рамках реформування пенітенціарної системи України, було впроваджено проєкт «Платні камери в СІЗО».

Забезпечується підтримка засуджених у процесі підготовки до звільнення, включаючи соціальний супровід та патронаж. Наказ №974/5/467/609/280 від 03.04.2018 визначає порядок взаємодії установ виконання покарань, органів пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання.

Актуалізація проблеми

Віктимологічний підхід у роботі з особами, які відбувають покарання, є актуальним через необхідність зниження рівня їх віктимності та запобігання повторним злочинам. Вивчення віктимної поведінки засуджених та впровадження відповідних профілактичних заходів сприяє покращенню безпеки та психологічного клімату в пенітенціарних установах.

Використані джерела

1. Аннаєва М. Р. Віктимологічний вплив на злочинність. Злочинці і жертви злочинів : матеріали ХХ Всеукр. наук. конф. з кримінології для студентів, аспірантів та молодих вчених, м. Харків, 16 листоп. 2020 р. Харків, 2020. С. 19–22.
2. Про затвердження Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки. Наказ Міністерства юстиції України; Мінсоцполітики України, МОЗ України, МВС України; Порядок, Заява, Форма типового документа, Повідомлення, Запит, Довідка, Картка, Інформація, Журнал від 03.04.2018 № 974/5/467/609/280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0408-18#Text> (дата звернення: 11.04.2024)
3. Реформування пенітенціарної системи України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.04.2024)

Особа яка підлягає кримінальній відповідальності, суб'єкт кримінального правопорушення

Глушко Світлана, науковий керівник Орловський Руслан Семенович svetagluskob18@gmail.com, студентка 2 курсу факультету прокуратури Національного університету імені Ярослава Мудрого

3. Вік кримінальної відповідальності:

- Загальний вік, з якого настає кримінальна відповідальність, становить 16 років.
- Особи віком від 14 до 16 років підлягають кримінальній відповідальності лише за окремі тяжкі злочини, перелік яких наведено в частині 2 статті 22 ККУ.

4. Спеціальний суб'єкт:

Деякі склади злочинів передбачають наявність спеціального суб'єкта — особи, яка має додаткові ознаки (наприклад, посадова особа, військовослужбовець).

Ключові моменти:

Обмежена осудність:

Стаття 20 ККУ передбачає, що особа, яка під час вчинення кримінального правопорушення через психічний розлад не була здатна повною мірою усвідомлювати свої дії або керувати ними, визнається обмежено осудною. Це враховується судом при призначенні покарання і може бути підставою для застосування примусових заходів медичного характеру.

Ключові аспекти:

1. Поняття суб'єкта кримінального правопорушення:

1. Відповідно до статті 18 Кримінального кодексу України (ККУ), суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність.

2. Осудність:

Стаття 19 ККУ визначає, що осудною визнається особа, яка під час вчинення кримінального правопорушення могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними

Актуальність проблеми:

Визначення суб'єкта кримінального правопорушення є фундаментальним для кваліфікації діяння та призначення справедливого покарання. Особливу увагу слід приділяти питанням осудності та віку, оскільки вони безпосередньо впливають на можливість притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Джерела:

- Кримінальний кодекс України, статті 18–22
- Коментарі до Кримінального кодексу України.

Висновок:

Суб'єктом кримінального правопорушення може бути лише фізична осудна особа, яка досягла встановленого законом віку. Розуміння цих критеріїв є ключовим для правильної кваліфікації злочинів та забезпечення справедливості в процесі правозастосування.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПРАВОПОРУШНИКІВ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ, ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ТА БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гроховська Катерина, katyagrokhovska27@gmail.com, студентка 2 курсу факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Актуалізація проблеми

Забезпечення прав людини в місцях несвободи залишається одним із ключових викликів для сучасної кримінально-виконавчої системи України.

Порушення прав засуджених істотно ускладнює процес соціальної адаптації осіб після звільнення.

Гуманізація виконання кримінальних покарань повинна базуватися не лише на зменшенні карального елемента, а й на створенні умов, за яких особа зможе змінити свою поведінку та повернутися до суспільства як повноправний його член. При цьому важливою складовою є дотримання мінімальних стандартів поведіння із засудженими, належне процесуальне регулювання заходів примусу, а також впровадження дієвих безпекових, віктимологічних та правоосвітницьких механізмів.

Ключові моменти

Засуджені мають право:

отримання інформації про свої права, обов'язки та умови відбування покарання; гуманне поводження та повагу до гідності;

подання заяв, скарг і звернень до органів влади, Уповноваженого ВРУ з прав людини, ЄСПЛ та ін., звернення рідною мовою, отримання відповіді тією ж мовою або з перекладом;

медичну допомогу, включаючи лікування від залежностей (за згодою);

соціальне забезпечення та оформлення пенсій;

оплачувану працю відповідно до трудового законодавства;

Належне матеріально-побутове забезпечення.

БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ

Безпека в установах виконання покарань — це умови, що забезпечують повагу до гідності, запобігають насильству та сприяють реінтеграції засуджених. Ефективна соціальна адаптація неможлива без державної підтримки: освіти, праці, психологічної допомоги та супроводу особи після звільнення.

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ І ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

Права засуджених є частиною загального механізму захисту прав людини. Порушення цих прав суперечить міжнародним стандартам і знижує шанси на ресоціалізацію. Процесуальні гарантії, такі як доступ до юридичної допомоги та захист від дискримінації, формують правосвідомість і правову культуру засуджених.

Використані джерела

1. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Дмитра Лубінця про стан додержання та захисту прав і свобод людини громадянина в Україні у 2022 році : РОЗДІЛ 7. Реалізація НПМ і права людини в місцях несвободи.
2. Левченко О.М., Протидія впливу кримінальної субкультури на формування протиправної поведінки засуджених до позбавлення волі : монографія. Харків : Панов А. М., 2016. 220 с.
3. Закон України «Про забезпечення прав засуджених»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1492-19#Text>

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дем'яненко Катерина, demjanenko.katy70@gmail.com, студентка 2 курсу факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Ключові моменти:

Кримінальні правопорушення у сфері медичної діяльності охоплюють дії, що порушують законодавчі норми під час надання медичних послуг. Загалом злочини, що вчинюються медичними працівниками у зв'язку зі здійсненням ними професійної діяльності, умовно можна поділити на такі групи: злочини проти життя і здоров'я особи (пацієнта); злочини проти прав особи (пацієнта); злочини у сфері господарської діяльності з медичної практики; злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів; інші злочини, вчинені медичними працівниками у зв'язку з їхньою професійною діяльністю. Основними причинами таких правопорушень виступають низький рівень професійної підготовки, надмірне навантаження на медичний персонал, відсутність належного контролю та корупційні чинники. Наслідками можуть бути серйозні шкоди для здоров'я або життя пацієнтів, а також кримінальна відповідальність у вигляді штрафів, обмеження або позбавлення волі, чи заборони займатися професійною діяльністю. Встановлення кримінальної відповідальності медичних працівників покликане забезпечити кримінально-правову охорону життя і здоров'я людини від злочинних порушень професійних обов'язків медичних працівників. При цьому завжди слід враховувати специфіку службових функцій медичних працівників, на яких покладається особливий обов'язок - турбота про життя і здоров'я людини. Профілактика передбачає підвищення кваліфікації, правову освіту медиків, покращення законодавчого регулювання та контроль якості надання медичних послуг.

Актуалізація проблеми:

- Кримінальні правопорушення у сфері медичної діяльності є надзвичайно важливою темою в сучасних умовах розвитку української медицини та реформування системи охорони здоров'я.
- Щороку зростає кількість звернень громадян зі скаргами на неякісне медичне обслуговування, що нерідко має серйозні наслідки для життя і здоров'я пацієнтів.
- У суспільстві формується високий запит на справедливість, професійну відповідальність і правовий захист у сфері медичної практики.
- Водночас медичні працівники часто стикаються з правовою невизначеністю, перевантаженням, а іноді — з відсутністю належної правової підготовки. Усе це створює передумови для скоєння кримінальних правопорушень як з умислу, так і з необережності.

Використані джерела:

1. Балабко В. В. Кримінальна відповідальність медичних працівників за злочини проти життя та здоров'я особи: проблемні аспекти / В. В. Балабко // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2009. – №2.
2. Чеботарьова Г. В. Поняття та види злочинів у сфері медичної діяльності / Г. В. Чеботарьова // Теоретичні та прикладні проблеми кримінального права України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Луганськ, 20–21 травня 2011 р. // редкол.: Г. Є. Болдарь, А. О. Данилевський, О. О. Дудоров та ін.; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011.

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Дерман Крістіна , dermankristina551@gmail.com, студентка 2 курсу факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Актуалізація проблеми :

- Сфера кібербезпеки стрімко набуває актуальності у зв'язку з цифровізацією суспільства та збільшенням залежності державних, комерційних і приватних структур від інформаційних технологій.
- Особливої загрози набувають кіберзлочини, спрямовані на викрадення персональних даних, злам банківських систем, розповсюдження шкідливого програмного забезпечення, втручання у роботу критичної інфраструктури та порушення інформаційної безпеки держави. Ці правопорушення не обмежуються географічними кордонами, що значно ускладнює процеси виявлення та розслідування.

Ключові моменти :

Кримінальні правопорушення у сфері кібербезпеки стали одним із найнебезпечніших викликів для правоохоронних органів та системи національної безпеки.

До найпоширеніших видів кіберзлочинів належать: несанкціоноване втручання в роботу комп'ютерних систем і мереж, розповсюдження шкідливого програмного забезпечення, комп'ютерне шахрайство, крадіжка особистих даних, злам акаунтів, кібершантаж, а також атаки на державні або стратегічно важливі об'єкти. Особливої небезпеки набувають дії, спрямовані на дестабілізацію роботи органів державної влади, банківської системи чи інфраструктури оборони.

Важливим викликом є також міжнаціональний характер таких злочинів, коли правопорушення вчиняються з-за кордону, використовуючи анонімність, VPN, бот-мережі та інші інструменти цифрового маскування.

Використані джерела :

- 1) Азаров Д.С. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері комп'ютерної інформації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / НАНУ. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2002. 228 с.
- 2) Фурашев В.М. Кіберпростір та інформаційний простір, кібербезпека та інформаційна безпека: сутність, визначення, відмінності. Інформація і право. 2012. № 2. С. 162–169.

ПРАВА УВ'ЯЗНЕНИХ НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВАХ.

Заярська Каріна, zay.karina@gmail.com, студентка 2 курсу факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Актуалізація проблеми:

Проблема забезпечення прав на охорону здоров'я та медичну допомогу осіб, які перебувають під вартою в місцях позбавлення волі, залишається важливою та дискусійною темою для суспільства. Особливу увагу слід приділяти установам попереднього ув'язнення, зокрема слідчим ізоляторам Державної пенітенціарної служби України.

Найбільш вразливою категорією осіб, які страждають через відсутність своєчасної медичної допомоги в установах несвободи, є люди з хронічними захворюваннями, що потребують постійного лікування (діабет, серцеві захворювання, ВІЛ), а також особи, хворі на наркозалежність. Для них синдром відміни, який вони переживають, перебуваючи в місцях несвободи, може бути прирівняний до тортур.

Ключові моменти:

Основні проблеми, які на сьогодні існують та потребують негайного вирішення: 1) Відсутність медичного персоналу в пенітенціарних установах; 2) Недостатнє фінансування лікарських засобів та обладнання; 3) Халатність лікарів при обстеженні засуджених та ув'язнених, байдужість у наданні медичних послуг; 4) Умови утримання осіб в слідчих ізоляторах та в тюрмах; 5) Розповсюдження хвороб.

Згідно зі ст. 3 Європейської конвенції з прав людини, держава зобов'язана створити належні умови для забезпечення права осіб, що перебувають у слідчих ізоляторах та пенітенціарних установах, на адекватну та своєчасну медичну допомогу. Зокрема, Україна повинна забезпечити регулярний та системний моніторинг, ретельну документацію щодо стану здоров'я і лікування ув'язнених під час їх утримання під вартою, створення умов для відповідного лікування, постачання медикаментів, забезпечення медичних установ кваліфікованими спеціалістами та необхідним діагностичним обладнанням, а також вирішення проблем на ранніх етапах або забезпечення умов для оперативного реагування. Така ситуація є неприпустимою для демократичної, правової та соціальної держави, якою Україна є відповідно до Конституції, і безумовно вимагає швидких і суттєвих змін в національному законодавстві. Таким чином, сучасний стан права засуджених на охорону здоров'я, з огляду на низку соціально-економічних та правових факторів, залишається лише задекларованим у нормативних актах, що на практиці проявляється лише в періодичних медичних оглядах та діагностиці захворювань, оскільки для фактичної його реалізації це право засудженої особи має відповідати обов'язку держави забезпечити можливість його реалізації.

Використані джерела:

1. Хільчевська К. Обмеження права на свободу – не привід для обмеження права на здоров'я // Електронне джерело // Інтернет ресурс // Режим доступу: http://www.irf.ua/allevents/news/pravo_na_svobodu_pravo_na_zdorovya/
2. Лехтметс А. Охорона здоров'я та медична етика в пенітенціарних установах: Посібник для медичного персоналу пенітенціарних установ та іншого персоналу, відповідального за стан здоров'я засуджених та ув'язнених / А. Лехтметс, Й. Понт. – Рада Європи, 2016. – 78 с.
3. Стан забезпечення права на медичну допомогу у слідчих ізоляторах Державної пенітенціарної служби України: Спеціальна доповідь з питань реалізації національного превентивного механізму / Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: Офіційне видання. – К., 2013. – 88с.

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Ісіченко Вікторія, isicenkoviktoria01@gmail.com, студентка 2 курсу факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Ключові моменти:

Об'єктивна сторона – це зовнішня сторона діяння, яка виражається у вчиненні передбаченого КК України діяння (дії чи бездіяльності), яке спричиняє або створює небезпеку спричинення суспільно небезпечних наслідків, а також характеризується наявністю необхідного причинного зв'язку між діянням і наслідком, що настав, часом, місцем обстановкою, способом, знаряддями і засобами та джерелом вчинення злочину. Вона охоплює кілька ключових елементів: сам факт діяння, шкідливі наслідки, причинний зв'язок між діянням і наслідками, а також обставини, за яких скоєно злочин (місце, час, спосіб, обстановка тощо). Дія — це активна форма поведінки, наприклад, напад чи крадіжка. Бездіяльність — це невиконання обов'язків, як-от залишення людини в небезпеці. Об'єктивна сторона є важливою частиною складу злочину, адже саме вона дає змогу оцінити, чи є діяння кримінально караним.

Актуалізація проблеми:

У сучасних умовах трансформації суспільних відносин та ускладнення правової реальності проблема чіткого визначення об'єктивної сторони кримінального правопорушення набуває особливої актуальності. Зміна характеру злочинності, поява нових форм діянь, пов'язаних із цифровими технологіями, інформаційною безпекою, кіберзлочинністю, зумовлює необхідність перегляду традиційних уявлень про зовнішні прояви злочину.

Недостатнє або нечітке встановлення елементів об'єктивної сторони, зокрема причинного зв'язку чи суспільно небезпечних наслідків, ускладнює кваліфікацію правопорушень, призводить до судових помилок і порушення прав осіб, яких притягують до відповідальності. Це також впливає на ефективність боротьби з правопорушеннями та на правову визначеність, що є основою верховенства права.

Використані джерела:

1. Матвійчук В.К., Харь І.О. Об'єктивна сторона злочину. Кримінальне право України. Загальна частина : Практикум : навчальний посібник / І.П. Козаченко, О.М. Костенко, В.К. Матвійчук, І.О. Харь та ін. К. : КНТ, 2006.
2. Бойко А.М. Коментар до ст. 384 КК України Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України ; за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. К. : Юридична думка, 2012.

КОМПЕТЕНТІСНІ ПІДХОДИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІОНАЛІВ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ВИКЛИКИ

Кваша Микита, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Актуальність теми:

Україна перебуває в процесі реформування пенітенціарної системи, метою якого є не лише покращення умов утримання ув'язнених, але й зміна підходів до їх реабілітації та ресоціалізації. В умовах цих змін зростає потреба в професіоналах, здатних застосовувати новітні методи та практики у роботі з ув'язненими. Інтеграція України в європейський правовий простір вимагає адаптації пенітенціарної системи до європейських стандартів. Одним із важливих аспектів цього процесу є професійна підготовка кадрів, які здатні забезпечити ефективну роботу пенітенціарних установ та дотримання прав людини. Одним з головних завдань пенітенціарної системи є зниження рівня рецидивної злочинності. Для цього необхідна не тільки належна охорона та контроль, а й розробка та впровадження реабілітаційних програм, що потребує висококваліфікованих кадрів. Це вимагає комплексного підходу до підготовки персоналу, включаючи навчання новим методам роботи з правопорушниками. В умовах постійної загрози з боку ув'язнених та складних соціальних ситуацій, що виникають у пенітенціарних установах, важливим є розвиток компетенцій в галузі безпеки, кризового управління та правового регулювання, які є необхідними для професіоналів пенітенціарної системи. В умовах пенітенціарної роботи важливим є дотримання етичних норм, що полягає в належному ставленні до ув'язнених, гуманному підході в процесі виконання покарання та наданні підтримки особам, які перебувають під контролем. Це дозволяє не лише знижувати рівень насильства у в'язницях, а й сприяє соціальній адаптації осіб після їх звільнення.

Ознаки компетентнісного підходу:

1. Спеціалізована підготовка та багатопрофільність

Професіонали пенітенціарної системи мають отримувати комплексну освіту, що включає як юридичні знання (кримінальне право, кримінологія, права людини), так і соціально-психологічні навички, необхідні для роботи з ув'язненими. Важливою є мультидисциплінарність підготовки — поєднання знань з кількох галузей.

2. Етичні норми та моральні стандарти

В умовах пенітенціарної роботи особливо важливими є етичні принципи. Працівники повинні розуміти свою роль не лише як охоронців, а й як людей, які можуть впливати на реабілітацію та соціалізацію ув'язнених. Це вимагає від них високих моральних стандартів у взаємодії з особами, що відбувають покарання.

3. Навички кризового управління та безпека

В умовах пенітенціарних установ важливою є здатність до кризового управління та наявність навичок ефективного реагування на конфлікти або кризові ситуації, що можуть виникнути як серед ув'язнених, так і серед персоналу.

4. Комунікаційні навички та реабілітаційна робота

Професіонали пенітенціарної системи повинні володіти навичками ефективної комунікації, в тому числі з урахуванням культурних і соціальних особливостей ув'язнених, щоб забезпечити їх адаптацію та реабілітацію після відбуття покарання.

Висновки:

Компетентнісні підходи у підготовці професіоналів пенітенціарної системи є необхідним інструментом для ефективного реформування пенітенціарної сфери в Україні. Вони дозволяють забезпечити високу кваліфікацію кадрів, що має безпосередній вплив на зниження рівня рецидивізму, поліпшення умов для реабілітації ув'язнених та забезпечення безпеки. Розвиток компетенцій серед персоналу пенітенціарних установ має бути інтегрованим у стратегію реформування пенітенціарної системи та повинно включати як навчання новим технікам управління, так і морально-етичні аспекти, що сприяють ефективному функціонуванню цих установ. Імплементация компетентнісних підходів допоможе Україні інтегруватися в європейську правову та соціальну спільноту, покращивши систему виконання кримінальних покарань і забезпечивши дотримання прав людини в місцях позбавлення волі. 61

ПРИМУСОВА ПРАЦЯ ТА ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ: ПРАКТИКА ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Ковальчук Роман, roma.kovalchuk283@gmail.com, студент 2 курсу факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Ключові моменти

Примусова праця та торгівля людьми залишаються серйозними порушеннями прав людини, з якими стикається чимало країн, зокрема й Україна. Примусова праця передбачає використання людини без її згоди або під примусом з метою отримання вигоди, часто в умовах експлуатації, погроз, шантажу чи насильства. Торгівля людьми, у свою чергу, включає вербування, перевезення, передачу, приховування або отримання осіб шляхом обману, примусу, викрадення, зловживання владою чи вразливістю з метою експлуатації. Тож оскільки торгівля має транснаціональний характер, важливим є міжнародне співробітництво між правоохоронними органами різних країн, що включає обмін інформацією, проведення спільних розслідувань, екстрадицію злочинців та надання взаємної правової допомоги, і міжнародні конвенції, такі як Палермський протокол до Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, сприяють такому співробітництву. Ключовими моментами у практиці притягнення до відповідальності є доведення елементів примусу, обману чи експлуатації, а також виявлення ланцюга причетних осіб – від вербувальників до безпосередніх експлуататорів. Часто потерпілі не усвідомлюють себе жертвами, що ускладнює розслідування. Особливу увагу приділяють вразливим групам – неповнолітнім, особам у складних життєвих обставинах, мігрантам. Важливу роль відіграє міжвідомча співпраця, залучення спеціалізованих організацій та забезпечення підтримки потерпілим. Судова практика в Україні поступово напрацьовується, однак проблемними залишаються довготривалі слідчі дії, недосконале законодавче регулювання та потреба у підвищенні кваліфікації правоохоронців і суддів у цій сфері.

Актуальність теми

Актуалізація проблеми примусової праці та торгівлі людьми зумовлена зростанням кількості випадків експлуатації в умовах економічної нестабільності, збройних конфліктів та масової міграції. Війна в Україні посилила вразливість населення, особливо внутрішньо переміщених осіб, жінок, дітей та людей, які втратили роботу або опинилися в скрутному становищі. Саме ці категорії найчастіше стають жертвами шахрайських схем, примусового залучення до праці чи сексуальної експлуатації. Проблема ускладнюється тим, що більшість випадків залишаються невикритими, адже жертви бояться звертатися по допомогу або не усвідомлюють себе постраждалими. На тлі зростання онлайн-вербування та транснаціонального характеру злочинів, ефективне реагування потребує посилення контролю, координації між державними органами, міжнародного співробітництва та інформаційної роботи серед населення. Торгівля людьми є не лише кримінальним злочином, а й серйозним порушенням прав людини, яке підриває соціальну безпеку, тому її подолання має бути пріоритетом державної політики та правоохоронної діяльності.

ДЖЕРЕЛА

1. Гладка Н.М., Яковець О.В. Законодавчі гарантії заборони та ризику залучення українців до примусової праці. Аналітично-порівняльне правознавство, 2024, №2, с. 314–317.
2. Андрушко А.В. Торгівля людьми, вчинена з метою експлуатації у формі вилучення органів (кримінологічний аспект). Ужгород: Видавництво «РІК-У», 2020.

Права людини в місцях несвободи: сучасний стан та виклики в Україні

Козоріз Ірина Олександрівна, студентка 2 курсу, 6 групи факультету прокуратури, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, irakozorez2@gmail.com

Анотація

Дослідження аналізує сучасний стан дотримання прав людини в місцях несвободи в Україні, виявляє ключові виклики та визначає шляхи для покращення ситуації.

Вступ

Актуальність дослідження прав людини в місцях несвободи в Україні зумовлена необхідністю забезпечення гідного ставлення до осіб, позбавлених волі, відповідно до міжнародних стандартів та національного законодавства.

Метою роботи є аналіз сучасного стану дотримання прав людини в пенітенціарній системі України, виявлення основних проблем та визначення можливих шляхів їх вирішення для підвищення рівня захисту прав ув'язнених та покращення загальної ситуації в місцях несвободи.

Результати

Сучасний стан дотримання прав людини в місцях несвободи в Україні характеризується складною динамікою. З одного боку, спостерігаються певні позитивні зрушення, зокрема, у сфері законодавства та діяльності правозахисних організацій. З іншого боку, залишаються значні проблеми, пов'язані з неналежними умовами утримання, випадками жорстокого поводження, обмеженим доступом до медичної допомоги та відсутністю ефективних механізмів контролю за діяльністю пенітенціарних установ. Особливої гостроти набувають питання забезпечення прав людини в умовах воєнного стану, що створює додаткові виклики для пенітенціарної системи. Аналіз включає огляд нормативно-правової бази, статистичних даних щодо умов утримання та скарг на порушення прав, а також оцінку діяльності державних органів та громадських організацій у сфері захисту прав осіб, позбавлених волі.

Висновки

Дослідження виявило низку системних проблем у сфері дотримання прав людини в місцях несвободи в Україні, що потребують невідкладного вирішення. Для покращення ситуації необхідно вжити комплексних заходів, спрямованих на реформування пенітенціарної системи, посилення контролю за діяльністю установ виконання покарань, забезпечення належних умов утримання, ефективного розслідування випадків порушень прав та підвищення рівня правової обізнаності ув'язнених. Особлива увага має бути приділена захисту прав осіб, позбавлених волі, в умовах воєнного стану.

Використані джерела і сервіси

1. Права людини в місцях позбавлення волі під час воєнного стану - Юридична газета. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/prava-lyudini-v-miscyah-pozbavleniya-voli-pid-chas-voennogo-stanu.html>
2. Людина у місцях несвободи – теж людина. Безоплатна правова допомога. URL: <https://legalaid.gov.ua/novyny/lyudyna-u-mistsyah-nesvobody-tezh-lyudyna/> (дата звернення: 10.04.2025).
3. Реалізація НПМ і права людини в місцях несвободи. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2023/rozdil-7-realizatsiia-npm-i-prava-liudyny-v-mistsyakh-nesvobody> (дата звернення: 10.04.2025).

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ В СФЕРІ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Котляр Аврора, avrorakotlar100@gmail.com, студентка 2 курсу факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Ключові моменти

Актуалізація проблеми:

Коли ми говоримо про забезпечення громадської безпеки та порядку, важливо розуміти, на яких принципах це все базується.

Ці принципи дуже тісно пов'язані з основами національної безпеки, адже громадська безпека — це її важлива частина. Згідно із Законом України «Про національну безпеку України», формування державної політики у сфері безпеки базується на кількох ключових положеннях. Серед них:

- дотримання принципу верховенства права, прозорості, законності та обов'язковий демократичний контроль за силовими структурами та їхніми діями;
- виконання міжнародних зобов'язань України, участь у міжнародних ініціативах із підтримки миру та безпеки;
- постійний розвиток і вдосконалення сектору безпеки та оборони, який є головним інструментом для реалізації безпекової політики держави.

У більшості розвинених країн громадська безпека вважається пріоритетом, і для її забезпечення ставляться певні основні цілі.

Серед них:

- постійне покращення умов життя людей;
- надійний захист прав і свобод кожного громадянина;
- ефективна система безпеки на випадок надзвичайних ситуацій — як природних катастроф, так і техногенних аварій чи терористичних загроз;
- захист інтересів різних організацій та громадських об'єднань;
- зменшення кількості злочинів та правопорушень, а також захист цінностей суспільства — як матеріальних, так і духовних;
- підтримка миру в суспільстві, розвиток діалогу між різними етносами та релігійними громадами, а також забезпечення стабільності у політиці, економіці та соціальному житті.

Сьогодні в Україні місцеве самоврядування шкутильгає через те, що немає нормальної правової бази. Це конкретно заважає місцевим радам нормально працювати і створює їм купу проблем. Одна з таких проблем – незрозуміло, які права та обов'язки вони мають, коли справа доходить до охорони громадського порядку.

Хоча в нас нібито демократія і економіка стає вільнішою, в Україні є багато поганих штук, які заважають розвитку і ставлять під загрозу права звичайних людей, суспільства і держави в цілому. Тому зараз всі серйозно задумуються про те, як забезпечити громадську безпеку. Юристи намагаються знайти вихід із цієї ситуації, коли всі хочуть бути в безпеці, але насправді це не так просто. Це, по суті, головне питання, над яким зараз працює юридична наука.

Немає чіткого розуміння, чи потрібні нам місцеві органи правопорядку (типу муніципальної поліції), і якщо так, то де вони мають бути в системі влади та МВС. Закон про участь громадян в охороні порядку каже, що люди можуть створювати громадські організації, щоб допомагати поліції та місцевій владі.

Але при цьому немає чітких правил, як саме громадяни та їхні організації можуть брати участь у забезпеченні безпеки на вулицях. Оскільки питання безпеки дуже складне, потрібно розібратися з багатьма незрозумілими моментами. Наприклад, яка роль і місце місцевої влади в забезпеченні цієї безпеки, які в них повноваження, і як взагалі покращити закони в цій сфері. Зараз у нас немає чіткого плану, як забезпечувати громадську безпеку. Раніше цю тему особливо не досліджували комплексно, цим займалися в основному різні відомства у своїх університетах та інститутах. Тепер головне – розробити стратегію і визначити, як держава буде будувати систему громадської безпеки. При цьому важливо розуміти, що громадська безпека – це окрема і важлива частина національної безпеки України. У неї є свій зміст, який включає різні штуки: саму сферу громадської безпеки, що ми захищаємо, які є загрози, як працює система безпеки і хто за що відповідає. Зараз правоохоронні органи не до кінця використовують допомогу різних недержавних організацій у боротьбі зі злочинністю. Проблема в тому, що юридичний статус цих організацій ще не до кінця визначений, а закони, які регулюють їхню роботу, часто не узгоджені, незрозумілі та розмиті.

У підсумку, чинне законодавство про місцеве самоврядування не дозволяє чітко розділити повноваження між різними рівнями влади. Це заважає місцевим органам влади ефективно вирішувати важливі питання, особливо коли йдеться про їхню участь у забезпеченні громадської безпеки та реалізацію можливості передачі їм окремих державних повноважень, як це передбачено Конституцією. Через цю ситуацію страждає якість виконання завдань з охорони громадського порядку та забезпечення публічної безпеки на місцевому рівні органами місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Використанні джерела:

1. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 року. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/card/995_043
2. Кримінальний кодекс України : Закон України у редакції від 27.06.2019. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. 64
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

«Кримінально-правовий захист журналістів та працівників ЗМІ в умовах збройного конфлікту»

Куштан Анастасія, kustananastasia@gmail.com, студентка 2 курсу факультету прокуратури Національного юридичного університету мен Ярослава Мудрого. Науковий керівник : Професор, доктор юридичних наук **Орловський Руслан Семенович**

Ключові моменти

Чинне кримінальне законодавство України передбачає посилений захист журналістів та працівників ЗМІ, особливо в умовах збройного конфлікту, враховуючи їхню важливу роль у висвітленні подій та забезпеченні суспільства об'єктивною інформацією. Ключовим аспектом є визнання їхньої професійної діяльності як такої, що потребує особливої охорони.

Згідно зі статтею 171 Кримінального кодексу України, умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів карається штрафом, обмеженням або позбавленням волі. В умовах збройного конфлікту такі дії можуть бути кваліфіковані як більш тяжкі злочини, особливо якщо вони пов'язані з насильством, погрозами життю чи здоров'ю, або вчинені організованою групою.

Стаття 438 ККУ "Порушення законів та звичаїв війни" також може застосовуватися у випадках нападу на журналістів та працівників ЗМІ, які не беруть безпосередньої участі у бойових діях та виконують свої професійні обов'язки. Умисні вбивства, поранення, захоплення в полон або інше жорстоке поводження з ними є воєнними злочинами.

Важливим є забезпечення ефективного розслідування злочинів, скоєних проти журналістів та працівників ЗМІ, та притягнення винних до відповідальності. Органи досудового розслідування та прокуратура зобов'язані вживати всіх необхідних заходів для встановлення обставин таких злочинів та ідентифікації причетних осіб. Держава також несе зобов'язання щодо забезпечення безпеки журналістів та працівників ЗМІ, які працюють у зоні збройного конфлікту, включаючи надання їм відповідного захисного обладнання та навчання з питань безпеки.

Міжнародне гуманітарне право, зокрема Женевські конвенції та Додаткові протоколи до них, також передбачають захист цивільних осіб, до яких належать і журналісти, які не беруть безпосередньої участі у військових діях. Напади на них є порушенням міжнародного права та можуть мати наслідки на міжнародному рівні.

Актуальна проблема

- **Неефективне застосування ст. 171 КК України** — випадки переслідування журналістів рідко отримують належну правову оцінку.
- **Відсутність спеціального статусу журналіста в умовах війни** — законодавство не враховує підвищені ризики професії у зоні бойових дій.
- **Невідповідність національного права міжнародним стандартам** — норми Женевських конвенцій не інтегровані у вітчизняну правову систему.
- **Брак механізмів фіксації злочинів проти журналістів** — випадки вбивств, поранень і катувань часто залишаються без належного розслідування.
- **Недостатній рівень безпеки та підтримки з боку держави** — журналісти не забезпечуються засобами захисту, евакуації чи медичної допомоги.

Використані джерела

1. Литвинов О. М. *Міжнародно-правовий захист журналістів у зонах збройних конфліктів*. — Харків: Право, 2018. — 224 с.
2. Климович Т. В. *Кримінально-правова охорона професійної діяльності журналістів в Україні*. — Івано-Франківськ: Фоліант, 2021. — 196 с.
3. Мельник М. І. *Права людини в умовах збройного конфлікту: кримінально-правовий аспект*. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. — 248 с.

ЮРИДИЧНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД ЗАСУДЖЕНИХ У МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Москвітін Андрій, amoskvitin379@gmail.com, студент 2 курсу факультету прокуратури Національного Юридичного Університету ім. Ярослава Мудрого

Актуальність теми: Забезпечення прав і свобод людини є ключовим принципом правової держави, і особливого значення це набуває щодо осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі. Засуджені, незважаючи на обмеження, встановлені вироком суду, не втрачають свого статусу громадян та мають право на гідне ставлення, безпечні умови утримання та доступ до правової допомоги.

На тлі реформування пенітенціарної системи України актуальним є питання вдосконалення механізмів юридично-правового захисту засуджених. Часті випадки порушення прав людини в установах виконання покарань свідчать про потребу в посиленні контролю, підвищенні професійного рівня персоналу та приведенні національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів, таких як Європейська конвенція з прав людини та Правила Нельсона Манделі.

Крім того, ефективне забезпечення прав засуджених є важливою передумовою їх успішної ресоціалізації та зниження рівня рецидиву, що має прямий вплив на безпеку суспільства. Саме тому дослідження юридично-правових гарантій у цій сфері є надзвичайно актуальним у сучасних умовах.

Висновок: Юридично-правові гарантії прав засуджених є важливою складовою демократичної та правової держави. Вони забезпечують не лише формальне визнання прав осіб, які відбувають покарання, але й створюють реальні умови для їх практичного здійснення та захисту. Ефективність таких гарантій залежить від узгодженої дії нормативної бази, інституційних структур, механізмів контролю та належної правової обізнаності самих засуджених.

Особливої актуальності це питання набуває в умовах реформування кримінально-виконавчої системи України, орієнтованої на гуманізацію та приведення у відповідність до міжнародних стандартів. Забезпечення належних умов тримання, доступу до медичної допомоги, правосуддя та правової допомоги є не лише вимогою законодавства, але й критерієм цивілізованості суспільства.

Таким чином, реалізація правових гарантій прав засуджених є не лише завданням правозахисного характеру, а й необхідною умовою ефективної ресоціалізації, зниження рівня рецидиву та підвищення безпеки в суспільстві загалом.

Список Використаних джерел:

1. Михалко, І. С. "Щодо питання розуміння правових гарантій прав і законних інтересів засуджених в Україні." Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки 2 (2) (2016): 147-151.

Виклад питання: Правові гарантії прав засуджених — це сукупність правових принципів, норм, інститутів і юридичних механізмів, що забезпечують можливість реалізації прав засуджених, їх захисту, відновлення та охорони. Їх значення полягає в тому, що вони формують необхідні правові передумови для того, щоб закріплені у законодавстві права і свободи могли бути реалізовані на практиці.

Будь-яка гарантія набуває реального змісту лише тоді, коли вона закріплена не лише у правових нормах, а й має чіткі механізми реалізації. Гарантії пов'язані з певними процедурами і нормами, які забезпечують ефективне здійснення прав, що мають юридично зобов'язальний характер.

Узагальнено, правові гарантії виступають формою реалізації прав і законних інтересів осіб, що відбувають покарання. Вони мають правовий характер, проте пов'язані з гарантіями економічного, політичного, соціального, культурного та іншого характеру. Таким чином, правові гарантії є засобом забезпечення особистих прав засуджених у тісному зв'язку з іншими видами гарантій. Це підкреслює їхню взаємозалежність та комплексний характер у захисті правового статусу особи.

Забезпечення прав і свобод засуджених у місцях позбавлення волі неможливе без ефективно діючих механізмів реалізації правових гарантій. До таких механізмів належать нормативно-правовий, інституційний, процедурний та контрольний елементи, які мають бути взаємопов'язаними і взаємодоповнюючими.

Нормативно-правовий механізм охоплює систему законодавства, яка визначає статус засуджених, їхні права та обов'язки, а також порядок і умови відбування покарання. Ключову роль тут відіграє Конституція України, Кримінально-виконавчий кодекс, закони України, підзаконні нормативні акти, а також міжнародні документи, які є частиною національного законодавства.

Інституційний механізм включає органи, що безпосередньо здійснюють реалізацію або контроль за дотриманням прав засуджених. Серед них — Державна кримінально-виконавча служба України, органи прокуратури, суди, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, а також представники громадських організацій та міжнародні спостерігачі. Важливим є доступ цих суб'єктів до установ виконання покарань і можливість реагування на порушення.

Процедурні механізми забезпечують реалізацію прав через можливість подання скарг, заяв, звернень до адміністрації установи, вищих органів управління, суду чи омбудсмена. Засуджені повинні мати гарантований, безперешкодний і захищений доступ до цих процедур, включаючи право на адвоката та конфіденційне листування. Контрольні механізми передбачають здійснення регулярного та позапланового нагляду за дотриманням прав засуджених. Це включає прокурорський нагляд, моніторингові візити НПМ (національного превентивного механізму), перевірки незалежних правозахисних організацій. Контроль дозволяє виявляти порушення, реагувати на них і запобігати системним проблемам.

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Пенц Антон, antonpenc74@gmail.com, студент 2 курсу факультету прокуратри Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Ключові моменти:

Сутність злочинів у сфері службової діяльності полягає у вчиненні посадовими особами з використанням свого службового становища або можливостей, які виходять за межі їх службових повноважень, але зумовлені займанню посадою, протиправних діянь (дій або бездіяльності), передбачених відповідними нормами Розділу XVII Особливої частини КК. До таких правопорушень належать зловживання владою або службовим становищем, службове підроблення, службова недбалість, одержання та надання неправомірної вигоди, перевищення влади або службових повноважень, а також інші дії, які порушують нормальне функціонування органів державної влади, місцевого самоврядування або юридичних осіб публічного права.

Основними ознаками цих правопорушень є наявність спеціального суб'єкта – службової особи, корислива або інша особиста зацікавленість, наявність шкоди (матеріальної або нематеріальної) та зв'язок правопорушення з виконанням службових обов'язків. Особливо небезпечними є корупційні прояви, які підривають авторитет держави та довіру до органів влади.

Кримінальна відповідальність за ці діяння настає згідно із санкціями відповідних статей КК України, які передбачають покарання у вигляді штрафу, позбавлення права обіймати певні посади, обмеження або позбавлення волі.

Актуалізація проблеми:

Актуалізація проблеми кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності зумовлена зростанням масштабів корупції, зловживань владою та інших службових злочинів, які негативно впливають на функціонування державних органів, підривають довіру громадян до влади та гальмують розвиток суспільства в цілому. В умовах реформування публічного управління та децентралізації особливо гостро постає потреба в забезпеченні прозорості, відповідальності та доброчесності посадових осіб.

Наявність таких правопорушень свідчить про недоліки у системі контролю, правового регулювання та морально-етичних орієнтирів публічної служби. Проблема ускладнюється низьким рівнем викриття і покарання винних осіб, що стимулює повторюваність цих злочинів. Ефективна протидія службовим правопорушенням вимагає не лише посилення кримінально-правових механізмів, а й запровадження систем превенції, внутрішнього контролю, підвищення правової культури службовців та активної участі громадськості в моніторингу дій посадовців.

Також це дозволить домогтися того, щоб кримінальна відповідальність наставала лише щодо тих осіб, які вчиняють службове зловживання, з характерним для злочину рівнем суспільної небезпечності, тобто справжньою здатністю заподіювати істотну шкоду.

Використані джерела:

1. Дячкін О. П. Зловживання службовими повноваженнями: суспільна небезпечність і кримінальна відповідальність. Право і суспільство. 2012.
2. Письменський Є. О. Підстави кримінальної відповідальності за зловживання владою бо службовим становищем: проблеми, тенденції, перспективи. Вісник кримінологічної асоціації України. 2017.

Помилка, її види і значення для кримінальної відповідальності.

Петруха Марія, mariapetruha34@gmail.com, студентка 2 курсу Національного Юридичного

Університету імені Ярослава Мудрого

У кримінальному праві помилка визначається як неправильне уявлення особи щодо фактичних обставин вчиненого нею діяння або його юридичної оцінки. Помилка може мати значний вплив на кримінальну відповідальність особи, аж до її повного виключення.

Основні види:

- Фактична помилка: Неправильне уявлення про фактичні обставини (об'єкт, предмет, засоби, наслідки, обтяжуючі/пом'якшуючі обставини).
- Юридична помилка: Неправильне уявлення про юридичну оцінку діяння (кримінальна протиправність, кваліфікація, покарання).
- Значення для кримінальної відповідальності: Фактична помилка: Може виключати вину (якщо виключає умисел або необережність щодо ключових елементів складу злочину) або впливати на кваліфікацію (залежно від спрямованості умислу та фактичних наслідків). Помилка щодо об'єкта може призвести до відповідальності за замах.
- Юридична помилка: За загальним правилом, не звільняє від відповідальності, але може бути врахована як пом'якшуюча обставина.

Висновок

Таким чином, глибоке розуміння видів помилок та їх значення для кримінальної відповідальності є фундаментальним для ефективного здійснення правосуддя, забезпечення законності та захисту прав і свобод людини в кримінальному процесі. Актуальність цієї проблеми не зменшується з часом, вимагаючи постійного наукового дослідження та вдосконалення правозастосовної практики.

Проблема помилки в кримінальному праві залишається актуальною з кількох важливих причин:

1. **Забезпечення справедливості:** Правильне встановлення змісту та характеру помилки є критично важливим для справедливого вирішення кримінальної справи. Неправильна оцінка помилки може призвести до безпідставного притягнення до відповідальності або, навпаки, до уникнення відповідальності винною особою.
2. **Складність встановлення суб'єктивної сторони злочину:** Доведення наявності, змісту та впливу помилки на свідомість особи є складним процесуальним завданням. Суд повинен ретельно досліджувати всі обставини справи, щоб відрізнити щире помилку від навмисного введення в оману.
3. **Розвиток суспільства та законодавства:** Зміни в суспільних відносинах та кримінальному законодавстві можуть породжувати нові ситуації, пов'язані з помилками. Наприклад, розвиток інформаційних технологій може призвести до нових видів фактичних помилок, пов'язаних з обманом або нерозумінням функціонування складних систем.
4. **Питання кваліфікації складних складів злочинів:** У злочинах зі складним складом (наприклад, злочини з формальним та матеріальним складом, злочини з альтернативними діями) правильне встановлення помилки щодо окремих елементів складу є особливо важливим для точної кваліфікації.
5. **Забезпечення принципу вини:** Кримінальна відповідальність ґрунтується на принципі вини. Встановлення помилки допомагає визначити, чи діяла особа умисно, необережно або взагалі не усвідомлювала суспільно небезпечного характеру свого діяння.

УМОВНО-ДОСТРОКОВЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ: ПЕРЕДУМОВА, ПІДСТАВА, УМОВА, КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ НАСЛІДКИ

Подколзіна Софія, sofi2005.pod@gmail.com, студентка 2 курсу факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Ключові моменти:

Передумови умовно-дострокового звільнення включають позитивну поведінку засудженого, активну участь у реабілітаційних програмах (навчання, працевлаштування, психологічна допомога) та можливість соціальної адаптації після звільнення. Це означає, що особа повинна проявити готовність до виправлення і довести, що вона не є загрозою для суспільства.

Підставами для умовно-дострокового звільнення є виконання частини терміну покарання, наявність позитивної характеристики від адміністрації установи, відсутність рецидиву та серйозні проблеми зі здоров'ям, що ускладнюють відбування покарання. Важливо, щоб засуджений продемонстрував значний прогрес у виправленні.

Умови для умовно-дострокового звільнення включають наявність доказів виправлення засудженого та відсутність загрози для суспільства. Суд може встановити додаткові обмеження, наприклад, обов'язок звітувати перед органами контролю або обмеження на певні види діяльності. У разі порушення цих умов засуджений може бути повернутий до місця відбування покарання для відбуття невідбутої частини терміну.

Кримінально-правові наслідки умовно-дострокового звільнення не є скасуванням покарання, а лише його частковим виконанням поза межами установи. У разі порушення умов звільнення, особа може бути притягнута до відповідальності і змушена відбувати залишок покарання.

Висновки:

Умовно-дострокове звільнення є важливим елементом кримінально-правової системи, що дозволяє засудженим отримати шанс на реабілітацію та повернення до суспільства. Однак, щоб скористатися цією можливістю, особа повинна відповідати суворим вимогам щодо поведінки, виправлення та здатності адаптуватися до життя поза пенітенціарною установою. Водночас, цей інститут вимагає детального контролю і чіткої регламентації, щоб забезпечити баланс між гуманістичними підходами та безпекою суспільства.

Актуальність проблеми:

Проблеми умовно-дострокового звільнення від відбування покарання є важливим аспектом кримінального права, оскільки ця процедура безпосередньо пов'язана з правами осіб, які відбувають покарання, та наявністю механізмів для їх реабілітації й соціальної адаптації. Проблема умовно-дострокового звільнення включає в себе низку аспектів: передумови, підстави, умови, а також кримінально-правові наслідки. Демонстрація реальних змін у поведінці і переконання суду у бажанні та здатності адаптуватися до соціуму. У разі умовно-дострокового звільнення можливість отримати шанс на соціальну реабілітацію та повернення до нормального життя.

Джерела:

- Посилання на джерело можна оформити таким чином:
- "Вісник Верховного Суду України", № 3, 2002 р., постанова № 2 від 26.04.2002 про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким.
 - Кримінальний кодекс України, стаття 81.

Актуальна проблема гуманізації виконання кримінальних покарань і способи її вирішення

Саєнко Станіслав, saenkosa29@gmail.com, студент 2 курсу факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Гуманізація виконання кримінальних покарань — це важливий напрям у реформуванні пенітенціарної системи України. Вона полягає в поступовому переході від репресивного ставлення до засудженого до орієнтації на його ресоціалізацію, повагу до гідності та прав людини.

Чому ця проблема актуальна саме зараз?

1) Європейський вектор розвитку України:

У контексті євроінтеграції Україна зобов'язалась адаптувати свою систему правосуддя до європейських стандартів, зокрема стандартів Ради Європи та практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ).

2) Порушення прав людини в місцях позбавлення волі:

Протягом останніх років правозахисники неодноразово фіксували випадки: жорстокого поводження з ув'язненими; неналежного медичного забезпечення; перенаселеності колоній; проблем із доступом до правової допомоги.

3) Неефективність каральної моделі:

Дослідження показують: суворість покарання не завжди знижує рівень злочинності.

Натомість альтернативи — як-от пробація, громадські роботи, домашній арешт — часто дають кращі результати з точки зору ресоціалізації.

4) Соціальна стигматизація після звільнення:

Люди, що відбули покарання, стикаються з проблемами в працевлаштуванні, житлі, соціальній адаптації. Гуманізація передбачає програми підтримки після звільнення.

Список використаних джерел:

1. Яцишин М.М. ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА УКРАЇНИ. Інституційний репозитарій Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2008. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/2069/1/gumanizac.pdf>
2. Таволжанський О.В. Гуманізація системи виконання покарань як запорука виправлення засуджених. 2022. *Право та інноваційне суспільство*. URL: https://www.apir.org.ua/index.php/lais/article/view/tavolzhanjsky_protzenko16/87

Основні напрямки гуманізації:

1. Розширення застосування альтернативних видів покарань, зокрема системи пробації;
2. Підвищення рівня медичного, психологічного та соціального забезпечення засуджених.
3. Забезпечення належних умов утримання відповідно до стандартів ООН та Ради Європи;
4. Посилення контролю з боку громадськості та правозахисних організацій;
5. Впровадження освітніх і трудових програм у місцях позбавлення волі;
6. Підготовка персоналу пенітенціарних установ до роботи за принципами повага – ресоціалізація – безпека.

Висновок:

Гуманізація виконання кримінальних покарань в Україні є невід'ємною складовою сучасної правової реформи, що відповідає європейським цінностям і прагненням до створення справедливого суспільства. В умовах трансформації правової системи важливо не лише карати злочинців, але й забезпечувати умови для їхнього виправлення, поваги до гідності та подальшої ресоціалізації.

Актуальність цієї проблеми зумовлена необхідністю подолання системних порушень прав людини у місцях позбавлення волі, запровадження ефективних альтернатив позбавленню волі (зокрема, пробації), а також зниженням рецидиву через гуманні та прогресивні методи впливу на засуджених.

Таким чином, гуманізація — це не про «м'якість», а про ефективність, справедливість і людяність у ставленні до осіб, які відбувають покарання, з акцентом на їхнє повернення до повноцінного життя в суспільстві.

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Актуальність теми:

Громадська безпека є однією з основоположних умов функціонування будь-якого демократичного суспільства. Кримінальні правопорушення, які посягають на громадську безпеку, несуть загрозу життю, здоров'ю, свободі та правам людини, а також порушують публічний порядок. Особливо актуальною ця тема є в умовах військової агресії, терористичних загроз, поширення зброї, вибухових речовин і кіберзлочинності. Законодавче регулювання кримінальних правопорушень проти громадської безпеки має на меті не лише каральну функцію, але й профілактичну. Ефективне запобігання таким злочинам вимагає належної роботи правоохоронних органів, судової системи, а також інституцій громадянського суспільства.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Громадська безпека є важливою складовою стабільності та нормального функціонування суспільства. У сучасних умовах, коли зростає рівень глобальних загроз, зокрема терористичних актів, масових заворушень, кіберзлочинності, а також незаконного обігу зброї та вибухових речовин, проблема забезпечення громадської безпеки набуває особливої актуальності. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки є одними з найнебезпечніших видів злочинів, оскільки вони посягають не лише на окрему особу, а на публічний порядок, життя та здоров'я значної кількості осіб, загальну стабільність і спокій у державі.

Законодавче закріплення кримінальних правопорушень проти громадської безпеки знайшло своє відображення у розділі VII Кримінального кодексу України. До цієї категорії належать такі злочини, як терористичний акт, створення терористичної групи чи організації, масові заворушення, незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, захоплення заручників, порушення вимог пожежної безпеки, а також злочини, пов'язані з використанням інформаційних технологій. Загальним об'єктом цих злочинів виступає громадська безпека, а саме — забезпечення недопущення загрози широкому колу осіб, громадському порядку та суспільному спокою.

Особливістю правопорушень даної категорії є високий ступінь суспільної небезпеки, часто організований характер дій злочинців, використання сучасних технічних засобів або зброї. Такі злочини можуть бути спрямовані як проти держави в цілому, так і проти конкретних соціальних груп або територіальних об'єктів, створюючи паніку, дестабілізацію та загрозу життю і здоров'ю людей. Саме тому ефективна протидія цим правопорушенням є одним із пріоритетних завдань держави, що вимагає належного функціонування системи правоохоронних органів, судових інституцій, органів місцевого самоврядування та громадських організацій.

Стицюк Данііл Андрійович,
студент 2 курсу 6 групи
факультету прокуратури
Національного юридичного
університету імені Ярослава
Мудрого,
daniil.stt.ua@gmail.com

Висновок:

Таким чином, кримінальні правопорушення проти громадської безпеки становлять серйозну загрозу для суспільства і держави, вимагаючи комплексної та скоординованої протидії. Ефективне законодавче регулювання, діяльність правоохоронних органів та права свідомість громадян — ключові умови для забезпечення стабільності, порядку та безпеки в країні.

Список використаних джерел:

- 1) Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]
- 2) Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за ред. О. М. Костенка. - К.: Правова єдність, 2023. - 856 с.

ПОВТОРНІСТЬ, СУКУПНІСТЬ ТА РЕЦИДИВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

У системі кримінального права України важливу роль відіграє правильна кваліфікація кримінальних правопорушень. Особливу увагу слід приділяти багаточинним формам злочинної діяльності, до яких належать повторність, сукупність та рецидив. Ці явища відображають кількісні характеристики злочинної поведінки, що впливають на міру покарання та ступінь суспільної небезпеки особи.

Повторність, сукупність та рецидив — це різні форми багатоепізодної злочинної діяльності, кожна з яких має свої ознаки, наслідки та правову кваліфікацію. Їх правильне розмежування є обов'язковим для формування обвинувачення, винесення справедливого вироку та індивідуалізації покарання.

Рецидив кримінальних правопорушень
Визначення: Рецидив — це вчинення нового умисного злочину особою, яка вже була засуджена за попередній умисний злочин, і судимість за який ще не погашена або не знята.

Законодавче закріплення: Стаття 34 КК України.

Сукупність кримінальних правопорушень

Визначення: Сукупність — це вчинення особою двох або більше кримінальних правопорушень, за кожне з яких вона не була засуджена, і які мають різні або самостійні склади злочинів.

Законодавче закріплення: Стаття 33 КК України.

Ознаки:

- Особа вчинила кілька злочинів;
- За жодне з них ще не було засудження;
- Склади злочинів різні або не охоплюються одним;
- Можуть бути реальними (кілька злочинів) або ідеальними (одна дія — кілька складів).

Класифікація:

- Реальна сукупність — декілька самостійних дій (наприклад: грабіж + зґвалтування);
- Ідеальна сукупність — одна дія утворює кілька складів (наприклад: перевищення влади + підроблення документів).

Значення:

- Вимагає кваліфікації за кількома статтями;
- При призначенні покарання застосовується ст. 70 ККУ — за сукупністю злочинів.

Повторність кримінальних правопорушень
Визначення: Повторність — це вчинення особою двох або більше кримінальних правопорушень одного виду, передбачених тією ж статтею або частиною статті КК України.
Законодавче закріплення: повторність прямо не визначена окремою статтею КК, але згадується в кваліфікуючих ознаках багатьох статей, наприклад:

- ч. 2 ст. 185 КК — крадіжка, вчинена повторно;
- ч. 2 ст. 190 КК — шахрайство, вчинене повторно.

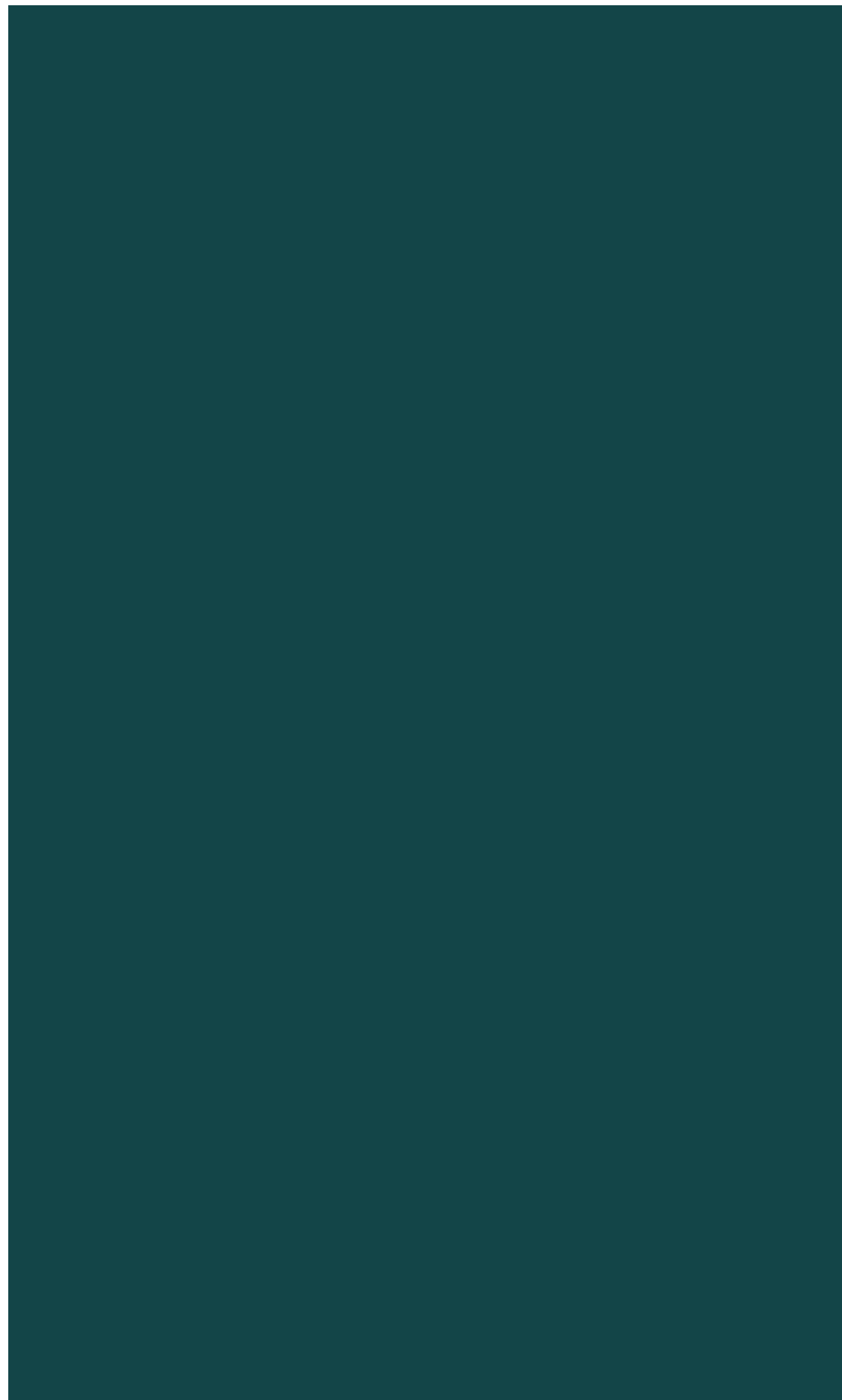
Ознаки повторності:

- Два і більше однорідних діяння;
- Вони криміналізовані за тією ж нормою;
- Не погашена або відсутня судимість — не обов'язкова;
- Можуть вчинятися в різний час.

Види:

- Фактична повторність — коли всі правопорушення ще не розглянуті судом;
- Юридична повторність — коли друге правопорушення вчинене після засудження за перше.

Телушкін Іван Русланович,
venyateluskin@gmail.com,
студент 2 курсу факультету прокуратури
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Забезпечення прав людини в місцях несвободи: проблеми та шляхи гуманізації кримінально-виконавчої системи України

Актуальність теми

Забезпечення прав людини в місцях несвободи є одним із ключових викликів для демократичної держави. В Україні, попри закріплення основоположних прав на рівні Конституції та міжнародних договорів, практика засвідчує системні порушення: неналежні умови тримання, недоступність медичної допомоги, випадки жорстокого поводження. Ці порушення не лише дискредитують систему, а й гальмують процеси ресоціалізації та повернення осіб до суспільства.

Проблеми кримінально-виконавчої системи

- Фізичне та психологічне насильство у пенітенціарних установах.
- Порушення права на охорону здоров'я, зокрема відсутність належної медичної допомоги.
- Неналежні побутові умови: перенаселеність, антисанітарія, брак особистого простору.
- Низький рівень підготовки персоналу, що ускладнює дотримання стандартів поводження з ув'язненими.
- Відсутність ефективних механізмів контролю та оскарження порушень прав.
- Слабка адаптація національного законодавства до міжнародних стандартів (Європейських пенітенціарних правил, Мінімальних стандартних правил поводження з ув'язненими ООН тощо).

Шляхи гуманізації кримінально-виконавчої системи

- **Реформа умов тримання:** приведення установ до стандартів гідності, зменшення тиску через перенаселеність.
- **Професійна підготовка персоналу** із фокусом на права людини, конфліктологію, психологію.
- **Запровадження дієвого моніторингу** місць несвободи (наприклад, через національний превентивний механізм — НПМ).
- **Розширення програм ресоціалізації** та освітніх ініціатив для ув'язнених.
- **Інтеграція некаральних практик** (наприклад, пробація) для осіб, які не становлять високого ризику для суспільства.
- **Залучення громадськості та правозахисних організацій** до процесів контролю й реформ.

Висновок

Гуманізація кримінально-виконавчої системи — це не лише вимога міжнародного співтовариства, а й критично важливий крок для демократичного розвитку України. Повноцінне забезпечення прав осіб у місцях несвободи має стати основою реформи пенітенціарної системи. Лише через реальні зміни, спрямовані на повагу до людської гідності, можна досягти зниження рівня рецидиву, підвищення довіри до правової системи та посилення безпеки в суспільстві.

Список використани джерел

1. Європейський комітет із запобігання катуванням. Стандарти СРТ.
2. Закон України «Про попереднє ув'язнення».
3. Дослідження Харківського інституту соціальних досліджень щодо умов у СІЗО та колоніях (2023).
4. Савченко М.А. «Права людини в місцях несвободи: проблеми реалізації та перспективи реформ».
5. Офіс Омбудсмана: щорічні звіти з прав людини.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕМОКРАТИЧНОГО КОНТРОЛЮ ЗА МІСЦЯМИ НЕСВОБОДИ.

Хмельницька Анастасія, hmelnickaanasta59@gmail.com, студентка 2 курсу факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Ключові моменти

Міжнародні та національні стандарти прав людини є основою для оцінки умов утримання та поводження з особами, які перебувають у місцях несвободи. Забезпечення цих прав є ключовим індикатором ефективності контролю. Незалежний суд є гарантом захисту прав осіб, позбавлених волі. Розгляд скарг на дії адміністрації, оскарження рішень про тримання під вартою, контроль за законністю виконання покарань є важливими елементами судового контролю. Парламент як представницький орган народу має здійснювати нагляд за діяльністю місць несвободи через законодавчу діяльність, заслуховування звітів відповідних органів, створення тимчасових слідчих комісій тощо. Інститути громадянського суспільства (правозахисні організації, національні превентивні механізми, омбудсмени) відіграють важливу роль у моніторингу ситуації в місцях несвободи, виявленні порушень прав людини та адвокації змін. Забезпечення прозорості діяльності місць несвободи, доступу громадськості та засобів масової інформації до інформації (з урахуванням обмежень, передбачених законом) сприяє запобіганню порушенням прав людини. Наявність дієвих механізмів розгляду скарг осіб, які перебувають у місцях несвободи, та притягнення до відповідальності винних у порушеннях прав людини є важливим елементом демократичного контролю.

Взаємодія з міжнародними організаціями, обмін досвідом та імплементація міжнародних стандартів у сфері забезпечення прав людини в місцях несвободи є важливим аспектом демократичного контролю. Постійне реформування пенітенціарної системи, спрямоване на гуманізацію умов утримання, забезпечення прав засуджених та їх ресоціалізацію, є невід'ємною частиною демократичного контролю. Підвищення рівня правової свідомості та професійної компетентності працівників місць несвободи є важливим фактором у забезпеченні поваги до прав людини.

Актуальність теми

У демократичному суспільстві дотримання прав людини має бути нормою, навіть у місцях несвободи, де людина тимчасово або постійно позбавлена певних свобод. Місця несвободи — це простір потенційного порушення прав, тому держава зобов'язана впроваджувати ефективні механізми контролю, аби гарантувати гуманне ставлення та дотримання законності.

Використані джерела

1. Білоус О.В. Правове регулювання забезпечення прав людини в місцях несвободи в Україні. – Харків: Право, 2021.
2. Пархоменко О.І. Проблеми реалізації прав засуджених в Україні // Юридична наука. – 2020. – №4.

Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність

Чміль Олександр, sashachmil22@gmail.com, студент 2 курсу факультету прокуратури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Ключові моменти:

Колабораційна діяльність — це складне суспільно-правове явище, що набуло особливого поширення в умовах збройної агресії проти України. Вона проявляється у свідомій співпраці громадян України з представниками окупаційної влади чи держави-агресора з метою сприяння їхнім інтересам. Такі дії становлять реальну загрозу для державної безпеки, правопорядку та територіальної цілісності України.

Особливістю кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність є те, що вона передбачена новими статтями Кримінального кодексу України, які з'явилися у відповідь на сучасні виклики. Законодавець чітко визначив форми та види колабораційної діяльності: пропаганда в інтересах ворога, організація заходів на підтримку окупантів, участь у роботі незаконно створених органів влади, співпраця з ворожими адміністраціями, а також матеріальне чи ресурсне забезпечення окупаційного режиму.

Однак не менш важливим є розуміння, що кримінальна відповідальність за колабораційні дії встановлюється не лише для покарання винних осіб, а й для попередження таких злочинів у майбутньому. Саме тому ці норми покликані захистити основи державного суверенітету, конституційного ладу та безпеки громадян України.

Серед ключових проблем, які виникають у процесі застосування норм про кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність, варто відзначити складність збирання доказів, встановлення мотивів поведінки особи, а також визначення меж кримінально караної поведінки. Особливо важливо враховувати обставини, коли особа діяла під примусом, погрозами або в умовах небезпеки для життя. Особливої уваги потребує питання правового врегулювання відповідальності за співпрацю цивільного населення з окупаційною адміністрацією з міркувань виживання або забезпечення життєво важливих потреб громади. Законодавець має чітко відмежувати злочинну співпрацю від вимушених дій в умовах окупації.

Таким чином, кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність є необхідним інструментом для боротьби з проявами зради та підтримки ворога. Її ефективність залежить не лише від чіткості законодавчих норм, а й від справедливого застосування їх на практиці з урахуванням конкретних обставин кожної справи. Подальша робота у цьому напрямі має бути спрямована на вдосконалення законодавства, узагальнення судової практики та підвищення правової обізнаності населення.

Актуалізація проблеми:

Колабораційна діяльність стала однією з головних загроз національній безпеці України після початку збройної агресії Російської Федерації. Окупаційні режими активно залучають місцевих жителів до співпраці, примушуючи їх виконувати адміністративні, організаційні та пропагандистські функції. Це створює серйозну загрозу державному суверенітету та цілісності країни, а також ускладнює відновлення контролю над окупованими територіями.

З огляду на ці виклики, в Україні було введено кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність, зокрема через доповнення Кримінального кодексу у 2022 році. Визначення форм колабораційної діяльності та розмежування її з іншими злочинами, такими як державна зрада, залишаються актуальними проблемами для правозастосування. Оскільки багато людей на тимчасово окупованих територіях можуть бути змушені співпрацювати з ворогом, виникає складність у визначенні меж між вимушеними діями та реальною зрадою.

Ці питання вимагають постійного вдосконалення законодавства та правозастосовної практики. Проблема колабораційної діяльності вимагає також підвищення правової обізнаності серед населення щодо можливих наслідків співпраці з окупаційною владою, щоб запобігти зростанню таких злочинів і зміцнити державну безпеку.

Використані джерела:

1. Пилипенко О. О. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність: проблеми правозастосування // Вісник кримінального судочинства. — 2023. — № 1. — С. 44–49.
2. Богатирьов І. Кримінально-правові та кримінологічні виміри колабораційної діяльності в Україні в умовах воєнного стану / Іван Богатирьов // Юридичний вісник України. — 2022. — № 4. — С. 12–16.

Проблеми забезпечення безпеки засуджених у місцях несвободи України в умовах воєнного стану

Шиманський Антон Юрійович, група 01-23-10 НЮУ ім.Ярослава Мудрого, anton.example.06@gmail.com науковий керівник: Орловський Р.С.

Актуальність дослідження теми забезпечення безпеки засуджених у місцях несвободи в умовах воєнного стану в Україні полягає у надзвичайній загрозі, яка виникла через збройну агресію Російської Федерації. Війна створила ситуацію, коли десятки установ виконання покарань опинилися в окупації або поблизу бойових дій, а тисячі засуджених фактично втратили правовий захист і опинилися у стані «правової невизначеності». Існуючі механізми евакуації, законодавчі норми та адміністративні заходи виявились неефективними в умовах повномасштабної війни, що актуалізує потребу в терміновому перегляді та удосконаленні законодавства.

Висновок

Гарантія та забезпечення особистої безпеки засуджених осіб в умовах воєнного стану здійснюється через повноваження органів та установ виконання покарань України, а також за допомогою правозастосовної діяльності їх представників. Ключовим елементом реалізації права засудженого на особисту безпеку в цей період є створення ефективного правового механізму для його забезпечення та реалізації.

Велика частина установ виконання покарань опинилася в окупації або біля лінії бойових дій, а тисячі ув'язнених не були евакуйовані, опинившись у стані правової ізоляції. Цей факт свідчить про неефективність наявних нормативних актів, зокрема постанови про обов'язкову евакуацію у випадку запровадження воєнного стану. Утримання засуджених у таких умовах супроводжується системними порушеннями їхніх прав: насильством, використанням для примусової праці, відсутністю медичної допомоги та гуманітарною кризою. Серед ключових викликів також — повна втрата контролю української влади над закладами, де перебувають в'язні, та використання цих об'єктів військовими РФ у власних цілях. Військова агресія РФ поставила перед ДКВС Міністерства юстиції України нові завдання, основними з яких є забезпечення прав та безпеки засуджених, ув'язнених і персоналу УВП. За оцінками українських та міжнародних правозахисних організацій, в пенітенціарних установах, які знаходяться на території, непідконтрольній Україні, внаслідок повномасштабного вторгнення РФ утримується майже 3 тис. засуджених, у зв'язку із чим забезпечення реалізації їхніх прав залишилося поза межами правового регулювання.

Джерела:

- Зарадюк З.В. Правовий статус засуджених: навчально-методичні рекомендації. Волинський національний університет імені Лесі Українки, юридичний факультет, кафедра кримінального права і процесу. Луцьк, 2022. С. 32.
- Романов М. Установи виконання покарань під час війни. 04.11.2022. Інформаційний портал «Права людини в Україні»

Соціальна адаптація правопорушників як складова безпеки суспільства: виклики та перспективи

Актуальність проблеми:

Рівень безпеки в державі безпосередньо залежить не лише від ефективності кримінального переслідування правопорушників, а й від того, наскільки успішно вони інтегруються у соціум після звільнення. Соціальна адаптація правопорушників — це важливий етап попередження рецидивної злочинності, зменшення навантаження на правоохоронну систему та формування безпечного середовища. В Україні цей процес залишається вкрай ускладненим через недостатню інституційну підтримку, відсутність єдиної системи постпенітенціарного супроводу та низький рівень міжвідомчої взаємодії.

В умовах реформування кримінально-виконавчої системи та розбудови правової держави, ця проблема потребує особливої уваги з боку органів влади, науковців і громадськості.

Висновок

Соціальна адаптація правопорушників — це не лише питання моралі та гуманізму, а ключовий інструмент формування стійкого, безпечного суспільства. Тільки через забезпечення умов для нормального життя після звільнення можна зменшити рецидивну злочинність та забезпечити реінтеграцію таких осіб у правове поле. Необхідною є співпраця держави, недержавного сектору та громади у створенні цілісної моделі адаптації, яка враховуватиме як індивідуальні потреби правопорушника, так і інтереси суспільства.

Основні виклики та перспективи

1. Стигматизація звільнених осіб. Після відбуття покарання людина стикається з численними соціальними бар'єрами: суспільним осудом, труднощами у працевлаштуванні, недовірою з боку громадськості. Це часто штовхає її назад у злочинне середовище.
2. Нерозвиненість пробаційної системи. Незважаючи на запровадження пробації, значна частина звільнених не охоплена цими програмами. Через нестачу фахівців, фінансування та технічної бази пробаційні служби не можуть ефективно здійснювати супровід правопорушників.
3. Відсутність післяпенітенціарної підтримки. У більшості випадків особа після звільнення не має житла, роботи чи підтримки з боку соціальних служб. Це створює умови для соціальної ізоляції.
4. Перспективи:
 - Розширення функціоналу органів пробації та створення повноцінних центрів соціального супроводу;
 - Впровадження програм наставництва та менторства;
 - Формування позитивного іміджу правопорушників, які успішно адаптувалися;
 - Мотивація бізнесу до працевлаштування звільнених осіб через податкові пільги або державне співфінансування.

Використані джерела:

1. Закон України «Про пробацію» №160-VIII від 05.02.2015
2. Стратегія розвитку кримінально-виконавчої служби України на період до 2026 року
3. Гнатюк О.О. Соціальна адаптація осіб, які звільнені з місць позбавлення волі. — Харків: Право, 2022
4. Звіти ГО «Світло Надії», «Українська мережа за права людини»
5. Penal Reform International. “Global Prison Trends”, 2023

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ В УКРАЇНІ

Якименко Сергій Євгенович
студент 2 курсу
факультету прокуратури
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
s.ye.yakymenko@nlu.edu.ua

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

Соціальна реабілітація засуджених є важливим напрямом роботи пенітенціарної системи України, спрямованим на виправлення та реінтеграцію осіб, які відбувають покарання, з метою їх повернення до законотворчого життя. Актуальність теми підтверджується високим рівнем рецидивної злочинності, який становить понад 30%. Стратегічна мета Міністерства юстиції, визначена Програмою діяльності Кабінету Міністрів України 2020 року, передбачає зниження рівня рецидиву до 10%. Однак прогрес у цьому напрямку залишається незначним, що підкреслює необхідність аналізу існуючих програм. Дослідження показують, що соціальна ізоляція та обмежений доступ до реабілітаційних послуг сприяють високому рівню рецидиву, що становить значну проблему для безпеки суспільства.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Соціальна реабілітація включає комплекс заходів, спрямованих на збереження, набуття чи відновлення навичок для самостійного життя без порушення закону. В Україні діють програми професійного навчання, такі як курси зварювання чи шиття, а також психологічна підтримка. Проте їхня ефективність обмежена через низку системних проблем:

- Відсутність ґрунтовних досліджень і чітких методологій знижує результативність програм.
- Нормативна база не забезпечує належного впровадження реабілітаційних заходів, що ускладнює їхнє систематичне застосування.
- Фінансування пенітенціарної системи за останні роки було на рівні 47,78% від її потреб що вказує на хронічну нестачу коштів.

Звіти свідчать, що засуджені мають обмежений доступ до освіти та професійного навчання. Психологічна підтримка через дефіцит психологів також розвинена слабо-Це підтверджує обмеженість доступу до ключових послуг, необхідних для реінтеграції.

ПОРІВНЯННЯ

Для порівняння, Норвезька модель реабілітації, яка інтегрує освіту, психологічну підтримку та залучення громад, знизилася рецидив до 20%. Це досягається через акцент на нормалізації умов утримання та створенні умов для ресоціалізації, що контрастує з українською практикою, де ресурси обмежені, а програми недостатньо ефективні

ВИСНОВКИ

На сьогодні програми соціальної реабілітації в Україні залишаються малоефективними, що сприяє високому рівню рецидиву. Переймання передових міжнародних практик, зокрема досвіду норвезької моделі, може стати ефективним шляхом для зниження рівня рецидиву, покращення умов утримання та сприяння успішній реінтеграції засуджених у суспільство. Системний підхід до реформування пенітенціарної системи сприятиме не лише підвищенню безпеки суспільства, але й створенню умов для стабільного соціального розвитку в Україні.

Джерела:

1. Чалий І. С. Соціальна реабілітація засуджених. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2021.

Шановні учасники!

Роботу круглого столу *«Концептуальні засади виконання кримінальних покарань в Україні: світові стандарти і національні цінності»* успішно завершено. Організаційний комітет висловлює щирю вдячність усім учасникам цього традиційного заходу, які опублікували свої стендові доповіді та прийняли участь в інтерактивному обговоренні питань програми наукового заходу.

Особливістю цьогорічного заходу стала активна участь обдарованої студентської молоді, яка долучилась до наукового обговорення його проблематики у межах роботи наукових гуртків кримінального циклу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого на виконання завдань співпраці цього закладу вищої освіти і Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені акад. В.В. Сташиса НАПрН України. Окрему подяку за натхненну роботу із молодими дослідниками висловлюємо керівнику гуртка з кримінального права, професору Руслану Орловському! Шановні друзі, колеги, наукові опоненти! Будемо раді бачити усіх на наших чергових наукових заходах в наступному році!

Головний редактор - Володимир Пивоваров.

Наукове видання

**Концептуальні засади виконання кримінальних покарань в Україні:
світові стандарти і національні цінності**

Дайджест стендових доповідей
III всеукраїнського науково-практичного заходу у формі круглого столу

3 квітня 2025 року, м. Харків

Електронне наукове видання

Відповідальний за випуск *В. Пивоваров*
Комп'ютерна верстка: *В. Пивоваров, В. Ворожбіт-Горбатюк, О. Осадько*

Підписано до поширення через мережу Інтернет 15.05.2025.
Обл.-вид. арк. 0,3. Об'єм даних 2,4 Мб

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023